

T.C.

İSTANBUL AREL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Psikoloji Anabilim Dalı

**ALGILANAN EBEVEYN TUTUMU, ALGILANAN
SOSYAL DESTEK VE BENLİK SAYGISININ
ERGENLERİN AKRAN ZORBA DAVRANIŞ
EĞİLİMİ İLE İLİŞKİSİ**

Yüksek Lisans Tezi

Ergin ARSLAN

İstanbul, 2018

T.C.

İSTANBUL AREL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Psikoloji Anabilim Dalı

**ALGILANAN EBEVEYN TUTUMU, ALGILANAN
SOSYAL DESTEK VE BENLİK SAYGISININ
ERGENLERİN AKRAN ZORBA DAVRANIŞ
EĞİLİMİ İLE İLİŞKİSİ**

Yüksek Lisans Tezi

Ergin ARSLAN

165101124

Danışman:

Doç. Dr. Oya Güçlü Gönüllü

İstanbul, 2018

T.C.
İSTANBUL AREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
TEZLİ YÜKSEK LİSANS SINAV TUTANAĞI

05/09/2018

Enstitümüz Psikoloji Yüksek Lisans öğrencilerinden **165101124** numaralı **Ergin ARSLAN** “İstanbul Arel Üniversitesi Lisansüstü Eğitim - Öğretim ve Sınav Yönetmeliği”nin ilgili maddesine göre hazırlayarak, Enstitümüze teslim ettiği “**ALGILANAN EBEVEYN TUTUMU, ALGILANAN SOSYAL DESTEK VE BENLİK SAYGISININ ERGENLERİN AKRAN ZORBA DAVRANIŞ EĞİLİMİ İLE İLİŞKİSİ**” konulu tezini, Yönetim Kurulumuzun 01.09.2018 tarih ve 2018/22 sayılı toplantısında seçilen ve Sefaköy Yerleşkesinde toplanan biz jüri üyeleri huzurunda, ilgili yönetmeliğin 39. maddesi gereğince (5) dakika süre ile aday tarafından savunulmuş ve sonuçta adayın tezi hakkında ~~oyçokluğu/oybirliği~~ ile **Kabul/Red veya Düzeltme** kararı verilmiştir.

İşbu tutanak, 3 nüsha olarak hazırlanmış ve Enstitü Müdürlüğü’ne sunulmak üzere tarafımızdan düzenlenmiştir.

DANIŞMAN
DOÇ.DR. OYA GÜÇLÜ GÖNÜLLÜ

ÜYE
DR.ÖĞR.ÜYESİ HALİL DUZCU

ÜYE
DOÇ.DR. FATİH ÖNCÜ

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Algılanan Ebeveyn Tutumu, Algılanan Sosyal Destek Ve Benlik Saygısının Ergenlerin Akran Zorba Davranış Eğilimi İle İlişkisi” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere uygun şekilde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmanın içinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Ergin ARSLAN

ÖZET

ALGILANAN EBEVEYN TUTUMU, ALGILANAN SOSYAL DESTEK VE BENLİK SAYGISININ ERGENLERİN AKRAN ZORBA DAVRANIŞ EĞİLİMİ İLE İLİŞKİSİ

Ergin ARSLAN

Yüksek Lisans Tezi, Psikoloji Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Oya Güçlü Gönüllü

Temmuz, 2018 (147 sayfa)

Bu araştırmanın amacı, ergenlerin akran zorba davranış eğilimi ile algılanan ebeveyn tutumu, algılanan sosyal destek ve benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Araştırma örneklemini 14-19 yaşları arasında 206 ergenden oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan gönüllü bireylere Demografik bilgi formu, Algılanan Sosyal Destek Ölçeği, Anne Baba Tutumları Ölçeği, Zorbalık Davranış Eğilimi Ölçeği ve Benlik Saygısı Ölçeği uygulanmıştır. Elde edilen verilere uygulanan istatistiksel analizler sonucu kız ergenlerin anne ve babasından algıladıkları kontrol/denetleme düzeylerinin erkek ergenlerden daha yüksek olduğu, eğlence amaçlı zorbalık ve duygu zorbalığı eğilim düzeylerinin erkek ergenlerde kız ergenlere oranla daha yüksek olduğu bulunmuştur. Anne babası boşanmış veya ayrı olan ergenlerin anne ve babasından algıladıkları psikolojik özerklik düzeylerinin anne babası evli olan ergenlerden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Babasının eğitim durumu ilkököl olan ergenlerin fiziksel ve sözel zorbalık eğilimi düzeylerinin babasının eğitim durumu lise olan ergenlerden anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır. Değişkenler arası ilişki incelendiğinde algılanan aile desteği düzeyi yüksek olan ergenlerin zorbalık eğilimi düzeylerinin düşük olduğu bulunmuştur. Anne baba tutumları ölçeği alt boyutlarından kontrol/denetleme düzeyi yüksek olduğunda sözel zorbalık, eğlence amaçlı zorbalık ve duygu zorbalığı eğilim düzeylerinin düşük olduğu, kabul/ilgi düzeyi yüksek olan ergenlerde ise duygu zorbalığı eğilim düzeyinin düşük olduğu tespit edilmiştir. Benlik saygısı düzeyi

yüksek olan ergenlerde zorbalık davranış eğilim düzeylerinin düşük olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Akran zorbalığı, Zorba davranış eğilimi, Algılanan anne baba tutumu, Algılanan sosyal destek, Benlik saygısı.

ABSTRACT

CORRELATION BETWEEN PERCEIVED PARENTAL ATTITUDES, PERCEIVED SOCIAL SUPPORT AND SELF ESTEEM ON PEER BULLYING BEHAVIOUR TENDENCY

Ergin ARSLAN

Master's Thesis, Department Of Psychology

Thesis Advisor: Doç. Dr. Oya Güçlü

July, 2018 (147 pages)

The purpose of this study was to examine the relationship between adolescent bullying behaviors and perceived parental attitudes, perceived social support, and self-esteem. The study sample consists of 206 adolescents aged between 14-19 years. Demographic information form, Perceived Social Support Scale, Parent Attitudes Scale, Bully Behavior Tendency Scale and Self-Esteem Scale were applied to the volunteers who participated in the research. The statistical analyzes applied to the obtained data showed that the levels of control / supervision of female adolescents perceived by their parents were higher than that of male adolescents and that the level of bullying for fun and emotion bullying tendency was found to be higher in male adolescents than female adolescents. Adolescents whose parents were divorced or separated were found to have higher psychological autonomy levels than their peers whose parents are married. The level of physical and verbal bullying tendency of the adolescents, whose father's educational status was elementary school level were found to be significantly higher than the adolescents whose fathers had higher education. When the relationship between the variables was examined, it was found that bullying tendencies of the adolescents with a high level of perceived family support were found to be low. Verbal bullying, bullying for fun and emotion bullying tendencies are low when parental attitudes are control / supervision from the scale subscales, it was found that the level of emotion bullying was lower in adolescents with higher acceptance / interest level. For adolescents with a high level of self-esteem, it was concluded that levels of bullying tendency were low.

Key Words: Peer bullying, Bullying behavior tendency, Perceived parental attitudes, Perceived social support, Self esteem.

ÖNSÖZ

Tezimin yazım aşamasında, çalışmamı sahiplenerek bana her konuda özveri ile yardımcı olan danışmanım Doç. Dr. Oya Güçlü'ye değerli katkı ve emekleri için içten teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım. Bu günlere ulaşmamda emeklerini hiçbir zaman ödeyemeyeceğim desteklerini, ilgilerini ve sevgilerini benden eksik etmeyen aileme teşekkürlerimi sunarım.

ERGİN ARSLAN

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT	iii
ÖNSÖZ.....	v
KISALTMALAR LİSTESİ.....	x
TABLolar LİSTESİ.....	xi
EKLER LİSTESİ.....	xiv

1.BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Problemi	1
1.2. Araştırma Sorusu.....	2
1.3. Araştırmanın Amacı ve Hipotezleri	2
1.4. Araştırmanın Önemi.....	2
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	4

2. BÖLÜM

KURAMSAL YAPI

2.1. Akran Zorbalığı	5
2.1.1. Tanımı.....	5
2.1.2. Türleri	6
2.1.3. Nedenleri.....	7
2.1.3.1. Kişisel Özelliklerden Kaynaklanan Nedenler	7
2.1.3.2. Dış Etkilerden Kaynaklanan Nedenler	8
2.1.3.3. Aile Tutumundan Kaynaklanan Nedenler	9
2.1.4. Sonuçları.....	10
2.1.5. Zorbalığa İlişkin Çalışmalar	10

2.1.5.1. Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar	11
2.1.5.1.1. Ergenlerde Akran Zorbalığı ile İlgili Çalışmalar	11
2.1.5.1.2. Ebeveyn Tutumu ve Zorbalık Eğilimi ile İlgili Çalışmalar	12
2.1.5.2. Yurt Dışında Yapılan Çalışmaları	13
2.2. Ebeveyn Tutumları	14
2.2.1. Ebeveyn Tutumlarına İlişkin Kuramlar	15
2.2.1.1. Psikanalitik Kuram	15
2.2.1.2. Davranışçı Kuram	16
2.2.1.3. Baumrind'in Sınıflandırma Kuramı	16
2.2.1.4. Maccoby ve Martin'in İki Boyutlu Kuramı	17
2.2.2. Ebeveyn Tutumları Stilleri	18
2.2.2.1. Otoriter Tutum	18
2.2.2.2. Aşırı Koruyucu-Kollayıcı	19
2.2.2.3. Tutarsız ve Kararsız	20
2.2.2.4. Aşırı Hoşgörülü	20
2.2.2.5. Demokratik	21
2.2.2.6. İlgisiz ve Kayıtsız	21
2.2.3. Konuya İlişkin Çalışmalar	22
2.2.3.1. Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar	22
2.2.3.2. Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar	23
2.3. Algılanan Sosyal Destek	24
2.3.1. Sosyal Destek ve Algılanan Sosyal Destek Kavramı	24
2.3.2. Ergenlik Döneminde Sosyal Destek	26
2.3.3. Sosyal Desteğin Türleri	28
2.3.4. Sosyal Desteğin İşlevleri	28
2.3.5. Sosyal Destek Modelleri	29
2.3.5.1. Temel Etki Modeli	29
2.3.5.2. Tampon Etkisi Modeli	30

2.3.6. Sosyal Destek Üzerine Yapılmış Çalışmalar	30
2.3.6.1. Yurtiçinde Yapılmış Çalışmalar	30
2.3.6.2. Yurtdışında Yapılmış Çalışmalar	32
2.4. Benlik Saygısı	33
2.4.1. Benlik ve Benlik Saygısı Tanımı	33
2.4.2. Ergenlik Döneminde Benlik Saygısı	36
2.4.3. Benlik Saygısını Etkileyen Etmenler	38
2.4.4. Benlik Saygısına İlişkin Yaklaşımlar	38
2.4.5. Ergenlik Döneminde Benlik Saygısıyla İlişkisi Bulunan Başlıca Faktörler	41
2.4.5.1. Ebeveyn Tutumları ve Benlik Saygısı Arasındaki İlişki	41
2.4.5.2. Algılanan Sosyal Desteğin Benlik Saygısıyla İlişkisi	43
2.4.5.3. Akran Zorbalığının Benlik Saygısıyla İlişkisi	45
2.4.6. Benlik Saygısı Üzerine Yapılmış Çalışmalar	46
2.4.6.1. Yurtiçinde Yapılmış Çalışmalar	46
2.4.6.2. Yurtdışında Yapılmış Çalışmalar	48

3. BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli	51
3.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi	51
3.3. Veri Toplama Araçları	51
3.3.1. Demografik Bilgi Formu	51
3.3.2. Algılanan Sosyal Destek Ölçeği	52
3.3.3. Anne Baba Tutumları Ölçeği	52
3.3.4. Zorbalık Davranış Eğilimi Ölçeği	53
3.3.5. Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği	54
3.4. Araştırmanın Varsayımları	54

3.5. Veri Analizi.....	55
------------------------	----

4. BÖLÜM

BULGULAR

4.1. Demografik Özelliklere İlişkin Bulgular	56
4.2. Ölçek Boyutlarına İlişkin Güvenilirlik Analizi	57
4.3. Ölçek Boyutlarının Normal Dağılıp Dağılmadığının İncelenmesi.....	58
4.4. Algılanan Arkadaş Desteği ve Algılanan Aile Desteği Ölçeği Boyutlarının Demografik Değişkenlere Göre Farklılık Gösterip Göstermediğinin İncelenmesi	59
4.5. Anne-Baba Tutum Ölçeği Alt Boyutlarının Demografik Değişkenlere Göre Farklılık Gösterip Göstermediğinin İncelenmesi	64
4.6. Zorbalık Davranış Eğilimi Ölçeği Alt Boyutlarının Demografik Değişkenlere Göre Farklılık Gösterip Göstermediğinin İncelenmesi	70
4.7. Benlik Saygısı Boyutunun Demografik Değişkenlere Göre Farklılık Gösterip Göstermediğinin İncelenmesi	78
4.8. Algılanan Ebeveyn Tutumu, Algılanan Sosyal Destek ve Benlik Saygısının Ergenlerin Akran Zorba Davranış Eğilimi ile İlişkinin İncelenmesi	80
4.9. Algılanan Ebeveyn Tutumu, Algılanan Sosyal Destek ve Benlik Saygısının Ergenlerin Akran Zorba Davranış Eğilimi ile Üzerine Etkisi.....	85

TARTIŞMA VE YORUM.....	92
-------------------------------	-----------

SONUÇ VE ÖNERİLER.....	98
-------------------------------	-----------

KAYNAKÇA	100
-----------------------	------------

ÖZGEÇMİŞ.....	131
----------------------	------------

KISALTMALAR LİSTESİ

ABTÖ:	ANNE BABA TUTUM ÖLÇEĞİ
ASDÖ:	ALGILANAN SOSYAL DESTEK ÖLÇEĞİ
ASD-AL:	ALGILANAN AİLE DESTEĞİ
ASD-AR:	ALGILANAN ARKADAŞ DESTEĞİ
RBSÖ:	ROSENBERG BENLİK SAYGISI ÖLÇEĞİ
ZDEÖ:	ZORBALIK DAVRANIŞ EĞİLİM ÖLÇEĞİ

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Demografik Özelliklerin Dağılımı.....	56
Tablo 2: Demografik Özelliklerin Dağılımı (devamı)	57
Tablo 3: Güvenilirlik Analizi	57
Tablo 4: Ölçek boyutlarının çarpıklık ve basıklık değerleri	58
Tablo 5: Algılanan Arkadaş Desteği ve Algılanan Aile Desteği Ölçeği boyutlarının cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin tespiti için yapılan Bağımsız Örneklem t testi.....	59
Tablo 6: Algılanan Arkadaş Desteği ve Algılanan Aile Desteği Ölçeği boyutlarının yaşa göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin tespiti için yapılan ANOVA.....	60
Tablo 7: Algılanan Arkadaş Desteği ve Algılanan Aile Desteği Ölçeği boyutlarının anne babanın birliktelik durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin tespiti için yapılan Bağımsız Örneklem t testi.....	61
Tablo 8: Algılanan Arkadaş Desteği ve Algılanan Aile Desteği Ölçeği boyutlarının annenin eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin tespiti için yapılan ANOVA	61
Tablo 9: Algılanan Arkadaş Desteği ve Algılanan Aile Desteği Ölçeği boyutlarının babanın eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin tespiti için yapılan ANOVA.....	62
Tablo 10: Algılanan Arkadaş Desteği ve Algılanan Aile Desteği Ölçeği boyutlarının kardeş sayısına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin tespiti için yapılan ANOVA....	63
Tablo 11: Algılanan Arkadaş Desteği ve Algılanan Aile Desteği Ölçeği boyutlarının alkol kullanıp kullanmama durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin tespiti için yapılan bağımsız örneklem t testi.....	64
Tablo 12: Anne-Baba Tutum Ölçeği alt boyutlarının cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin tespiti için yapılan Bağımsız Örneklem t testi.....	64
Tablo 13: Anne-Baba Tutum Ölçeği alt boyutlarının yaşa göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin tespiti için yapılan ANOVA.....	65
Tablo 14: Anne-Baba Tutum Ölçeği alt boyutlarının anne babanın birliktelik durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin tespiti için yapılan Bağımsız Örneklem t testi	66
Tablo 15: Anne-Baba Tutum Ölçeği alt boyutlarının annenin eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin tespiti için yapılan ANOVA.....	67
Tablo 16: Anne-Baba Tutum Ölçeği alt boyutlarının babanın eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin tespiti için yapılan ANOVA.....	68

Tablo 17: Anne-Baba Tutum Ölçeği alt boyutlarının kardeş sayısına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin tespiti için yapılan ANOVA	69
Tablo 18: Anne-Baba Tutum Ölçeği alt boyutlarının alkol kullanıp kullanmama durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin tespiti için yapılan bağımsız örneklem t testi.....	69
Tablo 19: Zorbalık Davranış Eğilimi Ölçeği alt boyutlarının cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin tespiti için yapılan Bağımsız Örneklem t testi.....	70
Tablo 20: Zorbalık Davranış Eğilimi Ölçeği alt boyutlarının yaşa göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin tespiti için yapılan ANOVA	71
Tablo 21: Zorbalık Davranış Eğilimi Ölçeği alt boyutlarının anne baba birliktelik durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin tespiti için yapılan Bağımsız Örneklem t testi.....	72
Tablo 22: Zorbalık Davranış Eğilimi Ölçeği alt boyutlarının annenin eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin tespiti için yapılan ANOVA.....	73
Tablo 23: Zorbalık Davranış Eğilimi Ölçeği alt boyutlarının babanın eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin tespiti için yapılan ANOVA.....	74
Tablo 24: Zorbalık Davranış Eğilimi Ölçeği alt boyutlarının kardeş sayısına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin tespiti için yapılan ANOVA	76
Tablo 25: Zorbalık Davranış Eğilimi Ölçeği alt boyutlarının alkol kullanıp kullanmama durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin tespiti için yapılan bağımsız örneklem t testi.....	77
Tablo 26: Benlik Saygısı boyutunun demografik değişkenlere göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin tespiti için yapılan Bağımsız Örneklem t testi.....	78
Tablo 27: Benlik Saygısı boyutunun demografik değişkenlere göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin tespiti için yapılan ANOVA	79
Tablo 28: Anne-Baba Tutum Ölçeği ile Zorbalık Davranış Eğilimi Ölçeği alt düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığının tespiti için yapılan Pearson Korelasyon Analizi	80
Tablo 29: Anne-Baba Tutum Ölçeği ile Algılanan Arkadaş ve Aile Desteği Ölçeklerinin alt düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığının tespiti için yapılan Pearson Korelasyon Analizi.....	81
Tablo 30: Zorbalık Davranış Eğilimi Ölçeği ile Algılanan Arkadaş ve Aile Desteği Ölçeklerinin alt düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığının tespiti için yapılan Pearson Korelasyon Analizi.....	82
Tablo 31: Anne-Baba Tutum Ölçeği ile Benlik Saygısı Ölçeği alt düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığının tespiti için yapılan Pearson Korelasyon Analizi.....	83

Tablo 32: Zorbalık Davranış Eğilimi Ölçeği ile Benlik Saygısı Ölçeği alt düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığının tespiti için yapılan Pearson Korelasyon Analizi.....	83
Tablo 33: Algılanan Arkadaş ve Aile Desteği Ölçeği ile Benlik Saygısı Ölçeği alt düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığının tespiti için yapılan Pearson Korelasyon Analizi	84
Tablo 34: Algılanan arkadaş desteği düzeyinin zorbalık davranış eğilimi düzeyinin anlamlı düzeyde yordayıcısı olup olmadığının tespiti için yapılan Basit Regresyon Analizi.....	85
Tablo 35: Algılanan aile desteği düzeyinin zorbalık davranış eğilimi düzeyinin anlamlı düzeyde yordayıcısı olup olmadığının tespiti için yapılan Basit Regresyon Analizi.....	86
Tablo 36: Anne-Baba Tutum Ölçeği alt düzeylerinin fiziksel zorbalık düzeyinin anlamlı düzeyde yordayıcısı olup olmadığının tespiti için yapılan Çoklu Regresyon Analizi	86
Tablo 37: Anne-Baba Tutum Ölçeği alt düzeylerinin sözel zorbalık düzeyinin anlamlı düzeyde yordayıcısı olup olmadığının tespiti için yapılan Çoklu Regresyon Analizi	87
Tablo 38: Anne-Baba Tutum Ölçeği alt düzeylerinin eğlence amaçlı zorbalık düzeyinin anlamlı düzeyde yordayıcısı olup olmadığının tespiti için yapılan Çoklu Regresyon Analizi	88
Tablo 39: Anne-Baba Tutum Ölçeği alt düzeylerinin duygu zorbalığı düzeyinin anlamlı düzeyde yordayıcısı olup olmadığının tespiti için yapılan Çoklu Regresyon Analizi	89
Tablo 40: Benlik saygısı boyutunun zorbalık davranış eğilimi düzeyinin anlamlı düzeyde yordayıcısı olup olmadığının tespiti için yapılan Basit Doğrusal Regresyon Analizi	90

EKLER LİSTESİ

EK – 1.	DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU	117
EK – 2.	ALGILANAN SOSYAL DESTEK ÖLÇEĞİ.....	119
EK – 3.	ANNE BABA TUTUM ÖLÇEĞİ.....	121
EK – 4.	ZORBALIK DAVRANIŞ EĞİLİMİ ÖLÇEĞİ.....	123
EK – 5.	ROSENBERG BENLİK SAYGISI ÖLÇEĞİ	126
EK – 6.	BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM FORMU.....	127
EK – 7.	ETİK KURUL KARAR FORMU.....	129

1.BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Problemi

Çocuk doğduğu andan itibaren çevresindeki sosyal şartlara adapte olmaya çalışırken, bu konudaki en büyük desteği birincil güvendiği kişiler olan ebeveynlerinden almaktadır. Aile ile birlikte çocuğun gelişimi ve benlik saygısı oluşturmada çevrenin önemli bir etkisi vardır. Bu noktada birçok bilimsel araştırma anne babanın çocuk yetiştirmede tutum tarzlarının ve çocuğun bu tutum karşısında ki algısının çocuğun ve ergenin benlik saygısı gelişimi ve çevreyle olan ilişkisi üzerindeki önemi ortaya koymuştur. Küreselleşen dünya ile değişen değişimlerle birlikte yaklaşık 11–24 yaş dönemini kapsayan ergenlik dönemi; ergenin bedensel ve fizyolojik değişimlerine eşlik eden emosyonel ve sosyal değişimler geçirdiği, birey için önemli gelişimsel dönem olarak adlandırılmaktadır

İnsan sosyal bir varlık olması kaynaklı topluluk halinde yaşamaktadır. Bundan dolayı iletişim, bu yaşantının kaçınılmaz bir boyutunu oluşturmaktadır. Bireylerin bu iletişimlerini kullandıkları birçok ortam bulunmaktadır. İletişimi ilk öğrendiğimiz ortamın aile ile başlamasıyla birlikte çocuklar için bu ortam okul yapısına doğru genişlemektedir. Ergen için özellikle eğitim kurumları, sosyal ilişkilerini oluşturma, fiziksel, zihinsel ve duygusal gelişimlerini destekleme, kendi ve çevreyle birbirine denk, bağımsız birer yetişkin olmalarında önemli bir yere sahiptir. Fakat okul içerisinde kompleks bir kültür, aile yapısı, ebeveyn tutum ve davranışlarının birleşimi olduğu için zorbalık kaçınılmaz olmaktadır. Yapılan raporlara ve istatistiklere bakıldığında;

Okul Çocuklarının Sağlık Davranışları (HBSC) raporunda 36 ülke karşılaştırılmış ve gençlerin yaklaşık %35'inin en az bir kez zorbalığa uğradığı belirlenmiştir. Ülkeler arasında bu oran değişiklik göstermektedir. Zorbalık olayları, ortalama olarak 11 yaş grubunda % 9-54 arasında değişmekte, 13 yaş grubunda %17-71 arasında değişmekte ve 15 yaş grubu için %19-73 arasında değişmektedir. Tüm ülke ve bölgelerde ve tüm yaş gruplarında erkeklerin kızlardan daha fazla zorbalık yaptığı belirtilmiştir (Ercan ve ark., 2011). Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 2008

yılında okullarda meydana gelen şiddet olayları incelenmiş; bu olayların %52,2'sinin sözel, %21,9'unun fiziksel ve %23,7'sinin duygusal olduğu saptanmıştır. Ayrıca öğrencilerin daha çok arkadaş çevrelerinden (%28,5) şiddet gördükleri belirlenmiştir (Milli Eğitim Bakanlığı, 2013).

Ergenlerin içerisinde yer aldığı gelişim dönemi sebebiyle yaşadıkları benlik saygısı ve arzuladığı sosyal destek konuları dışında algıladıkları ebeveyn tutumları ve ergenlerin çevresiye olan etkileşimde zorba davranışa yönelme veya maruz kalma nedenleri konuyu önemli hale getirmektedir. Ele alınan bu konunun öneminden kaynaklı olarak ergenlerin akran zorba davranış eğilimi birçok farklı değişken etrafında ele almaya çalışılmaktadır.

1.2. Araştırma Sorusu

Ergenlerin akran zorba davranış eğilimi ile algılanan ebeveyn tutumu, algılanan sosyal destek ve benlik saygısı değişkenleri arasında ilişki var mıdır sorusuna cevap aranmaya çalışılmaktadır.

1.3. Araştırmanın Amacı ve Hipotezleri

Bu araştırmada ergenlikte algılanan ebeveyn tutumu, algılanan sosyal destek ve benlik saygısının ergenlerin akran zorba davranış eğilimi ile ilişkilerinin incelenmesi amaçlanmaktadır. Araştırmamızın amaçları doğrultusunda hipotezler oluşturulmuştur:

- Ergenlerin zorbalık davranış eğilimi, algıladıkları ebeveyn tutumu ile ilişkilidir.
- Ergenlerin zorbalık davranış eğilimi, aile ve arkadaştan algıladıkları sosyal destek ile ilişkilidir.
- Ergenlerin zorbalık davranış eğilimi, benlik saygısı düzeyi ile ilişkilidir.

1.4. Araştırmanın Önemi

Ergenlik dönemi çocukluktan yetişkinliğe geçiş dönemi olarak ele alınmaktadır. Her bireyin fiziksel, zihinsel, sosyal ve ruhsal gelişimini tamamlayarak kendinin kim olduğunu bulmaktadır. Bu sebepten dolayı bu döneminin sağlıklı bir şekilde yaşanması

ve atlatılması bireyin ileriki yetişkinlik yaşamının ve toplum içindeki varlığının sağlıklı olabilmesi açısından büyük önem oluşturmaktadır.

Ergenlik döneminde yaşanması muhtemel olan psikolojisini olumsuz etkileyen ve davranış sorunlarına zemin hazırlayan faktörlerin engellenmesi açısından nelerin ergenlerin psikolojik sağlığını etkilediğini tespit etmek önemli olmaktadır. Bu nedenler, araştırmamızın değişkenleri ebeveynlerin çocuklarını yetiştirme tutumları, akran, arkadaş ve çevresinden gördüğü veya göremediği sosyal destek, benlik saygısı yitimi ve okul içerisinde yaşadıkları zorbalık davranışları olabilmektedir.

Ergenlerin çocukluktan beri sahip olduğu ebeveyn tutumu ve davranışları kimlik oluşumu için önemli bir dönemeç olan ergenlik döneminde daha da önem kazanmaktadır. Çocukluk döneminden itibaren gördüğü olumlu ya da olumsuz tutumların yansıması ergenlik döneminde daha da net bir biçimde gözlenebilecektir. Ailesinden yeterince sosyal destek ve olumlu tutum göremeyen çocuklar benlik saygısında ve kimlik gelişiminde hasarlara sahip olabilecektir.

Ergenlerin en çok içerisinde bulup zaman geçirdiği yer olan okullar, çocuk ve ergenlerin yoğun bir biçimde etkileşimde bulundukları yer olmaktadır. Birçok farklı kültürden, aile yapısı ve kurallarından gelen çocukların bir arada bulunması sebebiyle saldırgan davranışlar okullarda evrensel bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Okul içerisinde yer alan akran zorbalığı ergenin fiziksel ve ruhsal bütünlüğünü ve benliğini olumsuz yönde etkileyebilmektedir.

Buna ek olarak okul ve sosyal çevresinde görmek istediği akran ve arkadaş desteği ergenin ruhsal, fiziksel ve sosyal yapılanması için önemli olan etmenlerden biri olmaktadır. Ergenin sahip olduğu sosyal destek ağının yoğunluğu, olumlu ya da olumsuz nitelikleri ileriki olumlu ya da olumsuz davranışlarını ve ruhsal yapılanmasını yordayabilecektir.

Bu sebeplerden dolayı ortaya konan problemlerin iyileştirilmesi ve ergenlerin yetişkinlik döneminde sağlıklı bir psikolojik zemine sahip olabilmeleri için nelerin yapılması gerektiğini tespit edip bunlara uygun önleme ve müdahale çalışmalarının planlanması gerektiği düşünülmektedir. Bu bilgilerin ışığında, bu çalışmada da amaçlanan, ergenlerin akran zorbalığı davranışının nedensellerini oluşturabilecek ciddi etkileri olduğu ayrı ayrı çalışılmış algılanan ebeveyn tutumu, benlik saygısı ve algılanan sosyal destek değişkenlerinin ergenlerin akran zorbalığı davranışı ile ne derece, yönde ve

biçimde ilişkili olduklarının aynı anda araştırılmasıdır. Literatür taramaları neticesinde, Türkiye’de daha önce ergenlik dönemi için önemli olduğu kabul edilen bu değişkenlerin bütüncül bir biçimde bir arada incelendiği bir araştırmanın yapılmadığı görülmektedir. Bu sebepten dolayı ele alınan bu durumların akranın zorbalık davranışını güdülemesine olanak sağladığı ya da sağlayamadığını ortaya koymak için önemli olacaktır. Akran zorbalığının bu dinamiği ortaya konulduğunda bu davranış düzelebilecek ya da oluşmadan önlenebilecektir.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma İstanbul ili Avcılar ilçesi ile sınırlı tutulması, veri toplama yöntemi ile anket kullanılarak analiz yapılması ve araştırma sonuçlarının sadece akademik amaçlar için kullanımının amaçlanması araştırmanın sınırlılıklarını oluşturmaktadır.

2. BÖLÜM

KURAMSAL YAPI

2.1. Akran Zorbalığı

Adolesanın (ergen) gelişimsel dönemi çerçevesinde akran ilişkileri önemli bir yer tutmaktadır. Akranlar, bireyin yaşantısındaki sosyal destek kaynaklarından en önemlisini oluşturmaktadır. Ancak akranlık ilişkileri birey için her zaman pozitif etkiye sebep olmayabilir. Akran ilişkileri bireyde olumlu olumsuz çok yönlü bir biçimde etkilemektedir. Olumsuz yönde etki yaratan davranışlardan biri de “zorbalık” tır (Ergün, 2015).

Bu bölüm altında akran zorbalığına ilişkin kuramsal bilgilere yer vermeye çalışacağız.

2.1.1. Tanımı

Alan taramalarındaki okumalar neticesinde adolesanlar arasında yer alan akran zorbalığı kavramının birçok farklı tanımlamasının olduğu görülmektedir. Geçmişten bugüne bir sürü adolesanı etkilemesine ve doğrudan akran zorbalığı maruz kalmasına rağmen çalışmacılar ancak 1970’lerin başlarında kavram üzerinde çalışmalarına başlamışlardır. Bununla birlikte 1990’lı yıllara kadar ortak bir tanım üzerinde uzlaşmaya varamadıkları görülmüştür.

1970’li yıllarda ilk kez tanımlaması Olweus tarafından yapılan zorbalık tanımı yapılmış ve sınıflanmıştır. Bu tanım ilk başlarda sadece “*mobbing*” terimi ile açıklanan bir grup tarafından gösterilen şiddeti işaret etmiş fakat zaman içerisinde bu anlamın yetersizliğinin fark edilmesiyle anlam genişletilmiştir. Olweus, tanımına bireysel şiddeti de ekleyerek “*bullying*” terimini kullanmaya başlamıştır (Gök, 2017).

“Zorbalık, zorbanın kurbanına istemli bir biçimde fiziksel veya psikolojik acı vermesi ile sonuçlanan saldırganca davranışların bir alt kümesidir; kışkırtılmış olması gerekmez, tekrarlanır, zorbanın kurbandan daha güçlü olması ya da kendini daha güçlü algılaması söz konusudur.” (Smith & Thompson, 1991).

Zorbalık saldırganlığın bir alt türüdür, adolesanlar arasında görülen zorbalık ise bir ya da daha fazla adolesanın, kendini savunma konusunda güçsüz olarak algılanan diğer bir adolesana zarar vermeyi ya da rahatsız etmeyi amaçlayan davranışlar olarak betimlenmektedir. Karakteristik olarak zorba ve kurban arasında güç dengesizliği vardır; kurban zorbadan fiziksel ya da psikolojik olarak daha güçsüzdür. Genellikle suçlu, zorbalığı “dominant olma” ya da “statü kazanma ya da koruma”nın bir işlevi olarak kullanır. Ayrıca, zorba davranışın “yineleme eğilimi” vardır. Bu davranışlar; lakap takma, dedikodu, iftira, iğneleme, imalı konuşma, aşağılama, tehdit ve hakaret etme, kızdırma, gururunu kırma, arkadaş grubundan dışlama gibi davranışlardan; fiziksel saldırı, eşyalarına zarar verme, zorbalıkla para alma, hatta bakışlarıyla taciz etmeye kadar uzanan çok değişkenli toplum tarafından kabul görmeyen davranış türlerini içerebilir. Böylece de zorba davranışın derecesi, yıkıcı etkisi olmayan sözel sataşmadan yıkıcı etkili fiziksel yaralamaya kadar oldukça geniş bir yelpazede değişim göstermektedir. Bu noktada önemli olan kurbanı incitecek nitelikte herhangi bir davranışın mevcut olmasıdır (Gökler, 2007).

Zorbalığın farklı tanımlamaları yapılsa da hepsinde ortak olan üç ana etmen bulunmaktadır. Bunlar, zorbalığın bilinçli olarak yapılan davranışlar olması, bu davranışların devamlılık niteliğine sahip olması yani sürekli bir şekilde yapılması ve son olarak zorba ve kurban arasında güç dengesinin eşitsizliği, kurbanın kendini savunamayacak kadar zayıf olmasıdır (Pişkin, 2002).

2.1.2. Türleri

Akran zorbalığının kompleks yapısının tanımını yapmanın yanı sıra türlerine ayırmak da ayırt edilmesi açısından önemli olacaktır. Literatüre bakıldığında zorbalık türleri farklı kavramlar altında ele alınıyor gibi gözükse de aslında temel kavramlar altında ele alınmaktadır. Literatüre öncülük eden Olweus zorbalık türlerini doğrudan ve dolaylı olarak ikiye ayırmıştır:

Doğrudan zorbalık türü bireyin kurbanı yönelik açık saldırısına işaret etmektedir. Bu noktada zorbalığa uğrayan bireye sözlü ya da fiziksel olarak açık bir saldırı söz konusu olmaktadır. Bunun yanı sıra ilişkisel zorbalık olarak da geçen dolaylı zorbalıkta ise saldırganın amacı kurbanın sosyal olarak pasifize edilmesi ve gruptan dışlanmasına işaret etmektedir (Acar, 2009). Bu noktada zorba zorbalık

yaptığı bireyi psikolojik olarak yıpratmakta ve sosyal olarak gruptan izole etmektedir.

Bu tanımlamalarla birlikte Kanada Halk Sağlığı (1988) tarafından zorbalık; fiziksel ve psikolojik olmak üzere iki ayrı kategoriye ayrılmıştır. Fiziksel zorbalık, doğrudan bedene şiddette bulunma iken; psikolojik zorbalık ise sözel istismar, fiziksel temas, alay etme, lakap takma, tehdit edici yüz ifadeleri gibi davranışlarda ortaya çıkar (Kaçar, 2015).

2.1.3. Nedenleri

Akran zorbalığının gelişimsel ve kavramsal yapısını ele almaya çalışırken şöyle bir soru doğmuştur? Zorba neden zorba olur? Bu sorunun zemini pek çok neden ile ilişkilendirilebilir. Bu nedenler üç başlık altında ele alınmıştır:

2.1.3.1. Kişisel Özelliklerden Kaynaklanan Nedenler

Zorbalık terminolojisi üzerine çalışan kuramcılarının yaptığı bazı araştırmalar neticesinde zorbalık yapanların kişisel özelliklerinde bazı ortak noktaların olduğu görülmüştür. Zorbalık yapanlar, saldırgan ve dürtüsel mizaca sahip, kendilerini güçlü hissetme, diğerlerini ve olayları kontrol altına alma arzusu duymaktadır. Bu tarz kişilerin yaptıkları zorbalık karşısında suçluluk duyguları azdır hatta bu durumdan haz duymaktadırlar. Akran zorbalığı gösteren adolesanlar da en çok göze çarpan durum empati yeteneklerinden yoksun olmaları ve sorunlarla başa çıkma mekanizmasının fiziksel şiddet olduğuna inanmaları olmasıdır (Ergün, 2015). Bunların dışında sosyal beceri ve ilişki kurma biçimlerinde yetersizdirler ve duygusal yönden izoledirler.

Akran zorbalığının psikolojik zeminine bakıldığında, adolesanın yaptığı zorbalığı mantığa bürüdüğü görülmektedir. Arkadaşlarına zorbalık yapmalarını ve böyle davranışlar göstermelerini kendilerini diğerlerinden daha üstün görmeleriyle açıklarlar. Bununla birlikte, kurbanın maruz kaldığı davranışları hak ettiği düşüncesi ve şiddetin bir çözüm yolu olduğu fikrine dair inançları da bulunmaktadır (Sipahi, 2008).

Akran zorbalığını biyolojik açıdan inceleyen kuramcılarının araştırma sonuçlarına göre erkek çocuklarında “Y” kromozomu fazlalığının saldırganlığı

arttırdığı buna ek olarak testosteron seviyesinin saldırganlık davranışıyla doğru orantılı olduğu bulunmuştur. Bu durumlardan kaynaklı olarak erkek çocukların kız çocuklarına oranla zorbalık davranışı gösterme oranının daha fazla olduğu ortaya konulmuştur (Açıkgöz, 2017).

2.1.3.2. Dış Etkilerden Kaynaklanan Nedenler

Akran zorbalığı sorunu kişisel ve ailesel nedenlerin dışında dış etkiler yani çevresel ve toplumsal etmenlerden de etkilenmektedir. Toplumsal kapsamda bakıldığında sosyal medyada adölesanlara aktarılan roller ya da gerçek hayat hikâyelerinden imgelenen olaylar ve bunların yaygınlaştırılması akran zorbalığının tetikleyicisi niteliği taşımaktadır. Evlerinde, okulda, yakın çevresinde sürekli zorbalığa maruz kalan çocuklar; televizyon programları, internet, bilgisayar oyunları, spor ve müzik gibi eğlence araçlarında da sürekli şiddete maruz kalmaları sonucunda, bazı olayları sıradan olaylar gibi algılayıp normalleştirmektedirler. Televizyonda veya dizilerdeki uyarıcılarla gördükleri imgeseldeki şiddet davranışları, bir süre sonra real düzlemdeki şiddet davranışları haline dönüşebilmektedir. Bunların dışında, destekleyici ve geliştirici sosyal kurumların yetersizliği, aileye danışmanlık hizmeti verecek merkezlerin yetersizliği, dezavantajlı konumdaki çocukların hizmetini üstlenen kurumların yeterli olmayışı ve sosyal faaliyet alanlarının kısıtlı oluşu da toplumsal ve çevresel faktörlerden bazılarıdır (Kartal & Bilgin, 2007).

Ergenlerin zorbalığının okul içerisinde yayılmasının ardında da farklı nedenler yer almaktadır. Bu nedenlerden en önemlisi zorbalığın okul içindeki yetişkinlerce göz ardı edilmesi, normalleştirilmesi, ergenliğin gelişimsel bir parçası olarak görülmesi, problemin göz ardı edilmesi ve şaka adı altında maskelenerek konumlandırılmasıdır. Bunların dışında okul içerisinde öğretmen değişiminin fazla olması kaynaklı ergenin öğretmeniyle güvenli bağlanma yaşayamaması, öğretmenin kendi iç motivasyonunun eksikliği nedeniyle öğrencinin sorunlarını görememesi, okulda tutarsız bir disiplin yönteminin hakim olması, öğrenci davranışlarına yönelik beklentilerin belirsiz olması, çocukların kimlik gelişimlerine gerekli önemin verilmemesi gibi nedenlerde okullarda akran zorbalığı davranışlarında sıklık görülme oranında artış görülmektedir (Özman, 2018).

2.1.3.3. Aile Tutumundan Kaynaklanan Nedenler

Çocuğun yaşamında birincil olarak anne daha sonra babanın devreye girmesiyle çocuğun ileriki yıllarının belirleyicisi olacaktır. Anne ve babanın ev içerisindeki çocuğa olan tutumları ileriki yıllarda çocuğun diğerlerine olan tutumunun temelini ve zorbalığın varlığını ya da yokluğunu oluşturmaktadır. Gelişiminin ilk yıllarında ilgiden yoksun, sevgisiz, temel ihtiyaçları karşılanmayan, sınırları belirsiz büyüyen bir çocuk, ilerleyen dönemde zorba olmaya yatkın bir birey olacaktır (Gürsoy, 2010). Gelişimsel dönem içerisinde ergenlik dönemi, çocuk için kim olduğunu sorguladığı ve kimliğin oluşturulmaya çalışıldığı bir dönemdir. Bu dönemde çocuk anne babasını ve çevresindeki yetişkinleri rol model olarak kendi varlığına anlam oluşturmaya ve kimliğini oluşturmaya çalışmaktadır. Bu yüzden anne babasının veya kardeşlerinin zorbalık yaptığına tanık olan ve saldırganlığın, çatışmanın yoğun olduğu ailelerden gelen katı disiplin altında olan, ailesinde saldırganlık ve öfkeye karşı aşırı hoşgörü gösterme eğilimi olan çocuklar akran zorbalığı göstermeye daha çok eğilimli olmaktadır (Kılıç, 2017). Çünkü etrafındaki rol modellerinden, diğerlerine bir davranışın nasıl zorla yaptırılacağını ya da kendi amaçlarına ulaşmak için başkasının nasıl kandırılacağını ve bu davranışın hoş görülebileceğini göstermekte ve öğretmektedir.

Bazı ev ortamlarında da çok katı kurallar ve cezalar bulunmaktadır. Bu durum da o evde yaşayan çocuğun; öfkeli ve saldırgan olması kaçınılmazdır.

Literatür içerisinde birçok kaynak okulda zorba davranış sergileyen çocuğun ev ortamlarında fiziksel ceza, güç uygulanan disiplin teknikleri ve olumsuz anne baba tutumuna maruz kaldıklarına dikkat çekmektedir. Araştırmalar zorba davranış gösterenlerin genellikle fiziksel ceza kullanılan, çocukların problemlerini hallederken savaşımanın gerekliliğine vurgu yapan aile ortamlarında ortaya çıktığını göstermektedir. Çocuğun aile içerisinde bakış nesnesi olmadığı durumlarda, çocuklar da başkalarına karşı umursamaz ve ilgisiz tutumlar geliştirebilmektedir. Çocuğun aile içi eğitimi sırasında olumlu değerler geliştirmesi teşvik edilmediğinde çocuk bu değerleri benimseyemez hatta bazı aileler bunun tam tersi bir eğitim değerleri benimseyerek sert ve baskın olmayı çocuğa dikte edebilir (Dölek, 2002). Bu araştırma sonuçlarından da görüldüğü gibi zorba çocuktan çok zorbalaştıran anne baba tutumu ya da aile iklimi olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü ailenin çocuğa kazandırdığı

değerler çocuğun davranışlarını şekillendiren unsurlardır. Ailesinden saygılı ve duyarlı olmayı, empati ve nezaketi öğrenemeyen çocuklar akranlarına karşı bu davranışları gösteremeyecek aksine zorbalık davranışı sergileyeceklerdir.

2.1.4. Sonuçları

Her bireyin kendine özgü olması ve biricikliği sebebiyle zorbalığa maruz kalma ve zorba olmanın sonuçları da her adolesanda farklı şekillerde kendini göstermektedir.

Zorbalığa maruz kalma adolesanda yaşam boyu negatif izler bırakan ve unutulamayan bir yaşam deneyimi olmaktadır. Adolesanda zorbalığa maruz kaldıktan sonra en çok hissedilen emosyonlar kin, öfke, kendine acıma olarak kendine yer bulmaktadır (Gültekin & Sayıl, 2005). Zorbalığa maruz kalan birçok adolesanda psikosomatik belirtiler (mide, baş ağrısı, uyku ve yeme bozukluğu gibi) ve psikolojik sorunlar (depresyon, anksiyete) ve sosyal anlamda öz güven yitimi, içe dönme ve madde kullanımı, fiziksel anlamda kendine zarar verici davranışlarda bulunma, gibi uzun dönemli yıkıcı etkiye sahip problemler yaşayabilirler (Mercan ve Sarı, 2018).

Zorbalık, adolesanların çok boyutsal olarak yaşamlarını etkileyen bir olgu olmaktadır. Sosyal yaşamları içerisinde huzurlarını bozmakta, sosyal, emosyonel, davranışsal ve akademik gelişimlerine negatif etkide bulunmaktadır. Zorbalığa maruz kalma sonuçları ile adolesanların okul başarıları ile negatif bir ilişki görülmüştür (Toksöz, 2010).

Zorbalık gösteren çocuğa destek verilmezse ilerleyen zamanlarda da zorba davranışı göstermeye devam eder ve diğerleri için bir tehdit oluşturabilir, soyutlanabilir ve yalnız kalabilir, diğerleriyle işbirliğinin yarattığı mutluluk ve manevi doyum gibi pozitif duygulardan mahrum kalabilirler (Güner, 2009).

2.1.5. Zorbalığa İlişkin Çalışmalar

Çocuğun gelişimsel döngüsünün doğal bir parçası olarak inanılan zorbalık, günümüzde çok boyutlu (eğitsel, psikolojik, sosyal, etik vs.) ve evrensel bir olgu halini almıştır. Bu nedenle zorbalık son dönemde Türkiye’de ve yurtdışında üzerinde en çok araştırma yapılan konulardan biri olmuştur (Ayran, 2013).

2.1.5.1. Yurt İçinde Yapılan alışmalar

2.1.5.1.1. Ergenlerde Akran Zorbalığı ile İlgili alışmalar

Pekel (2004) “Akran Zorbalığı Grupları Arasında Sosyometrik Statü, Yalnızlık ve Akademik Başarı Durumlarının İncelenmesi” adlı çalışmasında, 11-12 yaş aralığındaki çocukların akran zorbalığı gruplarını sosyometrik statü, akademik başarı ve yalnızlık açısından karşılaştırmayı amaçlanmıştır. Akran zorbalığı grupları sosyometrik statü etrafından ele alındığında zorbalığa maruz kalan çocuklar, ihmal edilmiş statüye oranla daha fazla reddedilmiş ve akranları tarafından dışlanmış olduğu görölmüştür. Diğer tarafta yer alan zorbalığa karışmayan çocukların ise diğer statü gruplarına oranla daha fazla ortalama ve popöler statüde yer almıştır. Erkek ocuklar kız çocuklarına oranla daha fazla zorbalık gösterdiği bulunmuştur. Akademik başarıya dair karşılaştırmalar yapıldığında zorba/kurban çocukların diğer akran zorba gruplarından daha düşük akademik başarıya sahip olmakta fakat zorba ve zorbalığa maruz kalan çocukların akademik başarılarının karışmayan çocuklarla karşılaştırmalarında anlamlı bir farka rastlanılmamıştır.

Lisede öğrenimine devam eden 692 lise öğrencisi ile yürütölen bir çalışma bulgularına bakıldığında; öğrenciler yoğunluk sırasına göre fiziksel, sözel, duygusal ve cinsel zorbalığa maruz kalmaktadır. Zorbalığa maruz kalan öğrencilerin genellikle zorbalığın çeşitli türlerine aynı anda maruz kaldığı gözlenmiştir. Çalışmada erkek öğrencilerin kız öğrencilere oranla daha fazla fiziksel zorbalığa ve sözel zorbalığa maruz kaldıkları sonuçları ortaya konulmuştur (Karaman & ınkır, 2006).

Bayraktar’ın (2009) “Ergenlerin Zorba ve Kurban Davranışlarında Birey, Aile, Akran ve Okula Dair Özelliklerin Rolü: Bütöncöl Bir Model Önerisi” adlı alışması, Kuzey Kıbrıs örnekleminde 284 kız, 259 erkek ile Türkiye örnekleminde 270 kız, 239 erkek ile oluşturulmuştur. Araştırmanın sonucuna bakıldığında, erkek öğrencilerin daha fazla fiziksel zorba ve mağdur olduklarına, kız öğrencilerin daha fazla ilişkisel zorba ve mağdur olduklarına ulaşılmıştır. Bununla birlikte yaş değişkeninde, zorbalık düzeyi 8.sınıflarda daha fazla iken, mağdurluk düzeyleri 9-10.sınıflarda daha fazla olarak bulunmuştur.

7.sınıf öğrencileri ile akran zorbalığı üzerine yapılan yüksek lisans çalışmasında okul başarıları düzeylerini değerlendirmiştir. Bu alışma neticesinde

öğrenciler arasında en fazla görülen zorbalık türleri “sözel ve fiziksel” zorbalıklar olarak saptanmıştır. Erkek öğrenciler, kız öğrencilere oranla bütün zorbalık türlerine daha fazla maruz kalırken, kız öğrenciler erkek öğrencilere oranla sadece izolasyon zorbalığına daha fazla uğramaktadır. Akran zorbalığı içerisinde zorbalığa maruz olma ile zorba davranışta bulunma ile okul başarı düzeylerine etkisi incelendiğinde, bu gruplardan birinde yer alma ile okul başarı düzeyi arasında fark beklendiği gibi anlamlı bulunmamıştır (Güner, 2009).

Erkan'ın (2017), 9-12 yaş arasındaki çocukların benlik saygısı ve akran zorbalığına uğrama sıklığı arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmada benlik saygısı ile fiziksel, sözel zorbalık arasında negatif bir ilişki ortaya koymuştur. Adölesanların kendine dair olan benlik saygısı yüksek olduğunda akranlarına karşı gösterdikleri zorbalık davranışında düşme gözlenmektedir. Bununla birlikte diğer araştırmaları destekler nitelikte erkek adölesanlar kızlara göre fiziksel ve sözel olarak daha çok zorbalık davranışı sergilemektedir.

2.1.5.1.2. Ebeveyn Tutumu ve Zorbalık Eğilimi ile İlgili Çalışmalar

Akgün'ün (2005) “Akran Zorbalığının Anne Baba Tutumları ve Anne Baba Ergen İlişkisi Açısından Değerlendirilmesi” tezinde akran zorbalığının anne baba ergen üçgensel ilişkisi bağlamında nasıl ve ne yönde etkilendiği ele alınmıştır. Kız ve erkek ergenlere yapılan araştırmanın sonuçlarında akran zorbalığı gösterme davranışları ve anne baba tutumlarından psikolojik özerklik ve kontrol boyutlarının, sözel saldırı alt boyutu ile psikolojik özerklik, kontrol, ilişkisel saldırı baba ile açık iletişim; terör alt boyutunu da kabul ve genel anlaşmazlık değişkenleri arasında fark anlamlı olarak yordamıştır. Yapılan araştırma sonucu, anne baba tutumları ve iletişim biçiminin önemini vurgulamaktadır. Negatif aile içi ilişkilerinin çocuğun özellikle ergenin negatif rol model oluşumuna neden olacağı ve akran zorbalığı davranışlarına neden olduğunu ortaya koymaktadır.

Toksöz'ün (2010) “İkinci Kademe Öğrencilerinin Zorbalık Eğilimleri Tutumu Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma: Eskişehir İli Örneği” çalışmasında adölesanların zorbalık eğilimleri ile ebeveynlerin tutumları arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Araştırma bulgularına bakıldığında, anne babanın eğitim durumu, ailenin gelir düzeyi değişkenlerinin adölesanların zorbalık eğilimi göstermesi ile anne baba

tutumu arasında anlamlı bir ilişkiye sahip olduğu sonucu bulunmuştur. Bu sonuçlara ek olarak, zorba davranış eğilimi ile anne baba tutumları arasında yüksek düzeyde negatif yönde anlamlı ilişki olduğu bulgusuna da ulaşılmıştır.

Atalay (2010) "Akran Zorbalığı Gösterme ve Akran Zorbalığına Maruz Kalmanın Cinsiyet, Yaş, Sosyoekonomik Düzey, Anne-Baba Tutumları, Arkadaş İlişkileri ve Benlik Saygısı İle İlişkisi" adlı tezinde akran zorbalığı gösterme ve zorbalığa maruz kalmayı demografik özellikler ve anne baba tutumu ile ilişkisini yordamayı amaçlamaktadır. Araştırması için üç farklı sosyoekonomik düzeydeki, altı ilköğretim okulunun ikinci kademe öğrencilerinden oluşan 685 öğrenci kullanmıştır. Araştırmanın sonuçlarına bakıldığında anne baba tutum değişkenleri etrafında ele alındığında; otoriter anne baba tutum değişkeni ile korkutma ve sindirme boyutu akran zorbalığı ile, koruyucu tutum değişkeni ile alay ve ilişkisel saldırı boyutun akran zorbalığı gösterme davranışı pozitif yönde anlamlı; demokratik tutum değişkeninin ise korkutma-sindirme, alay ve açık saldırı alt boyutları ile akran zorbalığı gösterme arasında negatif yönde bir ilişki bulunmuştur. Bulgulardan hareketle, ergenlerin akran zorbalığı göstermelerinde anne baba tutumlarının niteliğinin önem arz ettiği söylenebilir.

İkinci kademe öğrencilerinin akran zorbalığı ile ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumlarının ilişkilerine bakılan başka bir çalışmanın bulgularında ise adolesanın beraber yaşadığı kişiler, sosyoekonomik durumu ve mazeretsiz devamsızlık durumu ile zorbalık davranışı göstermesi arasında anlamlı bir fark olduğu; yaşı, kardeş sayısı, aile tipini, okulu sevme durumu ve geçen yılki başarısı ile zorbalık davranışı göstermesi arasında anlamlı bir fark olmadığı bulunmuştur. Bu sonuçlara ek olarak, anne babası boşanmış olan, aile bireyleri arasında şiddete maruz kalan ve aile üyeleri tarafından kendisine şiddet uygulandığı söylemleri bulunan öğrencilerin daha fazla zorbalık davranışı gösterdiği ortaya konulmuştur.

2.1.5.2. Yurt Dışında Yapılan Çalışmaları

Akran zorbalığı kavramını literatüre kazandıran ve ilk araştırmalara öncülük yapan kişilerden olan Olweus 1978'de zorbalık belirleme çalışmasını yapmıştır. Araştırmasını geniş bir örneklem grubu ile yürütmüştür. Araştırmasının sonucuna göre; öğrencilerin toplamda %15'inin zorba veya kurban olarak zorbalık deneyimleri

bulunmaktadır. Daha sonra bu araştırmasını 1991 yılında daha önceki örnekleminde sayıca daha az bir örnekleme uygulayarak tekrar yapmış öğrencilerin %10'unun iki aylık bir sürede zorbalık davranışına maruz kaldığını, %7'sinin ise aynı süre içerisinde zorbalık davranışı gösterdiği sonucuna ulaşmıştır. 2001'de yenilediği araştırmanın bulgularına göre daha önce yaptığı çalışmalara oranla zorbalık olaylarının %65 oranında arttığını ortaya koymaktadır (Akt; Açıkgoz, 2017).

Pellegrini ve Long (2002), zorbalığın özellikle latent döneminin başlarından itibaren artış gösterdiğini belirlemiş ve bu durumun sebebi olarak zorbalığın akranlar arasında sosyal statü elde etmek için bir araç olarak kullanılmasına bağlamışlardır.

Ahmed ve Braithwaite'in (2004) aile içi roller ile zorba ve zorba/kurban rolleri arasındaki ilişkiye baktığı çalışmasında; zorba ve zorba/kurban grubunda olan çocukların ebeveylelerinin yetiştirme tarzlarının diğer akran gruplarına kıyasla daha otoriter olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Veenstra ve arkadaşları (2005) latent döneminde akran zorbalığı davranışı gösteren çocukların ergenlik ve yetişkinlik dönemlerinde de saldırganca, kurallara uymayan ve suça yönelik davranışlar gösterdiğini ve madde bağımlılığı gösterdiklerini tespit etmişlerdir.

Yapılan literatür taramaları ve sonuçları incelendiğinde yurtdışında ve ülkemizde yapılan çalışmalar bir çok yönden ortak sonuçlara ulaşmıştır. Adolesanların cinsiyetleri ve ebeveyn tutumları akran zorbalığında etken rol oynarken bunun dışında kendilerine dair olan benlik saygısının düzeyi ile de akran zorbalığı davranışını gösterme düzeyi arasında ilişki olduğu görülmüştür. Bunlara ek olarak erken yaş döneminde zorbalığa başlayan çocuğun bu davranışının görmezden gelinmesi ve normalleştirilerek sosyal destekten mahrum bırakılması da çocuğun ileriki yıllarda zorbalık davranışında artış göstermesinin yanı sıra riskli ve kanun dışı davranışlarda bulunma oranında da artış göstermesine neden olabilecektir.

2.2. Ebeveyn Tutumları

Toplumun mihenk taşı olan aile, toplumun değer yargılarını, örf ve adetlerini, arzularını, kalıp yargılarını yani toplumsal kültürünü yansıtmaktadır. Çocuklar kalıtsal olarak anne babasından aldıkları genlerle dünyaya gelmekte, sosyal

becerilerini ve toplum içerisinde yaşamda kalmasına yardımcı olacak birincil temel davranış niteliklerini ve modellemelerini ailelerinde kazanmaktadır (Yatkin, 2014).

Anne baba tutumu, çocuğun ve adolesanın psiko-sosyal gelişimini etkileyen ebeveynlerin çocuk yetiştirme tarzından, çocuğun davranışını şekillendirme, kişilik yapılanmasının temelini oluşturma, davranış kazanımında model oluşturma sürecine kadar uzanan geniş bir yelpazeyi işaret eden bir kavramdır. Çocuk hem psikolojik hem de fizyolojik olarak sağlıklı bir şekilde gelişim gösterirken aile içindeki “psikolojik atmosfer”den şekil almaktadır. İfadenin genişletilmiş boyutundan söylenmesi gerekirse, anne babaların çocuk yetiştirme konusundaki temel değer ve yargıları, tutum ve davranışları bunlarla birlikte kendi kolektif yaşantılarıyla harmanladıkları inanç sistemlerini kapsayan iklimden etkilemektedir (Sümer & ark., 2010). Dengeli ve uyumlu bir kişilik yapısına sahip birey, yetiştiği aile içinde nitelikli ve sağlıklı iletişim ile yakından ilgilidir. Fakat bu etmenlerden daha da önemlisi çocuk ve ergenlerin sağlıklı psiko-sosyal gelişimlerinin sağlanması için sağlıklı, tutarlı, alan açıcı, güvenli, sevgi ve saygı zemininde inşalanan aile ortamında yetişmesidir.

2.2.1. Ebeveyn Tutumlarına İlişkin Kuramlar

2.2.1.1. Psikanalitik Kuram

Psikanalitik yaklaşımın kurucusu Freud “*Kişilik Gelişimi Kuramı*” nda; çocuğun yetişkin yaşamındaki kişilik oluşumunun çocukluğun ilk beş yılındaki deneyimlerle oluştuğunu savunmaktadır. Çocuğun oral, anal, fallik dönemlerinden oluşan bu dönemlerinde çocuk kimliğine ve kişiliğine dair olan deneyimlerini ailesi ya da temel bakım verenleri tarafından oluşturmaktadır. Bununla birlikte kişilik kuramının kavramının yapısal modeli id, ego ve süperegö olarak üç bölüm olarak ele alınmıştır. Bu yapısal modele göre kişiler arası farklılığın temelini bu üç yapının her bireydeki sentez ya da birleşiminin farklı olması oluşturmaktadır. Kişinin çocukluğunda ebeveynleri tarafından hangi yapıya daha çok yatırım yapıldıysa kişiliğinde o yapının etkileri daha çok görülmektedir (Eroğlu, 2017:152) Adler de Freud’u destekler nitelikte çocuğun yaşamının ilk yıllarının yetişkin kişiliğinin oluşumunun zeminini oluşturduğunu savunmaktadır. Bu süreçte çocuk üzerinde ebeveyn tutum ve etkisinin nasıl ve ne yönde olduğunu ele almaktadır. Psikanalitik

kurama göre çocuğun ve adolesanın kişilik gelişiminin, toplumsal kimliğinin ve psikoseksüel gelişiminde ebeveynin tutumları ve çocuğa yaptıkları yatırımların büyük rol oynadığı düşünülmektedir (Morris, 2012:461).

2.2.1.2. Davranışçı Kuram

Bu kuram içerisinde yer alan kuramcılar, davranışların çeşitliliği üzerinde durarak ebeveyn davranışlarının tutumlarından daha önemli olduğu görüşünü savunmuşlardır. Çocuğun yakın çevresinden aldığı pekiştireçler doğrultusunda gelişiminin nasıl ve ne yönde etkilendiği ile ilgilenmişlerdir. Bununla birlikte çocuğun bireysel farklılıklarının çocuğun içinde yaşadığı öğrenme çevresini yansıttığını ortaya koymuşlardır (Yılmaz, 2000). Çocuk bir ayna gibi ebeveynlerinin davranışlarını yansıtır. Aslında toplumda gördüğümüz her bir çocuk evde çocuğa gösterilen ebeveyn davranışının akisini bize göstermektedir.

2.2.1.3. Baumrind'in Sınıflandırma Kuramı

Baumrind, 1967, 1971 ve 1989 yıllarını içeren bütünlük çalışmasının sonucunda ebeveyn tutumları üzerine olan sınıflandırma kuramına ilişkin temellendirmelerini yapmıştır. Bu sınıflamayı oluştururken, okul öncesi çocukların ebeveynleri ile olan etkileşimini ele almış ve ebeveyn tutumlarını dört boyut altında toplamıştır; “*ebeveyn kontrolü, ebeveyn çocuk iletişiminde açıklık, olgunluk beklentisi ve bakım- destek*”. Kontrol boyutu, anne babanın koymuş olduğu kurallara çocuğun ne ölçüde uyum sağlaması. Ebeveyn çocuk iletişiminde açıklık boyutu, ebeveynlerin karar verme sürecinde çocukların düşünce ve fikirlerine ne ölçüde önem verdiklerini ve düşüncelerini paylaşması için desteklediklerini. Olgunluk beklentisi boyutu, anne babaların çocuğun bilişsel, sosyal ve emosyonel alanlarında başarılı oldukları için çocuklarına ne ölçüde destek sağladıklarını; son boyut olan bakım-destek boyutu ise anne babaların çocuk ile olan ilişkilerinde ne ölçüde sıcak, yakın temasta ve sevecen olduklarını ifade etmektedir (Akt; Erdoğan ve Uçakoğlu, 2011).

Baumrind (1989), sınıflandırmasında ele aldığı bu dört boyutu farklı açılardan kombine etmiş ve üç temel ebeveyn tutumu geliştirmiştir. Bunlar otoriter, izin verici ve demokratik anne baba tutumudur (Akt; Yılmaz, 2000).

Baumrind'e göre "ebeveynlerin çoğu, çocuklarıyla olan iletişimlerinde bu davranışlardan birini daha belirgin olarak içselleştirip ve uygulamaktadır. Kontrol ve olgunluk beklentisi boyutlarında yüksek, açık iletişim ve bakım boyutlarında düşük olan ebeveynler otoriter olarak adlandırılmaktadır. Otoriter anne babalar çocuklarına kurallar koyar ve bunları sorgulamadan uymalarını isterler. Kurallara uymayan çocuk ebeveyni tarafından cezalandırılmaktadır. Bu ebeveyn tutumunu benimseyen ailelerin içerisindeki iletişim sistemi kötüdür ve çocukların aile içindeki görüşleri duyulmamakta ve görmezden gelinmektedir. Tüm boyutlarda ifade edilen özellikleri en çok gösteren ebeveynler demokratik olarak tanımlanmaktadır. Demokratik ebeveynler, çocuk ile etkili ve yakın iletişim kurmakta, onlara karşı ilgili ve yakın temasta ve onları duyan tarafta yer alan bir tavır takınmaktadır. Ev içerisinde alınan kararlarda çocukların söylemlerine önem vermektedir. Demokratik anne babalar çocuklarına bazı kurallar koyarlar ve çocuklardan olgun olup bu kurallara uymalarını beklemektedir. Demokratik tutumu benimseyen ana babaların çocuklarının bağımsız, kendini iyi ifade edebilen ve hem sosyal hem de akademik yönden başarılı çocuklar olduğunu söylemiştir Kontrol ve olgunluk beklentisi boyutlarında düşük, açık iletişim ve bakım boyutlarında yüksek olan anne babalar ise izin verici olarak adlandırılmaktadır. İzin verici anne babalar çocuklarını hiçbir şekilde kontrol etmemekte ve bazen ihmal boyutunda hoşgörülü olmaktadırlar. Çocuklarına karşı sıcak ve sevecen davranır, çocuklarına fazla özgürlük verilmektedirler. Çocukların kendi kararlarını kendi başlarına almalarını arzulamaktadırlar." (Akt; Sipahioğlu,2002; Erginbay, 2014).

2.2.1.4. Maccoby ve Martin'in İki Boyutlu Kuramı

Baumrind'in kuramının geliştirilmesinden oluşturulan iki boyutlu bir kuram niteliği taşımaktadır. Bu iki boyut duyarlılık ve talepkarlık-kontrol boyutları olarak ele alınmaktadır. Daha sonra bu iki boyut kendi içinde kombine edilerek dört temel ebeveyn tutumu boyutu: Otoriter, demokratik, izin verici ve ihmalkar ebeveyn tutumlarıdır. Maccoby ve Martin'in ebeveyn tutumlarına göre otoriter ebeveyn çocuğa karşı kabul ve sevgi düzeyinin düşük, çocuğun söz hakkının olmadığı ve itaat isteğinin yüksek olduğu görülmektedir. Bu tutumu benimseyen anne-babaların çocuğun ihtiyaçlarını önemsemediği ve çocuğuna karşı sıkı bir kontrolün uygulandığı ifade edilmektedir. Demokratik ebeveyn tutumlarında ebeveyn tarafından çocuğa

karşı gösterilen denetim seviyeleri, çocuğa gösterilen kabullenici tavır, ilgi, talep, kontrol ve sevgi düzeyleri ise yüksek düzeyde olmaktadır. İzin verici ebeveyn tutumlarında ebeveynler, çocuklarına karşı yüksek kabullenici yaklaşım ve sevgi göstermelerine rağmen çocuğa karşı gösterdikleri kontrol seviyeleri oldukça düşüktür. Bu tutumun temelinde anne ve babanın çocuğuna karşı aşırı kabullenici bir yaklaşımı söz konusu olmakla beraber bu tutumu benimseyen anne-babalar aile içinde çocuklarına karşı ceza uygulamasına başvurmamaktadırlar. Son olarak ihmalkar ebeveyn tutumunda ise, ebeveynlerin çocuklarına uyguladığı herhangi bir kontrolün ortamda olmadığı söylenmektedir. Bu tutumu benimseyen ebeveynlerin çocukların ihtiyaçlarına karşı kayıtsız kaldığı, çocuklarına ihtiyacı olan kabullenici yaklaşımı, sevgi ve yakın teması göstermediği ifade edilmiştir (Maccoby & Martin, 1983).

2.2.2. Ebeveyn Tutumları Stilleri

Çocuk yetiştirme noktasında her aile ikliminin ve ebeveynin kendi benimsediği farklı tutum ve stilleri vardır. Bu bölüm etrafında ebeveyn stilleri ele alınmaya çalışılacaktır.

2.2.2.1. Otoriter Tutum

Yavuzer (2007) tarafından “zor yoluyla denetleme” ve “sevgi esirgeyerek denetleme” olarak geçen ebeveyn tutumu olarak ifade edilmektedir. Aşırı müdahaleci, yüksek talepkar ve düşük duyarlılığa sahip otoriter tutum, çocukta özgüven sorunlarına neden olan, katı bir disiplin anlayışının hakim olduğu bir ebeveyn tutumudur. Bu ebeveyn tutumunda kurallar eleştiriye ve sorguya açık değildir. Çocuklar ebeveynlerinin kendilerinden uymalarını istedikleri kuralları sorgulamadan uymak durumundadır.

Çocuğun psikolojik örselenmesine neden olan bu tutumda çocukların gelişimsel, psiko-sosyal ve kişilik gelişiminin getirdiği doğal iklim görmezden gelinmekte ve çocuk bireyselliğini ortaya koymaya çalıştığında ağır ceza ve yaptırımlara maruz kalmaktadır. Bu sebepten dolayı çocukta gözlenebilecek birçok psikopatolojik durum bu tutum içerisinde yetişen çocuklarda gözlenebilmektedir. Çünkü ebeveynleri tarafından engellenen, baskılanan ve duyulmayan çocuk kendini sıkışmış, baskı altında, bireyselliği olmayan biri gibi hissetmektedir (Erdoğan, 2014).

Bu durum sağlıklı bir kişilik yapılanmalarının olmaması kaynaklı ileriki yetişkinlik yaşamına evrilerek yaşamı boyunca, birilerinin denetimi altında, risk almamayı tercih etmekte ve çaresizlik, engellenmişlik duygusunun etkisinde duygulanım göstermektedir. Bundan dolayı diyebiliriz ki çocuğun varoluşunu ortaya koyma yolundaki en büyük engel, kendi ebeveynleri olarak karşısında durmaktadır.

2.2.2.2. Aşırı Koruyucu-Kollayıcı

Çocuğun en güvendiği ortam ve kişiler olan ailesi onu korumak ve topluma hazırlamakla sorumlu olan kişiler olmasına rağmen bazı ebeveynler çocukları yetiştirirken gereğinden fazla koruyucu bir tutum sergilemektedir. Bu tutuma sahip ebeveynler çocuğun yapabileceği en temel görevleri bile üstlenmekte ve çocuğa sorumluluk vermemektedir. Çocuk sürekli bir tehlikeye maruz kalacakmış kaygısı taşıdığı için üstüne titremektedir ve gereksiz durumlarda bile onları koruma altına almaya çalışmaktadırlar. Bu ailelerde çocuk kendi kararlarını kendi verememekte, deneyim kazanamamakta, özgüven geliştirememekte ve ailelerinden bağımsız bir varoluş ortaya koyamamaktadır (Sezer: 2010:3; Kulaksızoğlu, 2011:120-21).

Pedagojik ve psikolojik olarak çocuk belli bir yaştan sonra kas gelişimi için bireysel ihtiyaçlarını kendi karşılamalı, psikososyal gelişimi için kendi sorumluluklarını kendi yerine getirmelidir. Aşırı korumacı bir tutumla yetiştirilen çocuk hayata karşı savunmasız, kaygılı, saldırgan, psikososyal ve kas olgunlaşması akranlarından geri kalabilmektedir. Literatür araştırmalarına bakıldığında ebeveyn tutumu aşırı korumacı olan çocukların bireysel olarak karar vermekten çekinen, ebeveynlerine sormadan girişimde bulunamayan, arzularını ağlayarak yerine getirtmeye çalışan ve arzuları olana kadar ağlamaya devam eden, aşırı dediğim dedik olarak ifade edilmektedir (Erginbay, 2014).

Bu ebeveyn tutumunun zeminine bakıldığında çocuk ebeveyne değil ebeveyn çocuğa bağımlı olmaktadır. Ebeveynler, çocuğu dış dünyadan yalıtarak büyütmekte, çocuk yerine kararlar almakta ve buna hakkı olduğunu düşünmektedir (Yatkin, 2014). Bu çocuklar sorunlarla başa çıkma mekanizmalarını geliştiremedikleri ve otonom bir birey olamadıkları için akran zorbalığına en çok maruz kalan nüfusta yer aldığı söylenebilir. Çünkü çocuk kendini savunmayı, korumayı öğrenemediği ve

kendi sorumluluklarını almakta zorlandığı için zorbalık davranışı karşısında da bireysel olarak baş etme mekanizmalarını kullanamamaktadır.

2.2.2.3. Tutarsız ve Kararsız

Bu tutumda çocuğa karşı gösterilen tutarsız tutumlar, ebeveynler arası görüş ayrılığından kaynaklanabileceği gibi, ebeveynlerin gösterdikleri değişken davranış biçimlerinden de kaynaklanabilmektedir. Çocuğa kimi zaman aşırı hoşgörü gösterilirken, kimi zaman da aşırı katı bir tutum sergilenmektedir. Ayrıca ebeveynlerin çocuğun yanında, onunla ilgili konularda birbirlerini eleştirmeleri, birinin çocuğa karşı pozitif tutum takınırken diğlerinin negatif tutumda bulunması veya ebeveynlerden birinin çocuğu kayırması çok sık rastlanan yanlış tutumlardandır (Yavuzer, 2007:30).

Ebeveynlerin çocuğa gösterdiği tutarsız disiplin anlayışında cezanın ne zaman ne için geleceği belli olmadığı için, çocuk davranışlarının sonucunda nelerle karşılaşacağını öngörmekte sorunlar yaşamaktadır. Bir gün görmezden gelinen davranışının başka bir gün ceza ile sonuçlanabilir olması çocuğun baş etme mekanizmaları edinememesine ve kararsızlaşmasına neden olmaktadır. Ebeveyn doğrularının net olmaması ve sürekli değişmesi, bununla birlikte anne ve babanın birbirini eleştirel bir şekilde suçlama; çocuğun onlara farklı davranmasına, dolayısıyla tutarsız bir kişilik geliştirmesine zemin olmaktadır. Çocuğun kişilik gelişimi ve kendi oto kontrol kazanımı için ebeveynlerin dengeli ve tutarlı tutumlarda bulunmaları oldukça önemlidir. Tutarsız ve çelişkili ebeveyn tutumları çocukta tutarsız, disiplinsiz, saldırgan ve uyumsuz kişilik yapılanmasına neden olabilmektedir (Alpoğuz, 2014).

2.2.2.4. Aşırı Hoşgörölü

Aşırı hoş görölü tutumda ebeveynler çocuğun yaptığı hiçbir davranışa müdahale etmemekte ve sürekli onay vermektedirler. Aile içerisinde çocuğa konulmuş kural ve denetim bulunmamakta ve çocuk otorite yokluğu yaşamaktadır. Genellikle uzun süre çocuğu olmayan ya da orta yaşın üstünde çocuk sahibi olan ailelerde görölmektedir (Erdoğan, 2014).

Denetimin ve kuralın hiç olmadığı ebeveyn tutumu ile yetişen çocuklar, doğru yanlış kavramlarının ayırımına varamadıkları için sosyal olguları benimseyememektedir. Bununla birlikte her istedikleri yapıldığı ve ben merkezci oldukları için sosyal uyum düzeyleri, yardımlaşma, paylaşma ve işi birliği gibi becerileri düşük olduğu için arkadaş ortamlarında dışlanmaktadırlar (Çağdaş, 2015:143). Çocuğun ileriki yetişkinlik yıllarında kuralların ve denetimin olmadığı bir ortamda yetişmesi kaynaklı, hayata karşı kurallara uymakta ve oto kontrolünü sağlamakta zorlanan bir kişilik yapılanmasına sahip olmasına zemin hazırlayabilecektir.

2.2.2.5. Demokratik

Demokratik tutum, *“çocuğun varlığına ve isteklerine saygı duyulması temeline dayanan, gelişim aşamalarına göre çocuğa bazı sorumluluklar veren, söz ve seçim hakkı tanıyan aile modelinde görülmektedir.”* Bu ailelerde uyulması gereken kurallar belirlidir, çocuğa güven duyulur ve çocuk bağımsız olması için desteklenir, çocukla doğru iletişim kurabilirler, denetim ve disiplin açısından başarılıdırlar (Sağır, 2016). Başka bir ifadeyle ebeveynler çocukların ihtiyaçlarına göre talep ve duyarlılıklarını dengeleyebilmektedirler. Çocuğa yönelik olarak hem kontrol hem de kabullenici bir tutum bulunmaktadır. Çocuğa uyguladıkları disiplin ile bir bütün olarak çocuğun mantıklı isteklerine karşı duyarlı yaklaşım geliştirmektedirler. Çocuklar ebeveynleri tarafından duyulduklarını, görüldüklerini ve bir birey olarak var olduklarını hissedebilmektedir. Bu tutum, çocuk ve ergenlerde olumlu gelişimsel, psikososyal, benlik saygısı gelişimine ve okul başarısına zemin oluşturmaktadır (Karaduman, 2012).

2.2.2.6. İlgisiz ve Kayıtsız

Bu ebeveyn tutumunda kontrol ve denetim bununla birlikte çocuğun ilgi ve ihtiyaçlarına yönelik gösterilen tepki çok düşüktür. Ebeveynlerin, çocuklarını tek başına bıraktığı, görmezden geldiği bir tutum olarak ifade edilmektedir. Bu tutuma sahip ailelerde anne, baba ve çocuk üçgeninde iletişim kopukluğu gözlenmektedir. Çocuğun çevresine ve eşyalara gösterdiği zarar verici davranışlar ve suçluluk duyguları ile bu ebeveyn tutumları arasında yakın bir ilişki olduğu belirtilmektedir. Bu konu ile ilgili yapılan araştırmalar incelendiğinde ilgisiz anne baba tutumunun,

çocuğun saldırgan davranışlara eğilimini arttırdığı görülmektedir (Yavuzer, 2007:33).

Adler çocuğun ileriki yıllarında kişilik sorunları yaşamasına neden olan ebeveyn tutumlarından biri olarak ilgisiz ebeveyn tutumunu ele almaktadır. Bu tutumun çocukları soğuk ve şüpheli yaptığını, yetişkin olduklarında sıcak insani ilişkiler kurmakta zorlandığını, samimiyetten rahatsız olan, dokunulmaktan hoşlanmayan bireylerin yetişmesine neden olduğunu belirtmiştir (Alpoğuz, 2014). Yapılan araştırmalar, ilgisiz tutum ile yetişen çocukların sorunlu bağımlılık gösterdiğini ve bilişsel, fiziksel, sosyal ve emosyonel gelişimlerinin de negatif yönde etkilendiğini göstermektedir (Bolattekin, 2014).

2.2.3. Konuya İlişkin Çalışmalar

2.2.3.1. Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar

Karabeyeser (2013) çalışmasında, demokratik ebeveyn tutumu ile yetişen üniversite öğrencilerinin, diğerleriyle olumlu ilişkiler, çevresel hakimiyet ve kendini kabul düzeylerinin otoriter ve koruyucu-istekçi ebeveyn tutumu ile yetişen üniversite öğrencilerinden daha yüksek olduğunu bulmuştur. Bununla birlikte demokratik ebeveyn tutumu ile yetişen üniversite öğrencilerinin otoriter ebeveyn tutumuna sahip öğrencilerden daha yüksek bireysel gelişim ve yaşam amacı düzeyine sahip olduğu bulunmuştur.

Zengin (2008) adolesanların sahip oldukları ebeveyn tutumları ile saldırganlık düzeyleri arasında ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Ebeveyn tutumları otoriter ve ilgisiz tutuma sahip olan adolesanların saldırganlık eğiliminin yüksek, anne babası demokratik tutuma sahip adolesanların ise saldırganlık eğiliminin düşük olduğunu bulmuştur.

Can (2015) okul öncesi çocukların sahip oldukları ebeveyn tutumu ile hazzı erteleme davranışı arasında anlamlı bir ilişkinin olduğunu ortaya koymuştur. Annesi demokratik ve otoriter ebeveyn tutumu gösteren çocukların annesi izin verici tutum gösteren çocuklara oranla hazzı erteleme davranışının yüksek olduğu bulunmuştur.

Akdeniz (2017) adolesanlar üzerine yaptığı çalışmasında, annelerinin tutumlarını daha fazla reddedici ve babalarının tutumlarını daha fazla aşırı koruyucu

olarak algılayan adolesanların psikolojik belirti gösterme puanlarının daha fazla olduğu ve daha fazla davranış ve duygusal problemler yaşadıkları bulunmuştur.

2.2.3.2. Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar

Lamborn ve ark. (1991) ebeveynleri tarafından kabullenici ve hoşgörülü tutumlarla yetiştirilen çocukların olumlu benlik yapısının oluşmasında ve dengeli bir kişiliğin gelişmesine yardımcı olduğu; katı ve otoriter tutumlara sahip ebeveyn tutumu ile yetişen çocukların ise kişilik ve benlik yapılanması üzerinde olumsuz etkisinin olabileceğini bulmuşlardır (Akt;Yatkın, 2014). Lamborn ve ark. (1991) yaptığı bir başka çalışmada, adolesanların psikososyal gelişimleri, akademik başarıları ve problem davranışlarını değerlendirdikleri çalışmalarında, ebeveyn tutumlarını demokratik olarak değerlendiren adolesanların diğer ebeveynlik tutumlarına sahip adolesanlara oranla akademik başarıları ve psikososyal gelişimleri daha yüksek, problemli davranışlarda ise daha düşük puan aldıklarını bulmuşlardır. Başka bir ifade ile yüksek düzeyde sıcak, destekleyici ve ilgili ebeveyn tutumu ile yetişen çocuklar kendilerini, diğer ebeveyn tutumu ile yetişen çocuklardan daha yeterli hissetmekte ve daha özerk olmaya yönelmektedir, ayrıca bu onların akademik başarısını da arttırmaktadır (Akt; Erginbay, 2014).

Murris ve ark. (2004) adolesanlar üzerine yaptıkları çalışmalarında, ebeveyn tutumu ile öfke ve düşmanlık arasında anlamlı bir ilişkinin olduğunu ortaya koymuşlardır. Düşük seviyelerde duygusal sıcaklık ve yüksek düzeyde, otoriter, koruyucu/kollayıcı ve tutarsız ebeveyn tutumu ile yetişen çocukların yüksek düzeyde öfke/düşmanlık gösterdiği bulunmuştur.

Meadows ve ark. (2006) yaptıkları çalışmada, ebeveyn tutumları ile depresyon düzeyleri arasında anlamlı bir fark olduğunu bulmuşlardır. Ebeveyn tutumlarından olan otoriter ve ihmalkar stilleri ile yetiştirilen çocukların depresyon düzeyleri daha yüksek olmaktadır.

Muhtadie ve ark. (2013) Çinli çocuklarla yaptıkları çalışmada dürtü kontrolü düşük çocukların otoriter tutum gösteren ebeveyne tutumuna sahip olduğu bulunmuştur. Yapısal eşitlik modeli neticesinde, otoriter ebeveyn tutumunun temel etkisinin ve otoriter ebeveynlik tutumu, dürtü kontrol ve otoriter ebeveynlik, öfke ve hayal kırıklığının etkileşimlerinin ileriye dönük ve tek başına içselleştirilmiş

problemleri yordadığını göstermiştir. Başka bir ifade ile ebeveynin hassasiyet ve çocuğa karşı ilgili davranışı ile kontrol/denetim boyutlarında şekillenen tutumları çocukların sosyo-duysal gelişimini besleyen ve şekillendiren önemli faktörlerden biri olmaktadır.

Gulley ve ark. (2013) çalışmalarında otoriter ebeveynlik tutumuna sahip negatif duygulanım ve eleştirel, olumsuz davranışlar gösteren ebeveynler ile adolesanlarda sosyal anksiyete arasında ilişki olduğu bulunmuştur. Bu bulguya ek olarak yüz ifadeleri ile ilgili öfkeli yüze yönelik dikkat yanlılığı aracılık ettiği belirtilmiştir.

2.3. Algılanan Sosyal Destek

Sosyal destek her birey için hayatının her aşamasında önemli bir faktör olmaktadır. Fakat kimlik karmaşasının ve bir sürü fiziksel, sosyal ve emosyonel değişimin bir arada yaşandığı ergenlik dönemi için sosyal değil önemi daha büyük olmaktadır. Çünkü, adolesan hayatındaki bu kompleks değişimlere bir yandan adapte olmaya çalışıp kim olduğuna karar vermeye çalışırken bir yanda da günlük hayatın getirdiği zorluklar başa çıkmaya çalışmaktadır. Bu sebeplerden kaynaklı olarak bu süreçlerde yanlarında aileleri, arkadaşları gibi sosyal desteklere daha fazla ihtiyaç duymaktadır. Zorbalığın zemininde yer alan faktörlerden biri olduğu için bu bölüm içerisinde sosyal destek ve algılanan sosyal destek kavramları ayrıntılarıyla ele alınmaya çalışılacaktır.

2.3.1. Sosyal Destek ve Algılanan Sosyal Destek Kavramı

Sosyal bir varlık olan insanlar yaşam içerisinde çevrelerinde bulunan diğerleriyle iletişim kurarak yaşamlarını sürdürürler. Doğduğu andan itibaren insan yaşamının temelini oluşturan sosyal ilişkiler, bireyin yaşamı boyunca ihtiyaç duyduğu temel bir ihtiyaç olan sosyal desteği ortaya çıkartmaktadır (Sever, 2015).

Sosyal destek kavramı birçok farklı şekillerde tanımlanmaktadır. En basit anlamıyla, sosyal destek, bireyin çevresindeki kişilerden sağladığı sosyal ve psikolojik destek olarak ifade edilebilmektedir. Araştırmacılar, stresörlerle başa çıkmada sosyal desteğin önemi üzerinde durmaktadır. Bu bağlamda bireyin ailesi ve geniş aile üyeleri, komşuları, arkadaşları, öğretmenleri, dinsel veya etnik gruplar ile

bireyin ait olduğu toplum ve içinde bulunduğu kùltür gibi faktörler bireyin sosyal destek kaynaklarını oluşturur. Bireyin sosyal destek seviyesi bireyin kendisinde veya destek kaynaklarında meydana gelen değışimlere bağıdır (Yıldırım, 1997).

Caplan (1973) sosyal desteğı; emosyonel problemleriyle başa çıkabilmelerini sağlayan, psikolojik kaynaklarını kullanmada yardımcı olan kişilere gerekli maddi ve manevi kaynağı temin ederek ya da yetkinlik, beceri kazandırıp nasihat vererek yüz yüze geldikleri stresörlerle başa çıkmalarında yardımcı olan, onların sorumluluklarını paylaşan yakınlarından aldığı destek olarak tanımlamaktadır (Akt; Turan, 2014).

Budak (1999) benzer şekilde çevreden görülen manevi desteğin (ilgi, sevgi, saygı, takdir ve güvenin) yanı sıra, bilgi sahibi olma ve ekonomik destek gibi sosyal, psikolojik ve ekonomik nitelikli destek olarak tanımlamıştır.

McElroy (1997) göre sosyal destek kavramına daha geniş bir yerden bakarak genel bir ifade ile aile, arkadaş ve sosyal yakınlığın niceliğı ve sıklığı gibi stresörlerin negatif etkilerinden bireyi korumayı da içeren sosyal ilişkilerin farklı yönlerini tanımlamaya çalışmıştır (Akt; Demirdüzen, 2013).

Bazı kuramcılar sosyal desteğı, bireyin sahip olduğu yardım edecek kişilerin niceliğı ile bazıları ise çevresinde güvenli bağ kurduğu insanların niteliksel bağı ile tanımlamaktadır. Genel olarak literatürde ki tanımlara bakıldığında ortak olarak bireyin karşılaştığı problemlili durum ya da stresörlerle başa çıkmada maddi ya da manevi yardımcı olma noktasında kişinin yanında bulunan kişiler üzerinden yer alan tanımlamalar olduğu görölmüştür.

Bu tanımlamalarla birlikte kişinin neden sosyal desteğe ele aldığı düşünöldüğünde karşımıza řu çıkmaktadır. Birey toplum içerisinde güvenilir destek sistemlerine (akraba, arkadaş gibi) sahip olduğu algısını taşıdığında psişik ve fizyolojik hastalıklarının iyileşme oranının arttığı, hastalık madde kötüye kullanımı riskinin azaldığı ortaya konmuştur. Çünkü bireyin sahip olduğu sosyal destek ağı stresörlerin neden olduğu belirsizliği yönetimini sağlamakta, bireylerin çevresinde etkin olma ve otokontrol duygusunu artırmaktadır (Semerci, 2016). Bu noktada kavramsal olarak sosyal destek ile algılanan sosyal destek arasındaki ayrımın ortaya konulması gerekmektedir. Çünkü bireyin sahip olduğu sosyal destek ile bu desteğin ne kadarının farkında olduğu bireyin emosyonel yansımasında karşılık bulacaktır.

Algılanan sosyal destek, bireyin sübjektif yargısında sosyal destek işlevlerinin ne ölçüde yeterli olduğu ile ilişkili olmaktadır.

Oktan (2005) algılanan sosyal desteğin, bireyin ötekinden alabildiği sevgi, saygı ve sosyal bağlanmanın öznel bilişsel değerlendirmesi olduğunu, değer verildiğini ve sevildiğini hissetmenin ve önemli ötekiler ile ilişkilerimizde iyi oluşumuzu duyumsamamızı içerdiğini belirtmektedir.

Karadağ (2007) algılanan sosyal desteği, bireylerin yaşamlarında kendilerine değer verildiği ve özenli davranıldığı, psikolojik zorluklar yaşaması halinde yardım alabileceği kişilerin olması ve bu ilişkilerde tatmin oldukları kanaatine işaret etmektedir.

Algılanan sosyal destek ile ilişkili olarak “sosyal ağ” kavramına değinilmektedir. Sosyal ağ, araçsal olarak bireylere sosyal desteği iletmeyi işaret etmektedir. Bireyin yaşantısında önemli olan sosyal ağ mevcut olan etkileşimde bulunduğu kişileri çevrelemektedir. Sosyal destek ağı özellikle adolesanlarda genelde ebeveyn ve arkadaş çevresinden meydana gelmektedir. Algılanan sosyal destek içerisindeki ağlar adolesanın kendini yeterli ve başarılı hissetme olanağını sağlayarak, yeteneklerini geliştirmesine ve sağlıklı kendilik algısı oluşturmaya yardım etmektedir (Taysi, 2000).

2.3.2. Ergenlik Döneminde Sosyal Destek

Sosyal desteğin bireyin psişik ve fizyolojik iyilik hali ve hastalığın prognozuna ilişkin katkılarına ilişkin yapılan vurgulara önceki bölümde yer vermiştik. Bununla birlikte dalgalı duygulanım ve değişimlerin daha hızlı yaşandığı ergenlik döneminde sosyal desteğin daha da önemli olduğu ve ele alınması gerektiği düşünülmektedir.

Çocuğun birincil sosyal destek ağı olan güvenli alanı ebeveynleridir. Küreselleşen ve gelişen dünya ile birlikte aile tipinin geleneksellikten moderne geçişiyle birlikte annenin iş hayatında olması, tek-ebeveynli ailelerin artması, akrabalarla olan ilişkilerde azalma, kardeş sayısının azalması günlük sosyal ilişkileri etkilemektedir. Ebeveynler, adolesanın eksik kaldığı bu noktalarla eşzamanlı olarak yeterli biçimde başa çıkabilmesi için, bireysel becerilerin yanında, sosyal savunma

mekanizmalarını geliştirme noktasında da onlara destek sağlamalıdır. Adolesanın ihtiyaç halinde destek alması ve bu ihtiyaç halinde birilerinin onun yanında bulunması, çevresinde sevilen ve değer verilen biri olması, sevgi ve anlayış görmesi bireyi kuşatarak ergenin iyi-oluşunu sağlayacaktır. Bu iyi olma halinin sağlanması, öz-saygı düzeyini yükselterek adolesanın güvende olma ve kontrol hissini destekleyerek iyi olma halinin devamlılığını sağlayacaktır (Turgut, 2015).

Sosyal bir kimlik kazanma çabasında olan adolesan süreç içerisinde birincil güvenli alanı olan ailesinden arkadaş grubuyla daha fazla yakınlaşmakta, arkadaş grubu ailesinden daha önemli olmaya başlamakta ve bu da onların sosyal desteğine ihtiyacının artmasına neden olmaktadır. Bu noktada yine de bir ayrım bulunmaktadır: Adolesan, ailesindeki sosyal destekten onay, destek, ilgi ve sevgi duyduğunda başka kaynakların onayına daha az ihtiyaç duymakta; ancak sevilmediğine, kendisine değer verilmediğine, onaylanmadığına ve önemli olmadığına inandığında nerede bulunursa bulunsun başka kaynaklardan onay aramaktadır (Gazioğlu, 2015).

Adolesanların sosyal ağlarına ek olarak öğretmen de en önemli sosyal desteklerinden olmaktadır. Öğretmenlerden algılanan destek, adolesanda hem kendilik saygısı hem de duygu durumdaki değişimleri etkilemektedir. Öğretmen desteği öğrencilerin, negatif duygulanımında azalma ve kendilik saygılarında artışa yol açabilmektedir. Bununla birlikte sosyal desteğin hissedilmesi ile bir bütün olarak adolesan, akademik olarak da başarı gösterebilmektedir (Akdoğan, 2012).

Sosyal destek içerisinde ergenin konum alması üç faktörün bileşimi ve bu bileşimin sağlıklı harmonisi üzerinden sağlanmaktadır. Çocuk, ergenlik dönemi içerisinde kişilik yapılanması ve ait olduğu konumu bulmaya çalışırken zihinsel ve emosyonel olarak algıladığı ve gördüğü yeterli sosyal desteği görmediğinde mutsuz, güvensiz, kimlik karmaşasına giren, öfkeli, saldırgan ve hem kendine hem diğerlerine zarar veren bir birey haline gelebilmektedir. Adolesanların sosyal ağ algıları pozitif olduğunda ergenlik dönemindeki istenmeyen davranış ve problemlerin risk önleminde anahtar rol sağlanmış olacaktır (Semerci, 2016). Sosyal destek, ergenlik döneminde hem fizyolojik ve psikolojik riskleri önlemek hem de sosyal ve akademik hedeflere ulaşma noktasında yardımcı bir müdahale görevi üstlenmektedir (Sever, 2015).

2.3.3. Sosyal Desteğin Türleri

Sosyal desteğin literatür içerisinde geniş bir kavramsal çeşitliliğe sahip olması sebebiyle sahip olduğu türler ve işlevleri üzerine de görüşler getirilmiştir. Sosyal desteğin türlerin üzerine de getirilmiş birçok farklı görüş bulunmaktadır.

Khan (1979)'a göre sosyal destek üç başlığa indirgenmiştir: Duygusal destek, bilgisel ve yardım desteği. Duygusal destek; sempati, hoşlanma, sevmeye, güven sağlama ve dinlemeyi kapsamaktadır. Bilgi desteği bireyi dinleyerek, karar verme veya sorun çözme becerisinde yaşadığı sorunları paylaşarak ve tartışarak bireyin düşüncelerine netlik kazandırmak. Yardım desteği ise bireye işlerini yapmada yardımcı olma, birlikte zaman geçirme ve bireye maddi yardım amacıyla destekte bulunma olarak tanımlanmıştır (Akt; Karadağ, 2007).

Cobb (1976) da sosyal desteğin türlerini üç ayrı başlık etrafında ele almıştır: Duygusal destek, saygı desteği ve ağ desteği. Duygusal destek, bireyin kendine ilgi gösterildiği ve bakım verildiğine dair hissettiği destek olarak; saygı desteği, bireyin kendine saygı duyulduğu, önemsendiğini hissettiğine dair destek olarak ve son olarak ağ desteği kişilerarası karşılıklı etkileşim olarak tanımlanmıştır (Akt; Demirdüzen, 2013).

Caplan (1974), Cobb'dan farklı olarak türleri beş başlık etrafında ele almıştır: Emosyonel, ekonomik, bilgisel, onaylanma ve beraberlik desteği. Emosyonel destek, ilgi, sevgi ve güven hislerinin iletimine; ekonomik destek, ekonomik yardım, materyal ve hizmet verilmesine; bilgisel destek, problemlerin çözülmesine yardımcı olabilecek bilgilerin aktarımı ya da becerilerin öğretilmesine; onaylanma desteği, bireyin problemleri ve hatalarıyla kabul edildiği ve saygı duyulmasına ve son olarak beraberlik desteği boş vakitlerin beraber geçirilmesine dayandırılmaktadır (Akt; Torun, 1995) .

2.3.4. Sosyal Desteğin İşlevleri

Sosyal desteğin bireyler için ilişkisel, psikik ve fizyolojik açıdan işlevleri açısından dört ayrı işlevsel başlık altında ele alınmıştır. Bunlar, duygusal destek, bilgisel destek, değerlemesal destek ve materyal destektir.

Duygusal destek bireylerin karşılıklı problemlerini dinleme, duygularını paylaşma, sevgi, saygı, şefkat gösterme gibi davranışlarda gözlenmektedir. Bu davranışlar neticesinde bireyin stresörler karşısında sonuçları ile emosyonel yönden başa çıkmasını sağlamaktadır. Emosyonel destek bireylerin psikolojik sağlığı ile yakından ilişkilidir. Bilgisel destek, bireyin kişisel ve çevresel sorunlarıyla ilgili bilgi, öğüt verme ve rehberlik etme gibi davranışlarını kapsamaktadır. Birey stresörler ile karşı karşıya geldiğinde yüksek ihtimal sorunun çözümünde yetersiz kalmış olabilmektedir. Bu durumda sosyal çevre bireyin sorununa çözüm üretmesinde yeni yolları önererek bilgisel desteği sağlayabilmektedir. Değerlemeseli işlevi içeren davranışlar bireyin kendi davranışlarını içeren ve duyguları hakkında geri bildirim sağlama sürecidir. Bireyler yen ve belirsiz ortamlarda özellikle başarı için objektif bir ölçütün olmadığı durumlarda kendilerini başkaları ile karşılaştırmak sureti ile kendi davranış, duygu ve düşüncelerini değerlendirirler. Bu tür sosyal destek bireyin kendini ortama uyum sağlayacak şekilde değişmesine yardımcı olmaktadır. Sosyal desteğin materyal işlevinde bireyin ekonomik sorunlarını doğrudan çözüme işlevi bulunmaktadır (Taysi, 2000).

Sosyal desteğin açıklanan işlevlerinin bireyin sosyal ağından veya sosyal çevresinden sağlanması bireylere yaşam içerisindeki zorluk ve stresörler ile başa çıkma mekanizması kazanması için kaynaklar sağlamaktadır. Stresörlerle karşılaşıldığında sosyal desteğin bu işlevlerinin bireye sağlanması veya bu işlevlerin birey tarafından ayırılmasına varılmış olması fizyolojik ve psikolojik iyi oluş üzerinde dikkati çeken ölçüde pozitif bir etkiye sahip olmaktadır (Yıldırım, 1997). Sosyal desteğin yetersiz oluşu ya da hiç olmayışı ise bireyin yaşam içerisinde karşılaştığı stresörler ve olumsuz durumlar karşısında başa çıkma mekanizmalarını yeterince kullanamamasına ve iyi oluş halinin bozulmasına yol açabilmektedir.

2.3.5. Sosyal Destek Modelleri

2.3.5.1. Temel Etki Modeli

Bu model, Cohen ve Wills tarafından ilk kez 1985 yılında ortaya atılmıştır. Temel etki modeline göre sosyal destek ile sağlık arasında doğrudan bir ilişki vardır ve bireyin kendini iyi hissetmesi üzerinde pozitif bir etkiye sahiptir. Ayrıca sosyal sosyal desteğin zayıflığı da negatif etki yaratabileceği görüşünü savunmaktadır.

Bundan dolayı, sosyal destekten yoksun olma, birey üzerinde tek başına olumsuz etki yaratabilecek bir durumun oluşmasına neden olmaktadır.

2.3.5.2. Tampon Etkisi Modeli

Bu modelde, sosyal destek birey yüksek düzeylerde stresörlerle karşılaştığında kişinin uyum sağlama ve başa çıkma sürecini kolaylaştırarak stresin zararlı etkilerden korumaktadır. Bireyin çevresini saran sosyal ağların farkındalığı, olumsuz durumlar ve sorunlarla mücadele becerilerini gözden geçirmesine ve yeni değerlendirmelere olanak sağlar. Bundan kaynaklı sosyal desteği yüksek olan bireylerin karşılaştığı sorunlardan daha az etkilendiği ve olumsuz yaşam koşulları olsun ya da olmasın sosyal destek fiziksel sağlık ve kendini iyi hissetme üzerinde olumlu yönde etkiye sahiptir (Cohen & Wills, 1985).

2.3.6. Sosyal Destek Üzerine Yapılmış Çalışmalar

Sosyal destek ile ilgili literatür incelendiğinde; sosyal desteğin birçok farklı değişkenler ile ilişkisine dair çalışmaların olduğu görülmüştür. Aşağıda sosyal destek ile ilgili yapılmış yurt içi ve yurt dışı çalışmalara yer verilmiştir.

2.3.6.1. Yurtdışında Yapılmış Çalışmalar

Soylu (2002) üniversite sınavına hazırlanan öğrencileri ailelerinden algıladıkları sosyal destek düzeyine göre psikolojik belirtiler yönünden incelemiş ve kızlarda algılanan sosyal destek düzeylerinin erkeklere kıyasla daha düşük, anksiyete ve depresyon belirtilerinin daha fazla olduğu bulunmuştur.

Ustabaş (2011) ilköğretim son sınıf öğrencilerinin saldırganlık ile algılanan sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişkiyi bununla birlikte saldırganlık ve algılanan sosyal destek düzeylerinin cinsiyete, algılanan ekonomik düzeye, algılanan akademik başarı düzeyine, anne-baba ile birlikte kalıp kalmama durumuna, ebeveyn birliktelik durumuna, ebeveynlerin eğitim düzeylerine göre değişip değişmediğini araştırmıştır. Çalışmasının sonucunda: öğrencilerin algıladıkları sosyal destek ile saldırganlık düzeyleri arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki ortaya konulmuştur. Kız ve erkek öğrencilerin algıladıkları sosyal desteğin eşit düzeyde olduğu; algılanan ekonomik düzeyi ve algılanan akademik başarı düzeyi, ebeveyn eğitim düzeyi daha yüksek

olanların; ebeveyni ile birlikte kalanların ve ebeveyni boşanmamış olanların ailelerinden daha yüksek düzeyde sosyal destek algıladığı bulgularına ulaşmıştır.

Çakar ve Karataş (2012), ergenlerde benlik saygısı, algılanan sosyal destek ve umutsuzluk arasında yaptıkları bir çalışma sonucunda nedensel bir ilişki bulmuşlardır. Adölesanların algılanan sosyal desteği ile benlik saygısı arasında pozitif, umutsuzluk düzeyleri arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişti bulunmuştur. Adölesanın algıladığı sosyal destek arttıkça benlik saygısında artış olmakta ve umutsuzluk düzeyinde ise düşüş gözlenmektedir.

Çivitçi (2015) de benlik saygısı ve sürekli öfke arasındaki ilişkide algılanan sosyal desteğin aracı ve düzenleyici rollerini incelediği çalışmasının bulgularında; erkeklerde benlik saygısı ve sürekli öfke düzeyleri arasında algılanan sosyal destek tam aracılık yapmış fakat kızlarda sosyal destek sürekli öfkeyi yordamamıştır. Buna göre benlik saygısının sürekli öfke üzerindeki olumlu rolü açısından sosyal desteğin erkekler için daha önemli olduğu sonucuna varılmıştır.

Baran, Küçükakça ve Ayrar (2014), yaptıkları bir çalışmada üniversite öğrencilerinin sigara kullanma ve algılanan sosyal destek düzeylerinin ilişkisi ile ilgili; sigara kullanan öğrencilerin aileden algılanan sosyal desteğinin sigara kullanmayan veya deneyen öğrencilerden daha düşük olduğunu bulmuşlardır. Bununla birlikte cinsiyet ve gelir düzeyi değişkenleri ile sosyal destek arasında da ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Sever (2015) “Lise Öğrencilerinin Madde Kullanma Eğilimlerinin Algılanan Sosyal Destek ve Riskli Davranışlarla İlişkisinin İncelenmesi” çalışmasında benzer bir durumu ortaya koymuştur. Adölesanların algılanan sosyal destek oranı arttıkça madde kullanımı ve riskli davranışlar gösterme eğilimleri azalmaktadır. Bununla birlikte, algılanan sosyal destek; cinsiyet, yaş, lise türü ve algılanan ebeveyn tutumları değişkenleri açısından anlamlı derecede farklılık göstermektedir. Kız öğrencilerin erkek öğrencilere oranla algıladıkları sosyal destek daha yüksek; yaş arttıkça algılanan sosyal desteğin arttığı; aileden algılanan sosyal destek öğrencilerin algıladıkları demokratik ebeveyn tutumunun diğer ebeveyn tutumlarına göre; algılanan öğretmen desteğinde ise öğrencilerin algıladıkları aşırı koruyucu ebeveyn

tutumunun diğer ebeveyn tutumlarına oranla daha yüksek olduğu ortaya konulmuştur.

2.3.6.2. Yurtdışında Yapılmış Çalışmalar

Windle(1992) çalışmasında mizaç, algılanan aile ve arkadaş desteği ile depresif belirtiler ve suçlu eylemler arasındaki ilişkiyi incelenmiştir. Çalışmanın sonucunda düşük aile ve arkadaş desteği olan adolesanların depresif belirtiler ve suçluluk düzeyleri arasında ilişkilerin pozitif yönde anlamlı olduğu sonucu bulunmuştur.

Sarason ve ark. (1991) tarafından üniversite öğrencilerinin algılanan sosyal destek ile benlik ve diğerlerinin algıları ve diğerlerinin kendi benlik algıları arasındaki ilişki düzeylerinin araştırıldığı bir başka çalışmada; öğrencilerin algıladıkları sosyal destek ile benlik algıları ve diğerlerinin görüşleri düzeyleri arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Hoffman ve ark. (1988) ”Ergenlikte Sosyal Destek ve Benlik Saygısı” adlı çalışmalarında, ebeveynlerin ve arkadaşların sosyal desteğinin ergenlerin benlik saygısı üzerindeki etkilerini incelemiştir. Benlik saygısı, stresli yaşam olayları, ebeveyn ve arkadaşlardan algılanan destek düzeyi ile ilgili olarak 76 İsrailli adolesana anket uygulanmıştır. Bulgulara bakıldığında, anne desteğinin benlik saygısı üzerinde baba desteğinden daha güçlü bir etkisi olduğu bulunmuştur. Bununla birlikte arkadaş sosyal desteğinin de benlik saygısını yükselttiği ortaya konulmuştur.

Salazar (2015) üniversite öğrencileriyle yaptığı çalışmasında aynı cinsiyetteki arkadaşlıklarda şefkat ve kişilerarası iletişimle ilgili yakınlık, güven, algılanan sosyal destek arasındaki potansiyel ilişkiler ve öz-şefkat, başkalarına şefkat, yakınlık, güven ve algılanan sosyal destek açısından cinsiyete göre bir farklılık olup olmadığı incelenmiştir. Araştırmanın bulgularına göre, sosyal destek arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Elde edilen bu bulgu, öz-şefkati yüksek olan bireylerin destek mekanizması olarak kendilerini kullandıklarından, dışsal bir desteğe ihtiyaç duymadıkları şeklinde yorumlanmıştır.

Literatürde algılanan sosyal destek ile ilgili daha çok ergenlerle yapılan yurt içi ve yurt dışı birçok çalışmanın olduğu görülmüştür. Araştırmalar sonucunda

görülmektedir ki; algılanan sosyal destek benlik saygısı, riskli davranışları ve madde kullanımını önleme, psikolojik sağlık, problem çözme becerileri gibi birçok faktör üzerinde pozitif etkiye sahip olmaktadır.

2.4. Benlik Saygısı

2.4.1. Benlik ve Benlik Saygısı Tanımı

Geçmişten günümüze birçok kuramcı, farklı tanım ve açıklamalar ile benlik saygısı kavramını ele almıştır. Benlik saygısı kavramı literatürde ilk kez, 1890 yılında terminolojik olarak ele alınmıştır. Benlik psikolojisi kuramında benlik saygısı, benliğin bir özelliği olarak görülmektedir (Keskin, 2010). Bundan kaynaklı olarak benlik saygısından bahsetmemiz için öncelikle bireyde benlik kavramının ne olduğunu açıklamaya çalışacağız.

Benlik kavramı ilk olarak batılı sosyal bilimciler terminolojik olarak ele alınmıştır. Bundan kaynaklı olarak tanımlamalar bireyci toplumların benlik özelliklerinden etkilenip yansıtılmasıyla ortaya konulmuştur. Benlik kavramı daha çok psikoloji biliminde yer alıyor olsa da sosyoloji ve diğer sosyal ve davranışsal bilimlerde de yaygın olarak çalışılan bir alan olmaktadır (Kağıtçıbaşı, 2017:247).

Psikoloji alanı içerisinde benlik kavramının ele alınışı William James ile başlamıştır. James benliği, genel anlamıyla insanın kendisi ile ilgili düşüncelerinin toplamı olarak ifade etmiştir (Yiğit, 2010).

Benlik kavramı, bireyin kim oluşu hakkında sahip olduğu inançların tümünü ifade etmektedir (Taylor & ark., 2010:105; Çev. Dönmez). Yörükoğlu (1989) benlik kavramını, *”kişiyi o kişi yapan, diğerlerinden ayıran duygu, tutum ve davranışların tümünün örgütlenmiş bütünlüğü”* olarak tanımlamaktadır. Kişiliğin en önemli katmanlarından biri olan benlik, bireylerin içsel olarak kendilerini izleyen, yargılayan, değerlendiren ve davranışlarını düzene koyup onları yöneten bir güç olmaktadır. Bireyin kendine dair tutum ve inançlarını içeren benlik, bireyin ne olduğu, ne olmak istediği ve ne olması gerektiği konusundaki görüşlerini de içermektedir (Öz, 2004:94). Başka bir ifadeyle *“bireyin kendisi ile ilgili algıların, yüklemelerin, geçmiş yaşantılarının, gelecekle ilgili hedeflerinin ve sosyal rollerinin zihinde temsil edilişi, kavramsal ben olarak odaklaşması”* olarak da ifade

edilebilmektedir (Aydın, 2005:191). Bu tanımlamalar üzerinden diyebiliriz ki benlik, bilinçli sübjektif varoluşun toplamı olanı, yaşantıda var olanın bilişselde yansıma bulmasını işaret etmektedir. Bilişsel gelişim sürecinde yansıma bulan benlik, aynı zamanda bu süreç tarafından kontrol edilen bir yapı olmaktadır. Gelişimsel olarak benlik, kişinin çevresi ile olan yaşantılarını algılayış ve kavrayış şekline göre biçimlenen ve gelişen devimsel bir süreci işaret etmektedir.

Benliğin gelişimi doğumla itibaren başlamakta ve fiziksel, psişik sağlığın zemininde gelişmektedir. Ebeveynlerin, çocukların fiziksel ve duygusal ihtiyaçlarının görülerek, zamanında giderilmesi çocuklarda benlik gelişiminin olumlu olmasına yardımcı olmaktadır (Özer & Özer, 2016:216). Cüceloğlu (2002) da pozitif benlik bilinci geliştirilebilmesi için koşulsuz sevgi içinde, görülmeye ve duyulmaya layık olduğumuzu kabul ettiğimiz biçimde yetişmemiz gerektiğini ifade etmektedir.

İnsan nötr bir kişi olarak dünyaya gelmekte ve fizyolojik gelişimine paralel olarak benlik geliştirmektedir. Fizyolojik gelişim belli bir yaşa kadar devam edip sonra durmasına ve gerilemesine rağmen benlik, bireyin soyutlarına dair olanı işaret ettiği için bireyin yaşamı boyunca devam etmektedir. Bundan dolayıdır ki insanın manevi ve soyut yanlarıyla gelişmesinden kaynaklı iyi bir benlik gelişimi psişik sağlığımız için önemli teşkil etmektedir (Tutar, 2016:69). Bundan dolayıdır ki benlik kavramı bireylerin kendileriyle ilgili algılamalarının bir bileşeni olduğu ve ihtiyaçlarını karşılamak üzere yaşam etkileşimlerinin araçsallığını sağladığı için oldukça önemlidir. Çünkü etkili bir benlik kavramı, kişilerin yaşantılarını gerçekçi bir zeminde algılamalarına, yaşamdaki deneyimlerine açık olmalarına alan açmaktadır (Saygın, 2008).

Benlik kavramına dair olan algı, benlik saygısı kavramı ile açıklanmaktadır. Buna göre benlik saygısı, bireyin kendini genel olarak ne ölçüde pozitif bir şekilde değerlendiğinin ölçütüdür (Kağıtçıbaşı, 2017:258). Yani bireyin kendisindeki üstün ve yetersiz özellikleriyle tam ve bir bütün olarak hoşnut olma halidir. Kendisini sevmeye değer bulmak, değerli, pozitif ve değerli bulmaktır. Kendini olduğu gibi kabul etmeyi, kendine inanmayı sağlayan önemli bir ruh halidir (Yörükoğlu, 2000:82).

James benlik saygısını formülize etmiş ve başarıların beklentilere bölümü olarak benlik saygısını açıklamıştır. James'ın formülünün arka planı bize bireyin kendini belirli özellik ve yetenekleri göz önünde bulundurarak nasıl algıladığı ve nasıl olabileceği ya da nasıl olması gerektiği gibi, iki davranış özelliğini işaret etmektedir. Yani benlik saygısı birey için özel olan değer alanları ile ilgili beklentilerinin önem kazanma ölçüsüdür. Benlik saygısı sadece başarı, istek, amaç veya tutkularla belirlenmez kişinin kendisi ile ne ölçüde barışık olduğu ile başarılarının arzularına olan oranı ile belirlenmektedir. İstekleri ve amaçları reel düzlemde olan bir kişi mutlu olabilecek ve kendine saygı duyabilecektir (Yiğit, 2010). Başka bir ifade ile benlik saygısı kişinin, gerçek benliği ile ideal benliği arasında farkın az olması ve benliğinden memnun olup, benimsemesini ifade etmektedir. Bir başka ifadeyle kişinin gerçek benliği ile ideal benliği arasındaki farka dair olan duygusuna işaret etmektedir. Fakat bireyin kendini değerlendirmesi sonucunda benlik kavramına karşı pozitif tutum takınıp onaylaması ve beğenmesi hali olan benlik saygısı çevresel etmenlerden etkilenmektedir. Bireyin çevresinden edindiği geri bildirim, çevre değişikliği gibi etkenler değişime uğradıkça kişinin kişisel değerleri dolayısıyla da benlik saygısı değişime uğramaktadır. Bu sebeple benlik saygısı stabil değildir ve sürekli dönüşüm halinde olmaktadır (Yıldırım, 2017).

Kompleks olarak kendini yargılama ve değerlendirme sonucu ortaya çıkan ve bireyin kendini değerlendirmesi sonucu eriştiği kendini kabullenmesi sonucu oluşan bir his olan benlik saygısı, içerisinde bilişsel, toplumsal, emosyonel ve bedensel öğeleri içermektedir. Kendini değerli hissetme, yeteneklerini, bilgi ve becerilerini ortaya koyabilme, başarma, başarı ile gururlanma, toplum içerisinde bakış olma, kabul görme ve sevilen biri olma ile birlikte kendi beden imgesini kabul ve benimseme, benlik saygısının oluşumu sağlamaktadır (Tutar, 2016:75)

Benlik saygısı da benlik kavramının gelişimi gibi doğumla başlayan bir süreç olma niteliği taşımaktadır. Çocuğun ebeveynleri ve çevresindeki insanlarla iletişime girmesiyle birlikte diğerlerinden gelen pozitif ya da negatif tepkilere göre artan veya azalan ve yaşam boyu devam eden bir süreç niteliği taşımaktadır (Akt; Tatoğlu, 2006). Benlik saygısının gelişmesindeki birincil önem taşıyan dönem bebeklik dönemi olmaktadır. Çünkü Ericson'un güvene karşı güvensizlik olarak adlandırdığı

bu dönemde çocukta temel güven duygusu gelişmektedir. Bu dönemde bebeğin temel gereksinimlerinin giderilmesi, sevgi ve ilgi gösterilmesi güven duygusunu geliştirmektedir. Daha sonraki dönemlerde çocuk dil gelişimi ile sosyalleşip, toplum içinde bakış nesnesi olmaya başlamakta ve okula başlama ile sosyalleşme süreci hızlanmaktadır. Bu dönemde çocuğun ebeveyninin söyleminin yanı sıra öğretmen, arkadaşlar gibi çevresindeki bireylerle olan ilişkiler de önem kazanmaktadır. Çocuğun çevresiyle olan ilişkisinde bakış nesnesi olması, varoluşunun desteklenmesinin benlik saygısını olumlu yönde etkilediği düşünülmektedir (Morris,2012:464). Bireyin bu ilişkilerde eksik kalması, görülmemesi, eleştirel tutumla örselenmesi, diğerleri ile kıyaslanması, benlik saygısı düzeyinin azalmasına zemin oluşturabilmektedir. İlerleyen süreçlerde çocuğun ergenlik dönemine geçişiyle birlikte çocuk, benlik konumunu yeniden gözden geçirmektedir. Bu dönemde çocuk kimliğini bulmaya çalıştığı için kendisi ile ilgili düşüncelerini sorgulamakta ve cevapları bulabilmek için önceki yaşantılarını ve rol modellerini kullanmaktadır (Taştekin, 2016). Gelişimsel olarak bebeklikten ergenliğe kadar olan dönemde geliştirdiği benlik ve benlik saygısı kişiliğin oluşmasında merkezi önem taşımaktadır.

2.4.2. Ergenlik Döneminde Benlik Saygısı

Benlik saygısını bireyin kendini algılama tutumu olarak ele almıştık. Bu noktada adolesan, benlik imgelerini belirleyerek kendini algılamaya çalışmakta ve bunu da çevresel ve içsel faktörlerden beslenerek yapmaktadır. Benlik saygısını oluşturan bireyin kendine dair pozitif ya da negatif bakışı onun kimlik oluşumunun zeminini oluşturmaktadır. Ancak ergenlik dönemi gelişimsel özellikleri gereği kimlik oluşumu için daha kritik bir dönem niteliği taşımaktadır.

Ergenlik döneminde fiziksel, bilişsel ve emosyonel alanlarda çeşitli değişiklikler meydana gelmektedir. Fiziksel görünüşünde değişimler başlar, bilişsel yetenekler artar, kendisi ve bedeni hakkında çevresindeki kişilerin değerlendirmeleri ile zihinsel bir uğraş halinde olmaktadır. Adolesanlar, bu değişimlere uyum sağlamak için çaba sarf ederken, aynı zamanda kimliklerini şekillendirmek ve birey olmak için uğraşmaktadır. Ergenlik döneminde adolesanların, benlik konusundaki düşünceleri çeşitli değişikliklere uğramaktadır. Çünkü henüz olgunluk zemininde seyretmeyen bilinç düzeyi nedeniyle diğerlerinin fikir ve düşüncelerine ve çevredeki bakışın

niteliğine daha çok önem vermektedirler (Oktan ve Şahin,2010). Bu sebeplerden dolayı adolesanın çocukluk dönemlerine göre benlik saygılarında düşüş olmaktadır.

Ergenlikte benlik saygısının değişimi ve gelişimi incelenirken benlik saygısına hangi yönden bakıldığı önem taşımaktadır. Adolesanın kendine dair görüşlerinin, içinde bulunduğu gelişimsel dönemde daha pozitif veya negatif bir durum almasını araştırmak ile var olan benlik saygısının stabil kalıp kalmadığını araştırmak benlik saygısına farklı bakış açılarından yaklaşmayı gerektirmektedir. Adolesanların benlik saygısı ile ilgili yapılan çalışmaların görülmüştür ki çoğunda genel benlik saygısına odaklanılmaktadır (Pehlivan, 2017). Ancak günümüzde benlik saygısının hem genel hem de farklı boyutlarda değişebileceği (akademik, fiziksel görünüş, sosyallik gibi) görüşü yaygın olarak yer almaktadır. Sonuç olarak bir adolesanın benlik saygısı çok boyutludur ve tek yönden ele alınamaz. Adolesanın bir alanda benlik saygısı yüksekken, diğer alanlarda düşük ya da orta düzeyde seyredebilmektedir (Taştekin, 2016). Çünkü adolesan kendi dönem özellikleri içerisinde dalgalı bir ruh haline ve kimlik oluşumu sürecine sahiptir.

Ergenlerin benlik saygısı düzeyinin aile, arkadaşlar ve okul başarıları ile olan sosyal ilişkilerini önemli ölçüde etkilediği yapılan araştırmalar göstermektedir. Benlik saygısı seviyesi yüksek olan bireyler, genel olarak bilgi ve becerilerine güvenen, bireysel özelliklerinin farkında bu özelliklerini kabul eden bireylerdir. Bu kapsamda yürütülen çalışmalarda ergenlerin benlik saygısını etkileyebilecek en önemli faktörlerden biri olduğu düşünülen ergenlerin sosyal çevresi ile kurdukları ilişkiler üzerine yoğunlaşmaktadır. Psikolojiden ve diğer sosyal bilimlerden de okunduğu gibi bireylerin sosyalleşme sürecinin ilk basamağı ailede başlamakta ve arkadaş çevresi ile devam etmektedir. Özellikle aile ile kurulan ilişkinin niteliği çocukların kendileri hakkındaki değerlendirmeler ve inançlarında kritik öneme sahip olmaktadır (Kaya, 2017). Çünkü adolesanın kendini değerli ve önemli görmesi aile tutumları, arkadaş ilişkileri başarılı olabileceği yerleri tanıması ve başarıya teşvik edilmesi sayesinde gerçekleşmektedir. Böylece güven duyguları desteklenmiş olur (Kulaksızoğlu, 2011:84).

2.4.3. Benlik Saygısını Etkileyen Etmenler

İnsanların toplum içerisinde yaşayan sosyal bir varlıklar olması nedeniyle çevresinde bulunan ve kendileri için önemli olan kişilerin, kendileri hakkındaki düşünce ve değerlendirmelerine göre benlik saygılarında değişiklikler olmaktadır. Aile içerisinde anne ve baba, öğretmenler ve arkadaşlar önemli kişiler arasında gösterilebilir (Temel & Aksoy, 2001:26).

James (1996), benlik saygısını etkileyen etmenleri üç başlık etrafından açıklamaktadır. Birinci etki “*bireyin kendisi*”dir. Daha genişletilmiş ifadeyle bireyin kendi isteklerinin ve değerlerinin benlik saygısı ile ilgili kararlarında esaslı bir rol oynamasıdır. Benliğimiz ile ilgili duygularımız ideal olarak yapmak istediklerimizle, gerçekten yapabildiklerimize bağlıdır. James’ e göre benlik saygısı üzerindeki ikinci etki bireyin kendine ilişkin “*kendi genel değeri ile ilgili anlayışının, diğerleri tarafından kabul gören başarı ve statü standartları*”dır. Bu etki bireylerin kendilik değerleri hakkında karar verirken, toplumun onayladığı başarı standartlarını bir ölçüt olarak kullandığını ifade etmektedir. Son etki ise, “*benliğin uzantılarına verilen değer*”dir. Bu etki benliğin materyal ve sosyal yapısını işaret etmektedir. Bireyin kendine ait olan ve sahip olduğu her şeyin toplamıdır (Akt; Keskin, 2010)

Bunlarla birlikte çok boyutu bir kavram olan benlik saygısı ergenlik dönemi bağlamında ele alındığında; cinsiyet, sosyo-ekonomik statü, fiziksel-atletik yeterlilik düzeyi ve akademik yeterlilik düzeyi gibi genel etkilerin yanı sıra, beden imgesinin, yaşanan hızlı fiziksel değişimlerin, algılanan sosyal desteğin ve obezite gibi kronik hastalıklarla da etkilenmektedir (Macar, 2013).

Bu bilgiler doğrultusunda, bireyin benlik saygısını etkileyen etmenin hangi konumda yer aldığı ve ne ölçüde etki sağladığını görebilmek bireyin benlik saygısını ele almak açısından daha önemli olmaktadır.

2.4.4. Benlik Saygısına İlişkin Yaklaşımlar

Literatüre bakıldığında benlik saygısı ile ilgili birçok farklı tanımlamalar yapılmıştır. Bundan dolayı farklı Kuramcılar da bu kavramı kendi kuramsal konumlanmaları ve görüşlerine göre açıklamaya çalışmışlardır.

Psikanalizin kurucusu olan Freud'un benlik kavramı üzerine önemli katkıları bulunmaktadır. Freud yapısal olarak psişik aygıtı id-ego-süperego olarak bölmüştür. Ego kişiliğin bilinçli kısmıdır, yani bireyin kendine dair bilinçli olduğu yapıdır. Freud'un kuramına göre, benlik ego ile ilişkilendirilmiştir. Benlik saygısının gelişimi ise süper ego gelişimi ile ilişkili olarak yapılanmaktadır. Bireyin kendinden memnun olmasının tek koşulu sevilme duygusu değil, doğru olanı yapmış olma duygusudur. Süper ego tarafında hissedilen yoğun içsel ceza ve sosyal açıdan uyarılmış vicdanları benlik saygısında azalma olarak hissedilmektedir. Bireyin psişik yapısının dışı açılan en büyük penceresi olan süper egonun devreye girmesi durumunda ise benlik saygısını, yalnız kişilerin kendilerini iyi görmeleri değil, diğerlerinin kendileri için ne düşündüklerinin dikkate alınması da etkilemektedir (Morris, 2012:456).

Bireysel psikoloji kuramı ile benlik saygısı kavramının temelini oluşturan Adler, bireyin benlik saygısını azaltan zayıflıkları ve yetersizlikleri konu edinmiştir. Freud'un ego kavramına karşılık olarak benlik kavramını ortaya çıkartmıştır. Benlik, bireye özgü öznel bir sistem olmakta ve karar verme yetisine sahip ve bireye misyonlu bir yaşam sağlamaya çalışan bir sistem olmaktadır. Adler'e göre benlik saygısı, aşağılık duygusundan üstünlük duygusuna geçişi temsil etmektedir. Ona göre benlik saygısının gelişiminde, organ eksikliği, çeşitli hastalıklar, aile içindeki durum ve doğum sırası, sosyal ilişkilerde reddedilme gibi olaylar etkilidir. Bu etkiler bireyin benlik saygısında pozitif ya da negatif değişimlere yol açmaktadır (Akt; Yiğit,2010).

Erikson, teorisinde diğer kuramcılardan farklı olarak benlik kavramından çok kimlik kavramı üzerinde durmuştur. Bu kimlik oluşumunu bireyin psiko sosyal gelişim evreleri adını verdiği sekiz evreden sağlıklı bir şekilde geçerek oluşturabileceğini savunmuştur. Yapılan çalışmamız ergenlik dönemi benlik saygısı dahilinde olduğu için evreleri ergenlik dönemine kadar ele almaya çalışmaktayız. Bu evrelerden birincisi "*temel güvene karşı güvensizlik*" olan bebeklik dönemini kapsayan gelişim evresidir. Bu evrede bebek temel bakım veren ebeveyni ile güvene dayalı bir bağ kurmaya çalışmaktadır. Bebek bu dönemde benlik saygısının temellerini atmaya başlayacaktır. Bebek benlik saygısını ebeveyninin gereksinimlerini karşılamaındaki güven ile arttıracak, ebeveyninin ihtiyaçlarını görmezden gelmesi ile de düşürecektir. Bu dönem ancak sağlıklı bir güven bağı kurulduğunda benlik saygısının oluşumuna izin verebilecektir. İkinci evre "*özerkliğe*

karşı kuşku ve utanç” döneminde çocuk yürüme ve tuvalet eğitimiyle birlikte bireysel bir şekilde hareket etmeye başlamaktadır. Bu dönemde çocuğa izin veren ve alan açan ebeveyn olduğunda çocuk benliğini ve varoluşunu yani özerkliğini ortaya koyabilecektir. Böylece çocuk, kendi becerilerini sergileyip kendini çevreye kabul ettirebilme ve çevresini davranışlarıyla düzenleyip kontrolü ele geçirmek gibi duygusunu tatmin ederek benlik saygısını arttırabilecektir. Üçüncü evre olan *“girişimciliğe karşı suçluluk”* döneminde çocuk kendi cinsiyetini fark etmekte ve kendi cinsiyetindeki ebeveyni rol model almaya başlamaktadır. Bu noktada çocuğun kendini, cinsiyetini ortaya koyabilmesine, dil gelişimi ile kendini ifade etmesine izin veren ebeveynlerle yetişen çocukta girişimcilik duygusu ve benlik saygısı gelişmektedir. Dördüncü evre *“çalışkanlığa karşı aşağılık duygusu”* döneminde çocuk okul çağındadır ve akademik alanda kendini ortaya koymaya çalışmaktadır. Bu dönemde beklenen çocuğun akademik alanda, entelektüel, sosyal ve fiziksel becerilerde yetkinlik kazanılmasıdır. Bu gelişim evresi sağlıklı atlatan çocukta uygun başarılı olma duygusu gelişmektedir. Beşinci evre ergenlik dönemini içine alan *“kimlik kazanmaya karşı kimlik karmaşası”*dır. Bu evrenin sağlıklı atlatılmasında bütünleşmiş benlik imgesi ve kimlik gelişiminin gelişmesidir. Kimlik kazanmada başarılı olan adolesanlar, kim olduğuna karar verme, kendini ve ideolojisini ortaya koyabilme ve yaşamı anlamlı bulma gibi yönlerde kazanımlar edinmektedir. Böylece birey ne olduğu ya da olmadığı ve neleri yapıp ya da yapamayacağına dair reel düzlemde kendine dair benlik saygısı geliştirebilecektir (Morris, 2012:464-465).

Psikanalitik kadın kuramcılarından olan ve “ego psikolojisinin” temsilcisi olan Karen Horney, bireyin doğumundan itibaren kendini gerçekleştirme idealinin olduğunu savunmaktadır. Kusurlu benlik gelişimi çocukluk yıllarındaki temel gereksinimlerinin bakım verenler tarafından yeterince karşılanmaması ya da göz ardı edilmesiyle ilişkilendirilmiştir. Fakat benlik gelişimini diğer psikanalistlerin aksine sadece çocuklarla sınırlı tutmamıştır. Ona göre benlik yaşamın her evresinde değişime uğrayabilmektedir. Horney’in kuramı iki temel eğilime işaret etmektedir: *“Güven duygusu”* ve *“doyum”*. Güven duygusu, çocukluk dönemindeki kabul görme ile anksiyete ise doyumsuzluk ile açıklanmıştır. Bireyin doyuma ulaşması ancak ilgi, sıcaklık, bireyin çevre tarafından değerli hissettirilmesi ve bireyin kendine dair yüksek değer algısıyla mümkün olmaktadır. Horney kuramında benlik kavramından çok benlik saygısı kavramı üzerinde durmuştur (Akt; Aslan, 1992)

Benlik kuramı kurucularından olan Rogers da Horney gibi benlik saygısı kavramı üzerinde çalışmıştır. Roger geliştirdiği benlik kuramı ile benlik saygısının kapsamını açık bir şekilde açıklamış, dolaysız bir şekilde benlik saygısı kavramını kullanmamış; benlik saygısını tanımlarken benlik kabulüne vurgu yapmış ve pozitif doğrultuda kendine saygı gibi kavramlarla benlik saygısına yönelik dolaylı bir şekilde kaynaklık etmiştir. Rogers benliği, bireyin kendine dair farkındalık algılamalarının organize edilmiş bir şekli olarak tanımlamıştır. Birey, çevresiyle kurduğu etkileşim içinde sahip olduğu niteliklerinin farkına varmaktadır. Pozitif ya da negatif değerlendirmelerle hedefler ve amaç geliştirmektedir. Bundan dolayı benlik, bireyin yaşantıları yoluyla edindiği ve farkına vardığı özelliklerinin ve donanımlarının algısal bir şeması olmaktadır. Rogers' a göre benlik saygısı ise bireyin diğerlerinden edindiği değerlilik duygusuna işaret etmektedir. Bireyin benlik saygısının biçimlenebilmesi için diğerlerinin bireyi olduğu gibi tam ve bütün olarak koşulsuz olarak kabul etmesi gerekmektedir, benlik saygısı gelişimi buna bağlı olmaktadır (Akt; Avşaroğlu, 2007; Aydemir, 2014). Bireyin algısal şemasını etkileyen çevre, aile, arkadaş ile ilişkisi negatif olduğunda ise birey kendine dair algısını olumsuzlaştıracak ve benlik kabulünü engelleyebilecektir. Bu da bireyin kabul görülmediğine dair şema geliştirmesine ve benlik saygısını yitirmesine yol açabilecektir.

Benlik kuramcılarının en önemlilerinden biri olan Rosenberg ise benlik saygısının gelişiminde etkileyici rol alan beş tür psikolojik seçicilik mekanizmasına değinmiştir. Rosenberg'e göre seçicilik, yapılanmamış ya da çelişik durumlarda ve tercih seçeneklerinin çokluğu durumlarında görev göstermektedir. Rosenberg seçiciliği, bireyin kendine yönelik tutumunu etkileyen bu mekanizmalarını “*kendine değer biçiminde seçicilik, yorumlamada seçicilik, standartlarda seçicilik, kişilerarası seçicilik ve durumsal seçicilik*” olarak belirtmiştir. Birey, kendi özelliklerini keşfetme yoluyla ve diğer bireylerin de tepkileriyle kendine dair tanımlamalarda bulunmaktadır. Bireyin benlik saygısının yüksek oluşu kendini pozitif sıfatlarla donanmış bir birey olarak algılaması ile, benlik saygısının düşük olması ise negatif ve çelişik algılamaları ile ilişkili olmaktadır (Akt: Avşaroğlu, 2007).

2.4.5. Ergenlik Döneminde Benlik Saygısıyla İlişkisi Bulunan Başlıca Faktörler

2.4.5.1. Ebeveyn Tutumları ve Benlik Saygısı Arasındaki İlişki

Adolesanların benlik saygısını etkileyen etmenlerden bahsederken ebeveyn tutumlarının öneminden bahsetmiştik. Literatürdeki araştırmalara bakıldığında çalışmacılar, ebeveyn tutumu ve benlik saygısı arasında bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. Bu paragraf etrafında bu ilişkinin nasıl ve ne yönde olduğunu ortaya koymaya çalışacağız.

Atatürk, sosyal hayatın kökeninin aile hayatı olduğuna vurgu yapmaktadır. Bunun nedeni bireyin benliğini ve sosyal ilişkilerini birincil olarak ailesi içerisinde oluşturmasıdır. Bu yüzden ebeveynin çocuğa karşı tutumu, sağladığı imkan ve çocuğa verdiği eğitim çocuğun ileriki yılları için önemli bir basamak sağlamaktadır. *“Ebeveyn kendi kişilik ve yapısına saygı duyar ve benlik saygısı üstün olursa bu bağlamda çocuklarda da benlik saygısının üstün olduğu görülür.”* (Yavuzer, 2003:130). Ebeveynler eğer kendi içlerinde düşük benlik saygısına sahip ise bu çocuklarına olan tutumlarına ve işlevlerine de yansıtacak ve aradaki iletişimi negatif bir zemine taşıyacaktır. Çocuk kendini değersiz, görülmeyen, güvensiz bir zeminde ve katı bir yaklaşıma değer görebilecektir. Bu da çocuğun düşük benlik saygısına eş değerdir.

Lacan'ın (1950) *“Ayna Evresi”* kuramına göre 6-18 aylık olan çocuk ayna evresindedir. Bu evrede çocuk ayna karşısında *“ben”*in aynadaki imgesi ve *“ben”*in duygusal realite düzlemi arasındaki çelişkinin hissedilmesi sonucunda *“Ben”*i oluşturmaktadır. Bu noktada aynadaki imgeselini realite simgesele dönüştürecek ve parçalanmış *“Ben”* bölümlerini birleştirecek bir *“Öteki”*nin farkına varmaktadır. Çocuk, kendini ve var oluşunu yani benliğini oluşturabilmek için bir ötekinin söylemine ihtiyaç duymaktadır. Burada öteki olan birincil aşk nesnesi annedir. Anne çocuğun var oluşuna ve benliğine dair yatırımda bulunmaktadır. Ona kim olduğunu ve benliğinin nasıl olması gerektiğine dair imgeselin dilde simgesele dönmesiyle birlikte reel bir zemin sunmaktadır. Bu noktada çocuk bir ötekinin söyleminde yani dilindeki simgeselde kendi benliğine bir yer bulmaktadır. Bundan dolayıdır ki çocuk başkasının bakışında ve söyleminde var olabilmek ve kendini ortaya koyabilmek için uğraşmaktadır. Bu noktada ebeveynlerin çocuğa bakışı ve söyleminde benliğini tanıması çocuğun kendi benliğini oluşturmasına ve benlik saygısı kazanmasına neden olacaktır (Akt; Yıldırım, 2010).

Santrock'a (1993) göre ebeveynlerin adolesanlarla olan iletişim ve tutumu adolesanın kendi benlik değerine katkı yapmaktadır. Özellikle aile desteği çocukların ve adolesanların kendini tanımasında ve kendine değer biçmesinde önemli bir kavram olmaktadır. Adolesanların benlik değerini yükseltmek için onların yeterli ve başarılı oldukları ya da olabilecekleri alana yönlendirmek, duygusal bağlamda destek ve sosyal onay vererek güven duygularının geliştirilmesi gerekmektedir (Akt; Sancar, 2016). Yaptığı çalışmada ebeveyn tutumu ve yüksek benlik saygısı arasındaki ilişkiyi ortaya koyan Coopersmith (1967), benlik saygısı yüksek çocuklara sahip ebeveynlere dair üç tane değişken bulmuştur. Ebeveynlerin kendine dair yüksek düzeyde benlik saygısına sahip olması ve kabullenici tutumlarda bulunmaları, ebeveynlerin kuralları net bir biçimde tanımlamaları ve kurallar koymalarına rağmen çocuklarının düşüncelerine ve haklarına saygı göstermeleri. Rogers(2008) ise buna benzer bir biçimde ebeveyn çocuk ilişkisinin benlik saygısına etkisi üzerinde üç önemli alan belirtmiştir: Çocuğa gösterilen kabul, ilgi, sevecenlik ve sıcaklık, izin ve yasaklar son olarak da demokratik tutum gösteren ebeveynlik stili (Akt; Usta, 2017). Bu araştırma ve bulgulardan da gördüğümüz gibi çocuğa karşı kabullenici, alan açıcı ve demokratik bir tutum sergileyen ebeveynlerin çocuklarında benlik saygısı yüksek olmaktadır. Başka bir ifadeyle çocuğun benlik saygısı aile içinde ve ebeveynlerin bakışında ne ölçüde var olduğu ve buna izin verildiğiyle doğru orantılıdır. Ebeveyninin bakışında onaylanmayan, engellenen ve var oluşuna izin verilmeyen çocuklar benlik saygısına olan yatırımlarını engellemekte ya da düşük benlik saygısına sahip olmaktadır.

2.4.5.2. Algılanan Sosyal Desteğin Benlik Saygısıyla İlişkisi

Bireylerin çevresindeki çeşitli kaynaklardan (ebeveyn, arkadaş, öğretmen gibi) gereksinim duyduğunda gördüğüne inandığı algılanan sosyal destek bireylerin psişesini pozitif biçimde etkilemektedir. Ergenlik dönemini yaşamakta olan birey için de kendilik algısının oluşmasında, özgüvenin ve benlik saygısının artmasında, iyilik halinin sağlanmasında ve ruh sağlığının korunmasında önemli bir paya sahiptir. Bireylerin sosyal destek almak için kime nasıl yöneleceği yaşa bağlı olarak değişmektedir. Genelde çocuklukta ebeveynlerden sosyal destek almak için çabalanırken adolesanlarda bu durum değişmekte ve sosyal destek kaynağı olarak arkadaşlar ön plana çıkmaktadır (Eroğlu ve Peker, 2015). Benlik oluşumunun birincil

basamağı olarak bahsettiğimiz ebeveynler çocuğun ve adolesanının birincil sosyal desteği olmakta ve bunun uzantıları niteliğinde arkadaş, öğretmen, sevgili veya eşin eklenmesiyle birlikte birey yaşam boyunca sosyal destekleriyle birlikte benlik saygısını pozitif bir biçimde biçimlendirmektedir. Algılanan sosyal desteğin varlığı ya da yokluğu bize benlik saygısının artışı ya da düşüşünü işaret eden en önemli faktörlerden biri olma niteliği taşımaktadır.

Ergenlik dönemi duygusal iniş çıkışların, duygu, yargı ve tutumlarda keskin gelişmelerin, davranışlarda bocalamaların ve kimlik bocalamasının yer aldığı bir dönem olması sebebiyle adolesanının davranışlarına yol gösterecek değerlerin ediniminde ve sosyal yönden sorumluluklarını öğrenmesi konusunda desteğe ihtiyaç duymaktadır. Aile desteği adolesanının, sıkıntı ve zorluklarla mücadelesini kolaylaştırmaktadır. Genel olarak arkadaşlık desteği ergenlik döneminde diğer yaşam dönemlerine göre daha özel bir anlam taşımaktadır. Bundan dolayı adolesanının yaşantısında benlik saygısının yordanmasında algılanan sosyal desteğin önemi bulunmaktadır. Fakat yetişkinlikte kimlik tamamlandığı ve kişi kim olduğunu bulduğu için algılanan sosyal destek benlik saygısını yordamamaktadır (Saygın, 2008).

Literatürde algılanan sosyal destek ve benlik saygısının ilişkisi üzerine birçok çalışmalar yürütülmüştür. Ross ve arkadaşları (1999) ebeveynleri ve tarafından sosyal destek sağlanana adolesanların birçok yönden pozitif özelliklere sahip olduğunu, daha az depresyon ve anksiyete yaşadığını ve yüksek benlik saygısına sahip olduğunu ortaya koymuştur. Buna ek olarak Kahraman ve Polat (2003) adolesanların aile ve arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek ile benlik saygısı arasındaki ilişkiyi değerlendirmek amacıyla yaptıkları çalışmada adolesanların aile ve arkadaşlardan algıladıkları sosyal destek ile benlik saygısı düzeyleri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki ortaya koymuşlardır. Yani adolesanların aile ile arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek arttıkça, benlik saygılarında da artış olmaktadır. Adolesanların beden algısı üzerinden sosyal destek ve benlik saygısının ilişkisine bakılan başka bir çalışmada da her iki cinsiyet için de algılanan sosyal destek düzeyi ile benlik saygısı arasında ise pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur (Macar, 2013). Bu çalışmalarda da gördüğümüz gibi özellikle adolesanların benlik saygısı birçok faktörden etkilenmektedir. Sosyal destek adolesanların kimlik ve

benlik boşluğunu doldurmasına ve var oluşuna pozitif ayna tutmada önemli bir etkiye sahiptir.

2.4.5.3. Akran Zorbalığının Benlik Saygısıyla İlişkisi

Bir çok faktörün yordadığı benlik saygısı ele aldığımız akran zorbalığı kavramıyla da yakından ilişkili bulunmuştur. Bu paragraf etrafında literatür içerisinde yer alan çok boyutlu iki faktör olan akran zorbalığı ve benlik saygısı kavramının birbiri üzerindeki etkisini ve arasındaki ilikin nasıl ve ne yönde olduğunu ele almaya çalışacağız.

Keskin (2010) ilköğretim okullarındaki öğrencilerin akran zorbalığının benlik saygısıyla ilişkisine baktığı çalışmada ortaya koymuştur ki: benlik saygısı yüksek olan öğrencilerin zorbalığa eğilimleri daha yüksek çıkmıştır. Bunun dışında zorba-kurban ve kurbanların benlik saygısı açısından anlamlı bir farklılık göstermediğini, ancak zorbalığın en yüksek, kurbanların da en düşük benlik saygısına sahip olduğu yönünde bir eğilimin gözlemlendiğini ifade etmiştir.

Ergenlik dönemindeki bireylerde benlik saygısı düzeyleri ile akran zorbalığı ilişkisi araştırıldığında negatif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Yani, benlik saygısı yüksek olan bireyler akran zorbalığını daha az hissetmektedir. Bu bulguya, madalyonun öbür yüzünden bakıldığında benlik saygısı düşük olan bireylerin akran zorbalığına daha çok maruz kaldığı ya da daha çok hissettiği söylenebilmektedir. Lise 1. sınıf öğrencileriyle yapılan bir çalışmada benzer şekilde adolesanların akran zorbalığı ile genel benlik saygıları arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişkinin olduğu, yani öğrenciler üzerinde akran baskısı arttıkça genel benlik saygılarının düştüğü sonucuna varmıştır (Macar, 2013).

Kapçı (2004) ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencileri ile yaptığı çalışmasında akran zorbalığına maruz kalıp kalmamanın benlik saygısı, depresyon, durumluk ve sürekli kaygı düzeylerinde nasıl bir farklılaşmaya neden olduğunu araştırmıştır. Araştırmanın bulgularında akranları tarafından uygulanan duygusal zorbalığın, diğer tüm zorbalık türlerinden daha fazla oranda benlik saygısını, depresyonu ve durumluk kaygısını etkilemektedir. Adolesanlar emosyonel anlamda zorbalığa maruz kaldığında benlik saygılarında daha fazla düşüş yaşamaktadır. Bunun bir nedeni adolesanların dönemi gereği kimliklerindeki boşlukları akran ve arkadaşlarıyla doldurma isteğinin

cevapsız kalması olabilmektedir. Bu araştırma göstermektedir ki, her tür zorbalık adolesanının ruhsal sağlığını negatif yönde etkilemekte ve emosyonel zorbalığa maruz kalmanın ruhsal sağlığının bozulmasında en önemli bir risk faktörü olmaktadır.

Yapılan araştırmalar ve sonuçlar doğrultusunda söyleyebiliriz ki adolesanının benlik saygısı akran zorbalığı davranışını etkilemektedir. Benlik saygısı yüksek olan adolesan algıladıkları sosyal destek ve kendi var oluşlarına güvenleri sayesinde daha çok zorbalık davranışı sergileyebilmektedir. Bunun tam tersi şekilde diyebiliriz ki düşük benlik saygısı adolesanının zorbalık ve olumsuz şartlara dair baş etme mekanizmasını olumsuz etkilemekte ve benliğine zarar vermektedir. Sonuç olarak benlik saygısı bizi çevredeki stresörler ve zor durumlara karşı koruyan koruyucu bir faktör niteliği taşımaktadır. Bundan dolayı Adolesanlar, özellikle kendilerini bulma ve varoluşunu koruma aşamasında benlik saygısının yüksek olmasına ayrıca ihtiyaç duymaktadır.

2.4.6. Benlik Saygısı Üzerine Yapılmış Çalışmalar

Terminolojik açıklama ve literatürde de görüldüğü üzere çeşitli tanımlamaları bulunan benlik saygısı kavramı üzerinde çalışmacılar bir çok farklı araştırmalarda bulunmuştur. Bir çok farklı faktör ile ilişkisine bakılan benlik saygısı üzerine yapılan çalışmalara bu paragrafta yer vermeye çalışacağız.

2.4.6.1. Yurtiçinde Yapılmış Çalışmalar

Özkan(1994) "Benlik Saygısını Etkileyen Etkenler"adlı çalışmasında 17-21 yaşları arasındaki adolesanların benlik saygılarının aileleri ile ilgili etkenlere bağlı olup olmadığını araştırmıştır. Araştırmada benlik saygısı ile yaş arasında anlamlı bir fark bulunmuş, kızların benlik saygısı erkeklere oranla daha yüksek bulunmuştur. Bunun dışında benlik saygısı düzeyi babanın eğitim durumuna, annenin mesleğine, ailenin ekonomik durumuna ve ebeveynlerin ilgisine bağlı olarak değişim göstermektedir. Adolesanların babalarının eğitim durumu yükseldiğinde, anneleri çalıştığında, ekonomik durumları orta ve üst sınıfta olduğunda ve ailelerinin ilgisi fazla olduğunda benlik saygılarında artış olduğu gözlenmiştir.

Özkan'ın bulgularından farklı olarak, Balat ve Akman (2004) "*Farklı Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Lise Öğrencilerinin Benlik Saygısı Düzeylerinin İncelenmesi*"

adlı çalışmasında; cinsiyete göre benlik saygısı arasında anlamlı bir fark olmadığı belirtmiştir. Bunun dışında sosyo-ekonomik düzeylere göre benlik saygısı üst, orta ve alt sosyo-ekonomik düzey lise öğrencilerinin benlik saygısı puan ortalamaları arasında da fark bulunmamıştır. Yani adolesanların benlik saygısı sahip oldukları sosyo-ekonomik düzeyden ve cinsiyetlerinden etkilenmemektedir.

Kaplan (2007) ”*Öfke Yönetimi Becerileri Programının İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeyi ve Benlik Saygısına Etkisi*” adlı çalışmasında öfke yönetimi eğitiminin, ilköğretim 5. sınıf öğrencilerinin saldırganlık ve benlik saygısı düzeyleri üzerindeki etkisi incelemiştir. Öğrenciler gönüllülük esasına dayalı bir şekilde rastgele seçilmiş, 9 deney 9 kontrol grubundan oluşmuştur. Deney grubuna 8 hafta süreyle öfke yönetimi eğitim programı uygulanmış ve kontrol grubu üzerinde hiç bir işlem uygulanmamıştır. Araştırmanın sonucunda, öfke yönetimi eğitimi sonunda deney grubundaki öğrencilerin saldırganlık düzeyinde kontrol grubundaki öğrencilere göre anlamlı bir azalma olduğu ve deney grubundaki öğrencilerin kontrol grubundaki öğrencilere oranla benlik saygısı düzeylerinde anlamlı bir değişme olmadığı görülmüştür. Sonuç olarak, öfke yönetimi eğitim programı adolesanların saldırganlık düzeyini azaltma yöntemi olarak etkili olmaktadır.

Maşrabacı (1994) ”*Hacettepe Üniversitesi Birinci Sınıf Öğrencilerinin Benlik Saygısı Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi*” çalışmasında üniversite öğrencilerinin kişisel, psikolojik, sosyal ve ailesel bazı değişkenlerle benlik saygıları arasındaki ilişkileri incelemiştir. Araştırma bulgularına göre, kişisel ve psikolojik değişkenlere göre fiziki görünümünden memnun olma, kendilik algısının sürekliliğindeki artış, aylık gelirin yeterli bulunması depresyon düzeyinde azalma, eleştiriye duyarlılığın azalması ve somatizasyon bozukluğunda azalma olduğu durumlarında benlik saygısında artışın olduğu gözlenmiştir. Sosyal değişkenler açısından bakıldığında, partneri ve karşı cinsten yakın arkadaşı olan bireylerde benlik saygısı daha yüksek olmaktadır. Ailesel değişkenler açısından bireyler ele alındığında ise baba ile ilişki yoğunluğu arttıkça, ailenin gelir düzeyi yeterli bulundukça benlik saygısının yüksek olduğu görülmüştür. Bunların yanı sıra diğer ailesel değişkenler olarak ele alınan, kardeş sayısı, doğum sırası ve anne-baba ilgisi ile benlik saygısı arasında ve diğer kişisel ve psikolojik değişkenler içerisinde yer

alan cinsiyet, barınma, okuduğu bölümden memnuniyet, hayalperestlik, insanlara güven, tartışmalara katılma seviyesi ve kişilerarası ilişkilerde tehdit hissetme ile anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır.

Usta (2017) *”Ergenlerde Benlik Saygısının Algılanan Anne-Baba Tutumları ve Olumsuz Otomatik Düşüncelerle Yordanması: Samsun İli Örneği”* çalışmasında algılanan ebeveyn tutumları ve olumsuz otomatik düşüncelerin adolesanlardaki benlik saygısını yordama düzeyini incelemiştir. Araştırmanın analiz bulguları, algılanan ebeveyn tutumları ve negatif otomatik düşüncelerin adolesanlardaki benlik saygısına etkisi olduğunu ortaya koymuştur. Buna göre, algılanan ebeveyn tutumlarının psikolojik özerklik ve denetleme boyutları ile negatif otomatik düşüncelerin kişinin kendine yönelik negatif duygu ve düşünceleri ve kişisel uyumsuzluk ve değişme istekleri boyutları benlik saygısını anlamlı derecede yordamaktadır. Psikolojik özerklik ve denetleme boyutları ergenlerde benlik saygısını pozitif yönde etkilerken, kişinin kendine yönelik negatif duygu ve düşünceleri ve kişisel uyumsuzluk ve değişme isteklerinin adolesanların benlik saygısını negatif yönde etkilediği ortaya konulmuştur. Bunlara ek olarak adolesanlardaki benlik saygısını en yüksek düzeyde yordayan değişkenler kişinin kendine yönelik negatif duygu ve düşünceleri, psikolojik özerklik, kişisel uyumsuzluk ve değişme istekleri ve denetleme olarak bulunmuştur.

2.4.6.2. Yurtdışında Yapılmış Çalışmalar

Shavit ve Shouval (1980) yaptıkları çalışma sonucunda, düşük benlik saygısı düzeyine sahip katılımcıların, pozitif değerlendirmeler karşısında benlik saygısı puanlarının yükseldiği, negatif değerlendirmeler karşısında ise benlik saygısının azaldığı, yüksek benlik saygısı düzeylerine sahip olan katılımcıların, pozitif veya negatif değerlendirmeler karşısında benlik saygılarında anlamlı bir azalma ya da artmanın olmadığı belirtilmiştir. Bir başka sonuç ise kendini değerlendirme süreçlerinde kendini geliştirme ve savunma etkilerinin bireyin kendi ideal tutarsızlığı tarafından belirlendiğini ortaya konulmuştur (Akt; Yıldırım, 2017).

Mc Carthy ve Hoge (1982) *”Ergen Benlik Saygısının Uzun Dönem Çalışmalarında Yaş Etkilerinin Analizi”* adlı çalışmalarında adolesanların benlik saygısı üzerinde yaşın etkilerini incelemişlerdir. Araştırma sonucunda yaş değişkeni

ve adolesanların benlik saygısı arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Adolesanların yaşları arttıkça benlik saygısında da artış gözlenmektedir.

Orr ve Diener (1995) ”*Benlik Saygısındaki Toplumsal Cinsiyet Farklılıkları Üzerindeki Sosyal Belirleyici Etkiler: Kibbutz ve Kentsel Ergenler*” çalışmasında adolesanların cinsiyetleri üzerindeki sosyal ortam ve benlik sistemlerinin ile akademik başarı ve ebeveynlik tutumları düzeylerinin etkisi araştırılmıştır. Çalışmanın bulguları, cinsiyete göre benlik saygısının değiştiğini yordamış ve kızların erkeklere oranla anlamlı düzeyde düşük benlik saygısı gösterdikleri; Kibbutzlarda yaşayan adolesanlarda kızların daha düşük benlik saygısına sahip oldukları, şehirde yaşayan ergenlerde ise cinsiyet farklılığının olmadığı gözlenmiştir. Bu araştırma göstermektedir ki benlik saygısı sadece sosyal ortam ve akran desteğinden değil aynı zamanda ebeveyn tutumları ve akademik başarıdan da etkilenmektedir.

Long (1986) tarafından yapılan çalışmada da, anne baba bir ya da ayrı olma durumu ve ebeveynlerin mutluluk düzeyi ile üniversite birinci sınıf kız öğrencilerin benlik saygısı üzerindeki etkileri araştırılmıştır. Araştırmanın bulguları ebeveynlerin mutluluğuyla gençlerin benlik saygıları arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Ancak anne babanın bir ya da ayrı olma düzeyinin benlik saygısını yordamadığı görülmüştür. Örneklem daha sonra üç gruba bölünmüştür. Mutsuz bir arada olan grup, mutlu bir arada olan gruptan anlamlı derecede düşük benlik saygısı gösterirken, ayrılmış grup ikisinin arasında yer almıştır. Araştırmanın sonucu ebeveynlerin mutsuzluk düzeyinin adolesanların benlik saygısını belirleyen temel değişken olduğunu ortaya koymuştur (Akt; Arslan, 2008).

Smith ve Petty(1995) ”*Duygu Durum Uyuşmazlığının Kişilik Moderatörleri Biliş Etki Eder: Benlik Saygısının ve Olumsuz Duygu Durum Düzeninin Rolü*” adlı çalışmalarında olumsuz duygu durumun, duygu durum uyumu veya uyumsuzluğunun biliş üzerindeki olumsuz duygu durum düzeylerinin, bireyin benlik saygısına bağlı olup olmadığını araştırmışlardır. Yapılan analizler sonucunda bireylerin sahip olduğu yüksek benlik saygısı olumsuz duygu durumu esnasında kötü duygularını hafifletmek amacıyla zıt duygu durumuna eğilimleri olduğu ve olumsuz duygu durumda bilişlerinin uyumlu hatırlama gerçekleştirdiği ortaya konulmuştur. Bunun yanı sıra düşük benlik saygısına sahip bireyler olumsuz duygu durum

karşısında negatif bir konuma geçmekte ve bilişsel uyumlu hatırlamayı kullanmamaktadır. Bu araştırma bize göstermektedir ki benlik saygısı düşük olan bireyler olumsuz duygu durumla karşılaştığında bilişsel savunma mekanizmalarını pozitif yönde kullanamamakta ve durumla başa çıkamamaktadır.

Yurt içi ve yurtdışı benlik saygısı üzerine yapılan araştırmalar bize göstermektedir ki benlik saygısı birçok psikolojik, kişisel ve ailesel faktörden etkilenmektedir. Aynı zamanda çift yönlü olarak bireyin psişik sağlığını olumlu ya da olumsuz etkileyebilmekte ve stresörler karşısındaki baş etme mekanizmalarının nasıl, ne yönde olduğunu bize göstermektedir. Adölesanların benlik saygısı kavramı yetişkinlere oranla daha fazla faktörden olumsuz bir biçimde etkilenmektedir. Bunun nedeni adölesanın kişiliğinin ve var oluşu içerisindeki konumunun tam olarak oluşmaması, ötekinin söylemi ve bakışında var olmaya çalışmasından kaynaklanıyor olabilmektedir.

3.BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma ergenlere yönelik algılanan ebeveyn tutumu algılanan sosyal destek ve benlik saygısının ergenlerin zorba davranış eğilimi ile ilişkisini belirlemeye yönelik nicel verilere dayalı genel tarama modelinde tasarlanmış bir araştırmadır. Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle değiştirmeden betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır.

3.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın evreni İstanbul ilinin Avcılar ilçesinde yaşayan 14-19 yaş arası ergenler oluşturmaktadır. Bu ergen bireylerden ankete katılmaya gönüllü 119 kız – 87 erkek toplam 206 birey rastgele örneklem yöntemi ile örnekleme oluşturmuştur.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada katılımcılardan veri toplamak amacıyla ölçüm formu kullanılmıştır. Bu ölçüm formu 5 bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde araştırmacı tarafından araştırmanın amacı doğrultusunda literatür taraması yapılarak oluşturulan 11 demografik soru bulunmaktadır. İkinci bölümde, ergenlerin algılanan sosyal desteğini ölçmek için Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ASDÖ), üçüncü bölümde anne baba tutumlarını ortaya koymak için Anne Baba Tutumları Ölçeği (ABTÖ), dördüncü bölümde ise akran zorba davranış eğilimini belirlemek üzere Zorbalık Davranış Eğilimi Ölçeği (ZDEÖ) ve son bölümde ergenlerin benlik saygılarını ölçmek amacı ile Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği (RBSÖ) kullanılmıştır.

3.3.1. Demografik Bilgi Formu

Ergenlerin demografik yapılarını ortaya koyma amacıyla literatür taramaları sonucunda hazırlanan form 11 sorudan oluşmaktadır.

3.3.2. Algılanan Sosyal Destek Ölçeği

Procidano ve Heller'in geliştirmiş olduğu bu ölçekte, kişinin ailesinden ve arkadaşlarından alındığı düşünülen sosyal destek değerlendirilmiştir. Bu ölçek, algılanan aile desteği (ASD-AL) ve algılanan arkadaş desteği (ASD-AR) olarak iki alt ölçekte tasarlanmıştır. Alt ölçeklerin her birinde 20 madde bulunmakta ve ölçeğin soruları “evet, hayır, bilmiyorum” şeklindeki seçenekler ile cevaplandırılmaktadır. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 0 olup, en yüksek puan ise 20'dir. Evet ve hayır seçenekleri +1 puan olarak değerlendirilmekte olup, bilmiyorum seçeneği ise puan verilmemektedir (0 puan). Bu ölçekten alınan yüksek puan, katılımcıdan algılanan sosyal desteğin yüksek olduğunu belirtmektedir (Procidano ve Heller, 1983). Katılımcının alt ölçeklerden aldığı puanın artması, akranlarından algılanan sosyal desteğin ya da aileden algılanan sosyal desteğin de artmasını sağlar. Bu ölçek, Türkçeye Eskin tarafından uyarlanmıştır (1993). Bu çalışmada algılanan aile sosyal desteği için test tekrar test güvenirlik katsayısı 0.90 iken, arkadaş sosyal desteği için 0.80 olarak ortaya konulmuştur. Cronbach alpha katsayısı kullanılarak hesaplanan iç tutarlık katsayıları, algılanan aile sosyal desteği için 0.85 olup, algılanan arkadaş sosyal desteği için 0.76 olarak belirtilmiştir. Akdeniz (2017) tarafından yapılan araştırmada, Algılanan Sosyal Destek Ölçeğinden temin edilen toplam puanlamanın cronbach alfa katsayısı 0.88 olup, algılanan aile desteği 0.80 ve algılanan akran desteği ise 0.82 olarak raporlanmıştır. Ölçeğin, alt ölçeklerinden alınan yüksek puan, katılımcıların ailelerinden ve arkadaşlarından daha fazla sosyal destek almış olduklarını göstermektedir. Kısaca, aileden ya da arkadaşlardan alınan desteğin yüksek seviyede olması, bu ölçekten daha yüksek puan alınmasını sağlamaktadır (Akdeniz, 2017).

3.3.3. Anne Baba Tutumları Ölçeği

Bu ölçek Lamborn, Mounts, Steinberg ve Dornbush (1991; Akt. Yılmaz, 2000) tarafından geliştirilmiş olup 3 faktörden oluşmaktadır. Bu faktörler, kabul/ilgi, kontrol/denetleme ve psikolojik özerkliktir. Bu ölçek, 4 dereceli Likert Tipi bir ölçektir. Kabul/ilgi ve psikolojik özerklik boyuları 9 madde ve kontrol/denetleme boyutunda ise ilk iki maddesi 7 dereceli, diğer maddeleri ise 3 dereceli likert tipi ölçek olmak üzere 8 maddeden oluşmaktadır.

Kabul/ilgi boyutu katılımcıların ebeveynlerini ne derecede ilgili, sevecen ve duyarlı algıladıklarını, kontrol/denetleme boyutu da katılımcıların, anne babalarını ne derece denetleyici ve kontrolcü olarak algıladıklarını ölçmeyi amaçlamaktadır. Son olarak psikolojik özerklik boyutu katılımcıların, anne babalarının kendilerini ne kadar ifade etme imkânı tanıdıkları ve bireyselliklerine önem verdiği konusunda değerlendirme yapabilmeyi amaçlamaktadır.

Bu ölçeğin Kabul/ilgi ve kontrol/denetleme boyutlarının kesişmesinde, dört farklı anne-baba tutumu belirlenmiştir. Bunlar sırasıyla şöyle açıklanabilir: Demokratik anne-baba: Kabul/ilgi ve kontrol/denetleme boyutunda ortancanın üzerinde puan alan katılımcılardır. İhmalkâr anne-baba: Kabul/ilgi ve kontrol/denetleme boyutunda ortancanın altında puan alan katılımcılardır. Otoriter anne-baba: Kabul/ilgi faktöründen ortancanın altında ve kontrol/denetleme faktöründen ortancanın üzerinde puan alan katılımcılardır. Müsamahakâr anne-baba: Kabul/ilgi faktöründe ortancanın üzerinde ancak kontrol/denetleme faktöründe ise ortancanın altında puan alan katılımcılardır (Yılmaz, 2000).

Ölçekte bulunan faktörlerin madde dağılımı incelendiğinde kabul/ilgi boyutu, 1,3,5,7,9,11,13,15,17 numaralı dokuz madde ile; psikolojik özerklik boyutu, 2,4,6,8,10,12,14,16,18 numaralı dokuz madde ve kontrol/denetleme boyutunu ise 19,20,21,22,23,24,25,26 numaralı sekiz madde oluşturmaktadır.

Ölçeği Türkçe'ye ilk kez uyarlayan Yılmaz (2000) ilköğretim, lise ve üniversite öğrenci grubundan oluşan katılımcılar ile çalışmanın geçerlik ve güvenilirlik çalışmasını yapmıştır. Bu ölçek, 15 gün arayla toplamda 360 katılımcıya iki kez olarak uygulanmıştır. Her alt ölçek için ayrı ayrı test-tekrar test güvenilirliğine bakılmıştır. Lise öğrencileri için test-tekrar güvenilirlik katsayıları ve Cronbach Alfa iç tutarlık katsayıları sırasıyla; kabul/ilgi alt ölçeği için 0.82 ve 0.75, psikolojik özerklik alt ölçeği için 0.76 ve 0.66 ve kontrol/denetleme alt ölçeği için 0.88 ve 0.69 olarak bulunmuştur (Yılmaz, 2000).

3.3.4. Zorbalık Davranış Eğilimi Ölçeği

Bu ölçek Satan ve Kulaksızoğlu (2008) tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin geliştirilmesindeki amaç, ilköğretim okullarının ikinci kademesinde eğitim gören öğrencilerin zorbalık davranışlarına yönelik tutumlarını ölçmektir. ZDEÖ 67

maddeden oluşmakta ve 5'li Likert tipi bir ölçek olarak tasarlanmıştır. Bu ölçekte dört alt boyut bulunmakta olup, birinci alt boyut 21 maddeden oluşmakta ve Fiziksel Zorbalık eğilimini ölçmektedir. İkinci alt boyut ise 21 maddeden oluşur ve Sözel Zorbalık eğilimini ölçer. Üçüncü alt boyut 13 maddeden oluşan Eğlence Amaçlı Zorbalık olup, dördüncü alt boyut ise 12 maddeden oluşan Duygu zorbalığıdır. Bu ölçekten alınabilecek en yüksek puan 335 olup, en düşük puan ise 67'dir. Yüksek puan zorbalık eğiliminin artmakta olduğunu belirtmektedir. Ölçeğin yapı geçerliği 0.83, kriter geçerliği 0.47, benzer ölçek geçerliği de 0.44 olarak bulunmuştur. Ölçeğin güvenilirliği ise 0.95'tir (Toksöz, 2010).

3.3.5. Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği

Bu ölçek, Morris Rosenberg tarafından 1963 yılında geliştirilmiştir. Amerika Birleşik Devletleri'nde yapılan güvenilirlik geçerlilik çalışmasının ardından, pek çok araştırmada ölçüm aracı olarak kullanılmıştır. Rosenberg'in bu ölçeğinin geçerlilik ve güvenilirlik çalışması ülkemizde Çuhadaroğlu tarafından yapılmış, geçerlilik katsayısı $r = ,71$ olarak bulunmuştur. Test tekrar test güvenilirlik yöntemi kullanılarak da güvenilirlik katsayısı $r = ,75$ olarak saptanmıştır. Bu ölçek, 63 çoktan seçmeli sorudan oluşan ve on iki alt kategorisi bulunan bir öz bildirim ölçeğidir. Ölçek, on iki alt kategoriden oluşmaktadır. Araştırmanın amacı doğrultusunda benlik saygısını ölçmeye yönelik olarak, ölçeğin ilk “on” maddesi kullanılmıştır. 1, 2, 4, 6, 7. maddeler olumlu kendilik değerlendirmesini sorgulamakta olup, 3'den 0'a kadar değişen puanlama yapılırken, 3, 5, 8, 9, 10. maddeler olumsuz kendilik değerlendirmesini sorgulamakta olup, 0'dan 3'e kadar değişen bir puanlama yapılmaktadır. Toplam puan aralığı 0-30 arasında olup, 15-25 arası alınan puan benlik saygısının yeterli olduğunu gösterirken, 15 puanın altı düşük benlik saygısını göstermektedir (Tezcan, 2009).

3.4. Araştırmanın Varsayımları

Araştırmaya katılan bireylerin kendilerine yöneltilen ifadeleri doğru anlayarak ve maddelere samimi cevaplar verdikleri araştırmanın varsayımları arasındadır.

3.5. Veri Analizi

Bu araştırmada katılımcı bireylerden elde edilen nicel veriler SPSS 23 paket programı aracılığı ile analiz edilmiştir. Katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin için frekans, yüzde ve ortalama değerler verilmiştir. Veri setinin güvenilirlik analizi Cronbach Alfa katsayısı ile test edilmiştir. Ölçek toplam ve alt boyutlarının ergenlerin demografik özelliklerine göre farklılaşıp farklılaşmadığının incelenmesi için Bağımsız Örneklem t testi ve Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. Algılanan ebeveyn tutumu, algılanan sosyal destek ve ergenlerin zorba davranış eğilimleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi için Pearson Korelasyon Analizi yapılmıştır. Algılanan ebeveyn tutumu ve algılanan sosyal desteğin ergenlerin zorba davranış eğilimi üzerine etkisinin incelenmesi için Basit Doğrusal Regresyon ve Çoklu Regresyon analizleri yapılmıştır. Tüm analizler %95 güven aralığında yapılmıştır.

4.BÖLÜM

BULGULAR

4.1. Demografik Özelliklere İlişkin Bulgular

Tablo 1: Demografik Özelliklerin Dağılımı

	<i>f</i>	%
Cinsiyet		
Kız	119	57,77
Erkek	87	42,23
Yaş		
14-15 yaş	60	29,13
16-17 yaş	87	42,23
18-19 yaş	59	28,64
Anne ve babanın evlilik durumu		
Evli	163	79,13
Boşandılar	31	15,05
Evliler ama ayrı yaşıyorlar	12	5,83
Anne eğitim durumu		
Okuryazar değil	5	2,43
İlkokul	50	24,27
Ortaokul	66	32,04
Lise	70	33,98
Lisans	14	6,80
Yüksek lisans ve üstü	1	,49
Baba eğitim durumu		
Okuryazar değil	1	,49
İlkokul	40	19,42
Ortaokul	67	32,52
Lise	82	39,81
Lisans	14	6,80
Yüksek lisans ve üstü	2	,97
Ailenizin aylık geliri		
1001-2000 TL	33	16,02
2001-3000 TL	69	33,50
3001-4000 TL	55	26,70
4001 TL ve üstü	49	23,79
Kaç kardeşsiniz		
1 (Tek)	20	9,71
2	97	47,09
3 ve üzeri	89	43,20
Kaçıncı çocuksunuz		
1.	98	47,57
2.	67	32,52
3.	22	10,68
4. ve üzeri	19	9,22

Katılımcıların demografik özellikleri incelendiğinde %57,77'sinin kız, %42,23'ünün 16-17 yaş aralığında ve %79,13'ünün anne babasının evli olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların %33,98'inin annesinin eğitim durumunun lise, %39,81'inin

babasının eğitim durumunun lise ve %33,50'sinin ailesinin aylık gelirinin 2001-3000 TL olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların %47,09'unun 2 kardeş olduğu ve %47,57'sinin ailesinin ilk çocuğu olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 2: Demografik Özelliklerin Dağılımı (devamı)

	<i>f</i>	%
Sigara kullanıyor musunuz?		
Evet	42	20,39
Hayır	164	79,61
Alkol kullanıyor musunuz?		
Evet	32	15,53
Hayır	174	84,47
Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanıyor musunuz?		
Evet	0	,00
Hayır	206	100,00

Katılımcıların %79,61'inin sigara kullanmadığı, %84,47'sinin alkol kullanmadığı ve %100'ünün uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmadığı tespit edilmiştir.

4.2. Ölçek Boyutlarına İlişkin Güvenilirlik Analizi

Algılanan Arkadaş Desteği, Algılanan Aile Desteği, Anne-Baba Tutum Ölçeği, Zorbalık Davranış Eğilimi Ölçeği ve Benlik Saygısı boyutu için güvenilirlik analizi yapılmıştır.

Tablo 3: Güvenilirlik Analizi

Ölçek Boyutları	Cronbach's Alpha	N
Algılanan Arkadaş Desteği	0,711	20
Algılanan Aile Desteği	0,650	20
Anne-Baba Tutum Ölçeği	0,667	26
Kabul/ilgi	0,795	9
Psikolojik özerklik	0,655	9
Kontrol/denetleme	0,694	8
Zorbalık Davranış Eğilimi Ölçeği	0,959	67

Fiziksel zorbalık	0,915	22
Sözel zorbalık	0,915	22
Eğlence amaçlı zorbalık	0,847	14
Duygu zorbalığı	0,662	9
Benlik Saygısı	0,755	10

Cronbach alfa katsayısına göre ölçeğin güvenilirlik sınırları aşağıdadır. (Özdamar, 1999)

$0.00 < \alpha < 0.40$ ise ölçek güvenilir değildir.

$0.40 < \alpha < 0.60$ ise ölçek düşük güvenilirliktedir.

$0.60 < \alpha < 0.80$ ise oldukça güvenilirdir.

$0.80 < \alpha < 1.00$ ise ölçek yüksek derecede güvenilirdir.

Yapılan analiz sonucunda “Algılanan Arkadaş Desteği”(0,711) ve “Algılanan Aile Desteği”(0,650) ölçeklerinin oldukça güvenilir olduğu tespit edilmiştir.

Anne-Baba Tutum Ölçeğinde “Kabul/ilgi” (0,795), “Psikolojik özerklik”(0,655), “Kontrol/denetleme”(0,694) boyutlarının oldukça güvenilir olduğu tespit edilmiştir. Anne-Baba Tutum Ölçeğinin toplam güvenilirlik analizi değeri 0,667 (oldukça güvenilir) olarak bulunmuştur.

Zorbalık Davranış Eğilimi Ölçeğinde “Duygu zorbalığı” (0,662), boyutunun oldukça güvenilir, “Fiziksel zorbalık” (0,915), “Sözel zorbalık” (0,915) ve “Eğlence amaçlı zorbalık” (0,847) boyutunun yüksek derecede güvenilir olduğu tespit edilmiştir. Zorbalık Davranış Eğilimi Ölçeğinin toplam güvenilirlik analizi değeri 0,959 (yüksek derecede güvenilir) olarak bulunmuştur.

“Benlik Saygısı” (0,755) boyutunun oldukça güvenilir olduğu tespit edilmiştir.

4.3. Ölçek Boyutlarının Normal Dağılıp Dağılmadığının İncelenmesi

Tablo 4: Ölçek boyutlarının çarpıklık ve basıklık değerleri

Ölçek Boyutları	Çarpıklık	Basıklık
-----------------	-----------	----------

Algılanan Arkadaş Desteği	-0,936	1,078
Algılanan Aile Desteği	-1,189	1,431
Anne-Baba Tutum Ölçeği		
Kabul/ilgi	-0,738	0,036
Psikolojik özerklik	-0,027	-0,257
Kontrol/denetleme	-0,893	0,018
Zorbalık Davranış Eğilimi Ölçeği	0,963	0,659
Fiziksel zorbalık	0,756	0,063
Sözel zorbalık	1,010	0,749
Eğlence amaçlı zorbalık	1,339	1,525
Duygu zorbalığı	0,173	-0,746
Benlik Saygısı	-0,204	-0,036

Ölçek boyut değişkenlerinin normal dağılıp dağılmadığının incelenmesi için değişkenlerin çarpıklık ve basıklık değerlerine bakılmıştır. George ve Mallery'e (2010) göre çarpıklık ve basıklık değerlerinin -2 ve +2 aralığında olduğu durumlarda veri normal dağılmaktadır. Tablo incelendiğinde çarpıklık ve basıklık değerlerinin tüm değişkenler için -2 ve +2 aralığında olduğu ve ölçek boyutlarının normal dağıldıkları tespit edilmiştir.

4.4. Algılanan Arkadaş Desteği ve Algılanan Aile Desteği Ölçeği Boyutlarının Demografik Değişkenlere Göre Farklılık Gösterip Göstermediğinin İncelenmesi

Araştırma Sorusu: Algılanan Arkadaş Desteği ve Algılanan Aile Desteği Ölçeği boyutları cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Tablo 5: Algılanan Arkadaş Desteği ve Algılanan Aile Desteği Ölçeği boyutlarının cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin tespiti için yapılan Bağımsız Örneklem t testi

		<i>f</i>	$\bar{X}$	<i>s.s</i>	<i>t</i>	<i>sd.</i>	<i>P</i>
Algılanan arkadaş desteği	Kız	119	12,30	3,07	1,216	161,063	0,226
	Erkek	87	11,70	3,79			

Algılanan aile desteği	Kız	119	11,34	2,72	-1,112	204	0,267
	Erkek	87	11,74	2,29			

Algılanan Arkadaş Desteği ve Algılanan Aile Desteği Ölçeği boyutlarının cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin tespiti için Bağımsız Örneklem t testi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda ergenlerin “Algılanan arkadaş desteği” ($t=1,216$; $sd.=161,063$; $p=0,226$) ve “Algılanan aile desteği” ($t=-1,112$; $sd.=204$; $p=0,267$) düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Başka bir ifadeyle kız ve erkek ergenlerin ailesinden ve arkadaşlarından algıladıkları desteğin benzer olduğu tespit edilmiştir.

Araştırma Sorusu: *Algılanan Arkadaş Desteği ve Algılanan Aile Desteği Ölçeği boyutları yaşa göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?*

Tablo 6: Algılanan Arkadaş Desteği ve Algılanan Aile Desteği Ölçeği boyutlarının yaşa göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin tespiti için yapılan ANOVA

f , $\bar{X}$, ve S.S. Değerleri					ANOVA Sonuçları					
Puan	Grup	N	$\bar{X}$	S.S.	Var. K.	K.T.	s.d.	K.O.	F	P
Algılanan arkadaş desteği	14-15 yaş	60	11,45	3,50	G.Arası	31,228	2	15,614		
	16-17 yaş	87	12,23	3,31	G.İçi	2336,286	203	11,509	1,357	0,260
	18-19 yaş	59	12,39	3,40	Toplam	2367,515	205			
Algılanan aile desteği	14-15 yaş	60	11,50	2,61	G.Arası	4,738	2	2,369		
	16-17 yaş	87	11,66	2,47	G.İçi	1326,757	203	6,536	0,362	0,696
	18-19 yaş	59	11,29	2,63	Toplam	1331,495	205			

Algılanan Arkadaş Desteği ve Algılanan Aile Desteği Ölçeği boyutlarının yaşa göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin tespiti için Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda ergenlerin “Algılanan arkadaş desteği” ($F(2,203)=1,357$; $p=0,260$) ve “Algılanan aile desteği” ($F(2,203)=0,362$; $p=0,696$) düzeylerinin yaşa göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Başka bir ifadeyle 14-15, 16-17 ve 18-19 yaş

ergenlerin ailesinden ve arkadaşlarından algıladıkları desteğin benzer olduğu tespit edilmiştir.

Araştırma Sorusu: Algılanan Arkadaş Desteği ve Algılanan Aile Desteği Ölçeği boyutları anne babanın birliktelik durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Tablo 7: Algılanan Arkadaş Desteği ve Algılanan Aile Desteği Ölçeği boyutlarının anne babanın birliktelik durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin tespiti için yapılan Bağımsız Örneklem t testi

		<i>f</i>	$\bar{X}$	<i>s.s</i>	<i>t</i>	<i>sd.</i>	<i>p</i>
Algılanan arkadaş desteği	Evli	163	11,93	3,46	-1,005	204	0,316
	Boşanmış/ayrı	43	12,51	3,17			
Algılanan aile desteği	Evli	163	11,56	2,55	0,652	204	0,515
	Boşanmış/ayrı	43	11,28	2,56			

Algılanan Arkadaş Desteği ve Algılanan Aile Desteği Ölçeği boyutlarının anne babanın birliktelik durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin tespiti için Bağımsız Örneklem t testi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda ergenlerin “Algılanan arkadaş desteği” ($t=-1,005$; $sd.=204$; $p=0,316$) ve “Algılanan aile desteği” ($t=0,652$; $sd.=204$; $p=0,515$) düzeylerinin anne babanın birliktelik durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Başka bir ifadeyle anne ve babası evli ve boşanmış/ayrı olan ergenlerin ailesinden ve arkadaşlarından algıladıkları desteğin benzer olduğu tespit edilmiştir.

Araştırma Sorusu: Algılanan Arkadaş Desteği ve Algılanan Aile Desteği Ölçeği boyutları annenin eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Tablo 8: Algılanan Arkadaş Desteği ve Algılanan Aile Desteği Ölçeği boyutlarının annenin eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin tespiti için yapılan ANOVA

<i>f</i> , $\bar{X}$, ve <i>S.S.</i> Değerleri					ANOVA Sonuçları				
Puan	Grup	<i>N</i>	$\bar{X}$	<i>S.S.</i>	Var. K.	<i>K.T.</i>	<i>s.d.</i>	<i>K.O.</i>	<i>F</i> <i>p</i>

Algılanan arkadaş desteği	İlköğretim	55	12,45	2,71	G.Arası	14,287	2	7,144		
	Ortaokul	66	11,77	3,81	G.İçi	2353,227	203	11,592	0,616	0,541
	Lise ve üstü	85	12,00	3,47	Toplam	2367,515	205			
Algılanan aile desteği	İlköğretim	55	11,22	2,75	G.Arası	10,180	2	5,090		
	Ortaokul	66	11,42	2,75	G.İçi	1321,315	203	6,509	0,782	0,459
	Lise ve üstü	85	11,75	2,24	Toplam	1331,495	205			

Algılanan Arkadaş Desteği ve Algılanan Aile Desteği Ölçeği boyutlarının annenin eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin tespiti için Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda ergenlerin “Algılanan arkadaş desteği” ($F(2,203)=0,616; p=0,541$) ve “Algılanan aile desteği” ($F(2,203)=0,782; p=0,459$) düzeylerinin annenin eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

Araştırma Sorusu: Algılanan Arkadaş Desteği ve Algılanan Aile Desteği Ölçeği boyutları babanın eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Tablo 9: Algılanan Arkadaş Desteği ve Algılanan Aile Desteği Ölçeği boyutlarının babanın eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin tespiti için yapılan ANOVA

f , $\bar{X}$, ve S.S. Değerleri					ANOVA Sonuçları					
Puan	Grup	N	$\bar{X}$	S.S.	Var. K.	K.T.	s.d.	K.O.	F	P
Algılanan arkadaş desteği	İlkokul	41	12,34	3,48	G.Arası	13,369	3	4,456		
	Ortaokul	67	11,90	3,30	G.İçi	2354,145	202	11,654		
	Lise	82	11,90	3,58	Toplam	2367,515	205		0,382	0,766
	Lisans ve üstü	16	12,69	2,73						
Algılanan aile desteği	İlkokul	41	11,02	3,05	G.Arası	12,548	3	4,183		
	Ortaokul	67	11,67	2,45	G.İçi	1318,947	202	6,529		
	Lise	82	11,56	2,32	Toplam	1331,495	205		0,641	0,590
	Lisans ve üstü	16	11,75	2,77						

Algılanan Arkadaş Desteği ve Algılanan Aile Desteği Ölçeği boyutlarının babanın eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin tespiti için Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda ergenlerin “Algılanan arkadaş desteği” ($F(3,202)=0,382$; $p=0,766$) ve “Algılanan aile desteği” ($F(3,202)=0,641$; $p=0,590$) düzeylerinin babanın eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

Araştırma Sorusu: *Algılanan Arkadaş Desteği ve Algılanan Aile Desteği Ölçeği boyutları kardeş sayısına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?*

Tablo 10: Algılanan Arkadaş Desteği ve Algılanan Aile Desteği Ölçeği boyutlarının kardeş sayısına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin tespiti için yapılan ANOVA

f , $\bar{X}$, ve S.S. Değerleri						ANOVA Sonuçları				
Puan	Grup	N	$\bar{X}$	S.S.	Var. K.	K.T.	s.d.	K.O.	F	P
Algılanan arkadaş desteği	1 (Tek)	20	12,65	3,56	G.Arası	8,057	2	4,029		
	2	97	11,97	3,49	G.İçi	2359,457	203	11,623	0,347	0,707
	3 ve üzeri	89	12,00	3,29	Toplam	2367,515	205			
Algılanan aile desteği	1 (Tek)	20	11,65	2,08	G.Arası	3,337	2	1,669		
	2	97	11,61	2,71	G.İçi	1328,158	203	6,543	0,255	0,775
	3 ve üzeri	89	11,36	2,48	Toplam	1331,495	205			

Algılanan Arkadaş Desteği ve Algılanan Aile Desteği Ölçeği boyutlarının kardeş sayısına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin tespiti için Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda ergenlerin “Algılanan arkadaş desteği” ($F(2,203)=0,347$; $p=0,707$) ve “Algılanan aile desteği” ($F(2,203)=0,255$; $p=0,775$) düzeylerinin kardeş sayısına göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Başka bir ifadeyle tek kardeş, iki kardeş, üç kardeş ve üzeri olan ergenlerin ailesinden ve arkadaşlarından algıladıkları desteğin benzer olduğu tespit edilmiştir.

Araştırma Sorusu: *Algılanan Arkadaş Desteği ve Algılanan Aile Desteği Ölçeği boyutları alkol kullanıp kullanmama durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?*

Tablo 11: Algılanan Arkadaş Desteği ve Algılanan Aile Desteği Ölçeği boyutlarının alkol kullanıp kullanmama durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin tespiti için yapılan bağımsız örneklem t testi

		<i>f</i>	$\bar{X}$	<i>s.s</i>	<i>t</i>	<i>sd.</i>	<i>p</i>
Algılanan arkadaş desteği	Evet	32	12,16	3,68	0,195	204	0,846
	Hayır	174	12,03	3,35			
Algılanan aile desteği	Evet	32	11,38	2,62	-0,313	204	0,755
	Hayır	174	11,53	2,54			

Algılanan Arkadaş Desteği ve Algılanan Aile Desteği Ölçeği boyutlarının alkol kullanıp kullanmama durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin tespiti için Bağımsız Örneklem t testi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda ergenlerin “Algılanan arkadaş desteği” ($t=0,195$; $sd.=204$; $p=0,846$) ve “Algılanan aile desteği” ($t=-0,313$; $sd.=204$; $p=0,755$) düzeylerinin alkol kullanıp kullanmama durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

4.5. Anne-Baba Tutum Ölçeği Alt Boyutlarının Demografik Değişkenlere Göre Farklılık Gösterip Göstermediğinin İncelenmesi

Araştırma Sorusu: *Anne-Baba Tutum Ölçeği alt boyutları cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?*

Tablo 12: Anne-Baba Tutum Ölçeği alt boyutlarının cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin tespiti için yapılan Bağımsız Örneklem t testi

		<i>f</i>	$\bar{X}$	<i>s.s</i>	<i>t</i>	<i>sd.</i>	<i>p</i>
Kabul/ilgi	Kız	119	27,21	5,80	-1,247	204	0,214
	Erkek	87	28,21	5,48			

Psikolojik özerklik	Kız	119	22,11	5,58	0,256	204	0,798
	Erkek	87	21,92	4,77			
Kontrol/denetleme	Kız	119	27,31	4,33	5,486	147,213	0,000
	Erkek	87	23,14	6,05			

Anne-Baba Tutum Ölçeği alt boyutlarının cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin tespiti için Bağımsız Örneklem t testi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda katılımcıların “Kabul/ilgi” ($t=-1,247$; $sd.=204$; $p=0,214$) ve “Psikolojik özerklik” ($t=0,256$; $sd.=204$; $p=0,798$) düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Başka bir ifadeyle kız ve erkek ergenlerin, anne ve babasından algıladığı kabul/ilgi ve psikolojik özerklik düzeylerinin benzer olduğu tespit edilmiştir.

Ergenlerin “Kontrol/denetleme” ($t=5,486$; $sd.=147,213$; $p=0,000$) düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Başka bir ifadeyle kız ergenlerin ($\bar{X}=27,31$; $s.s=4,33$) anne ve babasından algıladıkları kontrol/denetleme düzeylerinin erkek ergenlerden ($\bar{X}=23,14$; $s.s=6,05$) daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Araştırma Sorusu: Anne-Baba Tutum Ölçeği alt boyutları yaşa göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Tablo 113: Anne-Baba Tutum Ölçeği alt boyutlarının yaşa göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin tespiti için yapılan ANOVA

		f , $\bar{X}$, ve S.S. Değerleri				ANOVA Sonuçları				
Puan	Grup	N	$\bar{X}$	S.S.	Var. K.	K.T.	S.d.	K.O.	F	P
Kabul/ilgi	14-15 yaş	60	27,32	4,64	G.Arası	14,891	2	7,446		
	16-17 yaş	87	27,59	6,06	G.İçi	6587,070	203	32,449	0,229	0,795
	18-19 yaş	59	28,02	6,10	Toplam	6601,961	205			
	14-15 yaş	60	22,17	5,14	G.Arası	1,612	2	0,806		
	16-17 yaş	87	21,97	5,49	G.İçi	5630,213	203	27,735	0,029	0,971

	18-19 yaş	59	21,98	5,05	Toplam	5631,825	205			
	14-15 yaş	60	26,35	4,67	G.Arası	93,173	2	46,587		
Kontrol/de netleme	16-17 yaş	87	25,64	5,50	G.İçi	6141,841	203	30,255	1,540	0,217
	18-19 yaş	59	24,59	6,23	Toplam	6235,015	205			

Anne-Baba Tutum Ölçeği alt boyutlarının yaşa göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin tespiti için Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda ergenlerin “Kabul/ilgi” ($F(2,203)=0,229$; $p=0,795$), “Psikolojik özerklik” ($F(2,203)=0,029$; $p=0,971$) ve “Kontrol/denetleme” ($F(2,203)=1,540$; $p=0,217$) düzeylerinin yaşa göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Başka bir ifadeyle 14-15, 16-17, 18-19 yaş arası ergenlerin anne ve babasından algıladıkları kabul/ilgi, psikolojik özerklik, kontrol/denetleme düzeylerinin benzer olduğu tespit edilmiştir.

Araştırma Sorusu: Anne-Baba Tutum Ölçeği alt boyutları anne babanın birliktelik durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Tablo 14: Anne-Baba Tutum Ölçeği alt boyutlarının anne babanın birliktelik durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin tespiti için yapılan Bağımsız Örneklem t testi

		<i>f</i>	$\bar{X}$	<i>s.s</i>	<i>t</i>	<i>sd.</i>	<i>p</i>
Kabul/ilgi	Evli	163	27,87	5,58	1,183	204	0,238
	Boşanmış/ayrı	43	26,72	5,99			
Psikolojik özerklik	Evli	163	21,63	5,40	-2,136	204	0,034
	Boşanmış/ayrı	43	23,53	4,34			
Kontrol/denetleme	Evli	163	25,64	5,51	0,484	204	0,629
	Boşanmış/ayrı	43	25,19	5,60			

Anne-Baba Tutum Ölçeği alt boyutlarının anne babanın birliktelik durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin tespiti için Bağımsız Örneklem t testi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda ergenlerin “Kabul/ilgi” ($t=1,183$; *sd.*

=204; $p=0,238$) ve “Kontrol/denetleme” ($t=0,484$; $sd.=204$; $p=0,629$) düzeylerinin anne babanın birliktelik durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

Katılımcıların “Psikolojik özerklik” ($t=-2,136$; $sd.=204$; $p=0,034$) düzeylerinin anne babanın birliktelik durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Başka bir ifadeyle anne babası boşanmış veya ayrı olan ergenlerin ($\bar{X}=23,53$; $s.s=4,34$) anne ve babasından algıladıkları psikolojik özerklik düzeylerinin anne babası evli olan ergenlerden ($\bar{X}=21,63$; $s.s=5,40$) daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Araştırma Sorusu: Anne-Baba Tutum Ölçeği alt boyutları annenin eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Tablo 15: Anne-Baba Tutum Ölçeği alt boyutlarının annenin eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin tespiti için yapılan ANOVA

f , $\bar{X}$, ve S.S. Değerleri					ANOVA Sonuçları					
Puan	Grup	N	$\bar{X}$	S.S.	Var. K.	K.T.	s.d.	K.O.	F	P
Kabul/ilgi	İlköğretim	55	27,62	5,94	G.Arası	147,247	2	73,624		
	Ortaokul	66	26,52	5,55	G.İçi	6454,714	203	31,797	2,315	0,101
	Lise ve üstü	85	28,51	5,51	Toplam	6601,961	205			
Psikolojik özerklik	İlköğretim	55	21,47	4,90	G.Arası	31,283	2	15,641		
	Ortaokul	66	21,97	5,20	G.İçi	5600,543	203	27,589	0,567	0,568
	Lise ve üstü	85	22,44	5,51	Toplam	5631,825	205			
Kontrol/de netleme	İlköğretim	55	26,24	5,36	G.Arası	75,745	2	37,873		
	Ortaokul	66	24,71	5,67	G.İçi	6159,269	203	30,341	1,248	0,289
	Lise ve üstü	85	25,75	5,48	Toplam	6235,015	205			

Anne-Baba Tutum Ölçeği alt boyutlarının annenin eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin tespiti için Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda ergenlerin “Kabul/ilgi” ($F(2,203)=2,315$; $p=0,101$), “Psikolojik özerklik” ($F(2,203)=0,567$; $p=0,568$) ve

“Kontrol/denetleme” ($F(2,203)=1,248$; $p=0,289$) düzeylerinin annenin eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

Araştırma Sorusu: Anne-Baba Tutum Ölçeği alt boyutları babanın eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Tablo 126: Anne-Baba Tutum Ölçeği alt boyutlarının babanın eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin tespiti için yapılan ANOVA

f , $\bar{X}$, ve S.S. Değerleri					ANOVA Sonuçları					
Puan	Grup	N	$\bar{X}$	S.S.	Var. K.	$K.T.$	$s.d.$	$K.O.$	F	P
Kabul/ilgi	İlkokul	41	27,68	5,29	G.Arası	101,881	3	33,960	1,055	0,369
	Ortaokul	67	26,97	5,69	G.İçi	6500,081	202	32,179		
	Lise	82	28,39	5,46	Toplam	6601,961	205			
	Lisans ve üstü	16	26,38	7,42						
Psikolojik özerklik	İlkokul	41	20,54	5,26	G.Arası	145,301	3	48,434	1,783	0,152
	Ortaokul	67	22,03	5,02	G.İçi	5486,524	202	27,161		
	Lise	82	22,48	5,45	Toplam	5631,825	205			
	Lisans ve üstü	16	23,56	4,59						
Kontrol/denetleme	İlkokul	41	25,73	5,04	G.Arası	23,117	3	7,706	0,251	0,861
	Ortaokul	67	25,82	5,70	G.İçi	6211,898	202	30,752		
	Lise	82	25,43	5,58	Toplam	6235,015	205			
	Lisans ve üstü	16	24,56	5,96						

Anne-Baba Tutum Ölçeği alt boyutlarının babanın eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin tespiti için Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda ergenlerin “Kabul/ilgi” ($F(3,202)=1,055$; $p=0,369$), “Psikolojik özerklik” ($F(3,202)=1,783$; $p=0,152$) ve “Kontrol/denetleme” ($F(3,202)=0,251$; $p=0,861$) düzeylerinin babanın eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

Araştırma Sorusu: Anne-Baba Tutum Ölçeği alt boyutları kardeş sayısına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Tablo 17: Anne-Baba Tutum Ölçeği alt boyutlarının kardeş sayısına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin tespiti için yapılan ANOVA

f , $\bar{X}$, ve S.S. Değerleri						ANOVA Sonuçları				
Puan	Grup	N	$\bar{X}$	S.S.	Var. K.	K.T.	S.d.	K.O.	F	P
Kabul/ilgi	1 (Tek)	20	29,10	5,08	G.Arası	48,004	2	24,002		
	2	97	27,51	5,54	G.İçi	6553,958	203	32,286	0,743	0,477
	3 ve üzeri	89	27,44	5,95	Toplam	6601,961	205			
Psikolojik özerklik	1 (Tek)	20	20,30	5,04	G.Arası	67,326	2	33,663		
	2	97	22,29	5,25	G.İçi	5564,500	203	27,411	1,228	0,295
	3 ve üzeri	89	22,13	5,26	Toplam	5631,825	205			
Kontrol/de netleme	1 (Tek)	20	25,95	5,36	G.Arası	3,658	2	1,829		
	2	97	25,48	5,66	G.İçi	6231,357	203	30,696	0,060	0,942
	3 ve üzeri	89	25,53	5,45	Toplam	6235,015	205			

Anne-Baba Tutum Ölçeği alt boyutlarının kardeş sayısına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin tespiti için Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda ergenlerin “Kabul/ilgi” ($F(2,203)=0,743$; $p=0,477$), “Psikolojik özerklik” ($F(2,203)=1,228$; $p=0,295$) ve “Kontrol/denetleme” ($F(2,203)=0,060$; $p=0,942$) düzeylerinin kardeş sayısına göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Başka bir ifadeyle tek kardeş, iki kardeş, üç kardeş ve üzeri olan ergenlerin anne ve babalarından algıladıkları kabul/ilgi, psikolojik özerklik, kontrol/denetleme düzeylerinin benzer olduğu tespit edilmiştir.

Araştırma Sorusu: Anne-Baba Tutum Ölçeği alt boyutları alkol kullanıp kullanmama durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Tablo 18: Anne-Baba Tutum Ölçeği alt boyutlarının alkol kullanıp kullanmama durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin tespiti için yapılan bağımsız örneklem t testi

		f	$\bar{X}$	s.s	t	sd.	P
Kabul/ilgi	Evet	32	27,38	5,53	-0,277	204	0,782
	Hayır	174	27,68	5,71			
Psikolojik özerklik	Evet	32	22,31	5,70	0,332	204	0,740

	Hayır	174	21,98	5,17			
	Evet	32	21,53	6,12	-4,710	204	0,000
Kontrol/denetleme	Hayır	174	26,29	5,08			

Anne-Baba Tutum Ölçeği alt boyutlarının alkol kullanıp kullanmama durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin tespiti için Bağımsız Örneklem t testi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda ergenlerin “Kabul/ilgi” ($t = -0,277$; $sd. = 204$; $p = 0,782$) ve “Psikolojik özerklik” ($t = 0,332$; $sd. = 204$; $p = 0,740$) düzeylerinin alkol kullanıp kullanmama durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

Katılımcıların “Kontrol/denetleme” ($t = -4,710$; $sd. = 204$; $p = 0,000$) düzeylerinin alkol kullanıp kullanmama durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Alkol kullanmayan ergenlerin ($\bar{X} = 26,29$; $s.s = 5,08$) anne ve babasından algıladıkları kontrol/denetleme düzeylerinin alkol kullanan ergenlerden ($\bar{X} = 21,53$; $s.s = 6,12$) daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

4.6. Zorbalık Davranış Eğilimi Ölçeği Alt Boyutlarının Demografik

Değişkenlere Göre Farklılık Gösterip Göstermediğinin İncelenmesi

Araştırma Sorusu: Zorbalık Davranış Eğilim Ölçeği alt boyutları cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Tablo 19: Zorbalık Davranış Eğilimi Ölçeği alt boyutlarının cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin tespiti için yapılan Bağımsız Örneklem t testi

		<i>f</i>	$\bar{X}$	<i>s.s</i>	<i>t</i>	<i>sd.</i>	<i>p</i>
Zorbalık eğilimi	Kız	119	129,29	43,93	-2,187	204	0,030
	Erkek	87	143,84	51,28			
Fiziksel zorbalık	Kız	119	45,51	17,11	-1,636	204	0,103
	Erkek	87	49,83	20,69			
Sözel zorbalık	Kız	119	42,68	17,13	-1,585	204	0,114
	Erkek	87	46,76	19,65			
Eğlence amaçlı zorbalık	Kız	119	22,39	9,02	-2,341	204	0,020

	Erkek	87	25,61	10,69			
	Kız	119	18,71	5,68	-3,520	204	0,001
Duygu zorbalığı	Erkek	87	21,64	6,22			

Zorbalık Davranış Eğilimi Ölçeği alt boyutlarının cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin tespiti için Bağımsız Örneklem t testi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda ergenlerin “Fiziksel zorbalık” ($t=-1,636$; $sd.=204$; $p=0,103$) ve “Sözel zorbalık” ($t=-1,585$; $sd.=204$; $p=0,114$) düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Başka bir ifadeyle kız ve erkek ergenlerin fiziksel zorbalık ve sözel zorbalık düzeylerinin benzer olduğu tespit edilmiştir.

Katılımcıların “Zorbalık eğilimi” ($t=-2,187$; $sd.=204$; $p=0,030$) düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Başka bir ifadeyle ergenlerin ($\bar{X}=143,84$; $s.s=51,28$) zorbalık eğilimi düzeylerinin kız ergenlerden ($\bar{X}=129,29$; $s.s=43,93$) daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Katılımcıların “Eğlence amaçlı zorbalık” ($t=-2,341$; $sd.=204$; $p=0,020$) düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Başka bir ifadeyle erkek ergenlerin ($\bar{X}=25,61$; $s.s=10,69$) eğlence amaçlı zorbalık düzeylerinin kız ergenlerden ($\bar{X}=22,39$; $s.s=9,02$) daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Katılımcıların “Duygu zorbalığı” ($t=-3,520$; $sd.=204$; $p=0,001$) düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Başka bir ifadeyle erkek ergenlerin ($\bar{X}=21,64$; $s.s=6,22$) duygu zorbalığı düzeylerinin kız ergenlerden ($\bar{X}=18,71$; $s.s=5,68$) daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Araştırma Sorusu: Zorbalık Davranış Eğilimi Ölçeği alt boyutları yaşa göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Tablo 20: Zorbalık Davranış Eğilimi Ölçeği alt boyutlarının yaşa göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin tespiti için yapılan ANOVA

f , $\bar{X}$, ve S.S. Değerleri	ANOVA Sonuçları
-------------------------------------	-----------------

Puan	Grup	N	$\bar{X}$	S.S.	Var. K.	K.T.	s.d.	K.O.	F	P
Zorbalık eğilimi	14-15 yaş	60	138,87	54,89	G.Arası	5418,878	2	2709,439		
	16-17 yaş	87	138,55	44,01	G.İçi	459061,671	203	2261,388	1,198	0,304
	18-19 yaş	59	127,34	44,47	Toplam	464480,549	205			
Fiziksel zorbalık	14-15 yaş	60	48,75	19,80	G.Arası	1869,202	2	934,601		
	16-17 yaş	87	49,56	18,89	G.İçi	70422,686	203	346,910	2,694	0,070
	18-19 yaş	59	42,61	16,91	Toplam	72291,888	205			
Sözel zorbalık	14-15 yaş	60	45,05	21,80	G.Arası	746,248	2	373,124		
	16-17 yaş	87	45,95	17,06	G.İçi	67917,310	203	334,568	1,115	0,330
	18-19 yaş	59	41,46	16,00	Toplam	68663,558	205			
Eğlence amaçlı zorbalık	14-15 yaş	60	24,47	11,94	G.Arası	47,427	2	23,713		
	16-17 yaş	87	23,32	8,36	G.İçi	19901,447	203	98,037	0,242	0,785
	18-19 yaş	59	23,64	9,71	Toplam	19948,874	205			
Duygu zorbalığı	14-15 yaş	60	20,60	6,07	G.Arası	36,400	2	18,200		
	16-17 yaş	87	19,71	6,22	G.İçi	7538,013	203	37,133	0,490	0,613
	18-19 yaş	59	19,63	5,93	Toplam	7574,413	205			

Zorbalık Davranış Eğilimi Ölçeği alt boyutlarının yaşa göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin tespiti için Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda ergenlerin “Zorbalık eğilimi” ($F(2,203)=1,198$; $p=0,304$), “Fiziksel zorbalık” ($F(2,203)=2,694$; $p=0,070$), “Sözel zorbalık” ($F(2,203)=1,115$; $p=0,330$), “Eğlence amaçlı zorbalık” ($F(2,203)=0,242$; $p=0,785$) ve “Duygu zorbalığı” ($F(2,203)=0,490$; $p=0,613$) düzeylerinin yaşa göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Başka bir ifadeyle 14-15, 16-17, 18-19 yaş arası ergenlerin zorbalık eğilimlerinin benzer olduğu tespit edilmiştir.

Araştırma Sorusu: Zorbalık Davranış Eğilimi Ölçeği alt boyutları anne baba birliktelik durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Tablo 21: Zorbalık Davranış Eğilimi Ölçeği alt boyutlarının anne baba birliktelik durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin tespiti için yapılan Bağımsız Örneklem t testi

f	$\bar{X}$	s.s	t	sd.	P
-----	-----------	-----	---	-----	---

Zorbalık eğilimi	Evli	163	138,46	48,70	1,787	204	0,075
	Boşanmış/ayrı	43	123,95	41,74			
Fiziksel zorbalık	Evli	163	48,48	19,44	1,719	204	0,087
	Boşanmış/ayrı	43	42,98	15,44			
Sözel zorbalık	Evli	163	45,50	18,89	1,678	204	0,095
	Boşanmış/ayrı	43	40,26	15,35			
Eğlence amaçlı zorbalık	Evli	163	24,29	10,11	1,537	204	0,126
	Boşanmış/ayrı	43	21,70	8,70			
Duygu zorbalığı	Evli	163	20,19	5,98	1,120	204	0,264
	Boşanmış/ayrı	43	19,02	6,42			

Zorbalık Davranış Eğilimi Ölçeği alt boyutlarının anne baba birliktelik durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin tespiti için Bağımsız Örneklem t testi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda ergenlerin “Zorbalık eğilimi” ($t=1,787$; $sd.=204$; $p=0,075$), “Fiziksel zorbalık” ($t=1,719$; $sd.=204$; $p=0,087$), “Sözel zorbalık” ($t=1,678$; $sd.=204$; $p=0,095$), “Eğlence amaçlı zorbalık” ($t=1,537$; $sd.=204$; $p=0,126$) ve “Duygu zorbalığı” ($t=1,120$; $sd.=204$; $p=0,264$) düzeylerinin anne baba birliktelik durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

Araştırma Sorusu: Zorbalık Davranış Eğilimi Ölçeği alt boyutları annenin eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Tablo 22: Zorbalık Davranış Eğilimi Ölçeği alt boyutlarının annenin eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin tespiti için yapılan ANOVA

f , $\bar{X}$, ve S.S. Değerleri					ANOVA Sonuçları					
Puan	Grup	N	$\bar{X}$	S.S.	Var. K.	$K.T.$	$s.d.$	$K.O.$	F	P
Zorbalık eğilimi	İlköğretim	55	140,22	52,47	G.Arası	4197,406	2	2098,70		
	Ortaokul	66	129,09	40,86	G.İçi	460283,14	203	2267,40	0,926	0,398
	Lise ve üstü	85	137,26	49,17	Toplam	464480,54	205			
Fiziksel zorbalık	İlköğretim	55	49,58	21,18	G.Arası	1121,330	2	560,665		
	Ortaokul	66	44,00	16,32	G.İçi	71170,558	203	350,594	1,599	0,205

	Lise ve üstü	85	48,47	18,79	Toplam	72291,888	205			
	İlköğretim	55	46,13	20,10	G.Arası	611,597	2	305,799		
Sözel zorbalık	Ortaokul	66	41,95	15,36	G.İçi	68051,961	203	335,231	0,912	0,403
	Lise ve üstü	85	45,19	19,17	Toplam	68663,558	205			
	İlköğretim	55	24,27	11,13	G.Arası	24,121	2	12,060		
Eğlence amaçlı zorbalık	Ortaokul	66	23,73	8,37	G.İçi	19924,753	203	98,151	0,123	0,884
	Lise ve üstü	85	23,42	10,16	Toplam	19948,874	205			
	İlköğretim	55	20,24	5,95	G.Arası	28,178	2	14,089		
Duygu zorbalığı	Ortaokul	66	19,41	6,18	G.İçi	7546,235	203	37,174	0,379	0,685
	Lise ve üstü	85	20,18	6,12	Toplam	7574,413	205			

Zorbalık Davranış Eğilimi Ölçeği alt boyutlarının annenin eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin tespiti için Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda ergenlerin “Zorbalık eğilimi” ($F(2,203)=0,926; p=0,398$), “Fiziksel zorbalık” ($F(2,203)=1,599; p=0,205$), “Sözel zorbalık” ($F(2,203)=0,912; p=0,403$), “Eğlence amaçlı zorbalık” ($F(2,203)=0,123; p=0,884$) ve “Duygu zorbalığı” ($F(2,203)=0,379; p=0,685$) düzeylerinin annenin eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

Araştırma Sorusu: Zorbalık Davranış Eğilimi Ölçeği alt boyutları babanın eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Tablo 23: Zorbalık Davranış Eğilimi Ölçeği alt boyutlarının babanın eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin tespiti için yapılan ANOVA

		f , $\bar{X}$, ve S.S. Değerleri				ANOVA Sonuçları				
Puan	Grup	N	$\bar{X}$	S.S.	Var. K.	K.T.	s.d.	K.O.	F	P
Zorbalık eğilimi	İlkokul	41	151,41	53,68	G.Arası	22282,641	3	7427,547		
	Ortaokul	67	139,55	43,44	G.İçi	442197,907	202	2189,099		
	Lise	82	124,02	42,86	Toplam	464480,549	205		3,393	0,019
	Lisans ve üstü	16	135,69	59,76						
Fiziksel zorbalık	İlkokul	41	53,02	22,04	G.Arası	3206,968	3	1068,989		
	Ortaokul	67	49,27	18,27	G.İçi	69084,920	202	342,005		
	Lise	82	42,88	15,85	Toplam	72291,888	205		3,126	0,027
	Lisans ve üstü	16	47,50	22,05						

	İlkokul	41	51,02	20,81	G.Arası	3259,906	3	1086,635		
Sözel zorbalık	Ortaokul	67	45,55	16,91	G.İçi	65403,653	202	323,780	3,356	0,020
	Lise	82	40,33	16,07	Toplam	68663,558	205			
	Lisans ve üstü	16	43,50	23,51						
	İlkokul	41	25,73	11,44	G.Arası	664,309	3	221,436		
Eğlence amaçlı zorbalık	Ortaokul	67	24,58	8,88	G.İçi	19284,565	202	95,468	2,319	0,077
	Lise	82	21,62	9,03	Toplam	19948,874	205			
	Lisans ve üstü	16	26,06	12,22						
	İlkokul	41	21,63	5,78	G.Arası	193,765	3	64,588		
Duygu zorbalığı	Ortaokul	67	20,15	5,64	G.İçi	7380,648	202	36,538	1,768	0,155
	Lise	82	19,20	6,48	Toplam	7574,413	205			
	Lisans ve üstü	16	18,63	5,99						

Zorbalık Davranış Eğilimi Ölçeği alt boyutlarının babanın eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin tespiti için Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda ergenlerin “Eğlence amaçlı zorbalık” ($F(3,202)=2,319$; $p=0,077$) ve “Duygu zorbalığı” ($F(3,202)=1,768$; $p=0,155$) düzeylerinin babanın eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

Katılımcıların “Zorbalık eğilimi” ($F(3,202)=3,393$; $p=0,019$) düzeylerinin babanın eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Gruplar arası farklılığın kaynağının tespiti için varyanslar eşit olduğundan dolayı post hoc testlerinden Bonferroni ile ikili karşılaştırmalar yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda babasının eğitim durumu ilkokul olan ergenlerin ($\bar{X}=151,41$; s.s.=53,68) zorbalık eğilimi düzeylerinin babasının eğitim durumu lise olan ergenlerden ($\bar{X}=124,02$; s.s.=42,86; $p=0,015$) anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Katılımcıların “Fiziksel zorbalık” ($F(3,202)=3,126$; $p=0,027$) düzeylerinin babanın eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Gruplar arası farklılığın kaynağının tespiti için varyanslar eşit olduğundan dolayı post hoc testlerinden Bonferroni ile ikili karşılaştırmalar yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda babasının eğitim durumu ilkokul olan ergenlerin ($\bar{X}=53,02$; s.s.=22,04)

fiziksel zorbalık düzeylerinin babasının eğitim durumu lise olan ergenlerden ($\bar{X}$ =42,88; s.s.=15,85; p =0,027) anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Katılımcıların “Sözel zorbalık” ($F(3,202)=3,356$; $p=0,020$) düzeylerinin babanın eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Gruplar arası farklılığın kaynağının tespiti için varyanslar eşit olduğundan dolayı post hoc testlerinden Bonferroni ile ikili karşılaştırmalar yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda babasının eğitim durumu ilköğretim olan ergenlerin ($\bar{X}$ =51,02; s.s.=20,81) sözel zorbalık düzeylerinin babasının eğitim durumu lise olan ergenlerden ($\bar{X}$ =40,33; s.s.=16,07; p =0,013) anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Araştırma Sorusu: Zorbalık Davranış Eğilimi Ölçeği alt boyutları kardeş sayısına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Tablo 24: Zorbalık Davranış Eğilimi Ölçeği alt boyutlarının kardeş sayısına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin tespiti için yapılan ANOVA

f , $\bar{X}$, ve S.S. Değerleri						ANOVA Sonuçları				
Puan	Grup	N	$\bar{X}$	S.S.	Var. K.	K.T.	s.d.	K.O.	F	P
Zorbalık eğilimi	1 (Tek)	20	128,75	46,70	G.Arası	1497,344	2	748,67 2	0,328	0,721
	2	97	134,57	47,42	G.İçi	462983,20	203	2280,7 0		
	3 ve üzeri	89	137,88	48,34	Toplam	464480,54	205			
Fiziksel zorbalık	1 (Tek)	20	43,00	17,96	G.Arası	432,785	2	216,39 3	0,611	0,544
	2	97	47,52	18,85	G.İçi	71859,103	203	353,98 6		
	3 ve üzeri	89	48,11	18,96	Toplam	72291,888	205			
Sözel zorbalık	1 (Tek)	20	42,65	18,13	G.Arası	221,411	2	110,70 6	0,328	0,720
	2	97	43,72	18,92	G.İçi	68442,147	203	337,15 3		
	3 ve üzeri	89	45,54	17,78	Toplam	68663,558	205			
Eğlence amaçlı zorbalık	1 (Tek)	20	22,40	8,41	G.Arası	190,695	2	95,347	0,980	0,377
	2	97	23,03	9,69	G.İçi	19758,179	203	97,331		
	3 ve üzeri	89	24,83	10,33	Toplam	19948,874	205			
Duygu zorbalığı	1 (Tek)	20	20,70	6,56	G.Arası	50,647	2	25,323	0,683	0,506
	2	97	20,30	6,07	G.İçi	7523,766	203	37,063		
	3 ve üzeri	89	19,39	6,00	Toplam	7574,413	205			

Zorbalık Davranış Eğilimi Ölçeği alt boyutlarının kardeş sayısına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin tespiti için Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda ergenlerin “Zorbalık eğilimi” ($F(2,203)=0,328$; $p=0,721$), “Fiziksel zorbalık” ($F(2,203)=0,611$; $p=0,544$), “Sözel zorbalık” ($F(2,203)=0,328$; $p=0,720$), “Eğlence amaçlı zorbalık” ($F(2,203)=0,980$; $p=0,377$) ve “Duygu zorbalığı” ($F(2,203)=0,683$; $p=0,506$) düzeylerinin kardeş sayısına göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

Araştırma Sorusu: Zorbalık Davranış Eğilimi Ölçeği alt boyutları alkol kullanıp kullanmama durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Tablo 25: Zorbalık Davranış Eğilimi Ölçeği alt boyutlarının alkol kullanıp kullanmama durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin tespiti için yapılan bağımsız örneklem t testi

		<i>f</i>	$\bar{X}$	<i>s.s</i>	<i>t</i>	<i>sd.</i>	<i>p</i>
Zorbalık eğilimi	Evet	32	158,78	58,59	2,539	37,742	0,015
	Hayır	174	131,14	44,16			
Fiziksel zorbalık	Evet	32	53,16	21,23	1,921	204	0,056
	Hayır	174	46,26	18,16			
Sözel zorbalık	Evet	32	55,03	22,68	2,992	37,447	0,005
	Hayır	174	42,45	16,73			
Eğlence amaçlı zorbalık	Evet	32	29,09	12,61	2,716	36,989	0,010
	Hayır	174	22,76	8,98			
Duygu zorbalığı	Evet	32	21,50	6,51	1,579	204	0,116
	Hayır	174	19,66	5,97			

Zorbalık Davranış Eğilimi Ölçeği alt boyutlarının alkol kullanıp kullanmama durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin tespiti için Bağımsız Örneklem t testi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda ergenlerin “Fiziksel zorbalık” ($t=1,921$; $sd.=204$; $p=0,056$) ve “Duygu zorbalığı” ($t=1,579$; $sd.=204$; $p=0,116$) düzeylerinin alkol kullanıp kullanmama durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

Katılımcıların “Zorbalık eğilimi” ($t=2,539$; $sd.=37,742$; $p=0,015$) düzeylerinin alkol kullanıp kullanmama durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Alkol kullanan ergenlerin ($\bar{X}=158,78$; $s.s=58,59$) zorbalık eğilimi düzeylerinin alkol kullanmayan ergenlerden ($\bar{X}=131,14$; $s.s=44,16$) daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Katılımcıların “Sözel zorbalık” ($t=2,992$; $sd.=37,447$; $p=0,005$) düzeylerinin alkol kullanıp kullanmama durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Alkol kullanan ergenlerin ($\bar{X}=55,03$; $s.s=22,68$) sözel zorbalık düzeylerinin alkol kullanmayan ergenlerden ($\bar{X}=42,45$; $s.s=16,73$) daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Katılımcıların “Eğlence amaçlı zorbalık” ($t=2,716$; $sd.=36,989$; $p=0,010$) düzeylerinin alkol kullanıp kullanmama durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Alkol kullanan ergenlerin ($\bar{X}=29,09$; $s.s=12,61$) eğlence amaçlı zorbalık düzeylerinin alkol kullanmayan ergenlerden ($\bar{X}=22,76$; $s.s=8,98$) daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

4.7.Benlik Saygısı Boyutunun Demografik Değişkenlere Göre Farklılık Gösterip Göstermediğinin İncelenmesi

Araştırma Sorusu: Benlik Saygısı boyutu demografik değişkenlere göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Tablo 26: Benlik Saygısı boyutunun demografik değişkenlere göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin tespiti için yapılan Bağımsız Örneklem t testi

		<i>f</i>	$\bar{X}$	<i>s.s</i>	<i>t</i>	<i>sd.</i>	<i>p</i>
Cinsiyet	Kız	119	20,23	5,58	-0,410	204	0,682
	Erkek	87	20,54	5,19			
Anne babanın birliktelik durumu	Evli	163	20,14	5,30	-1,128	204	0,261
	Boşanmış/ayrı	43	21,19	5,79			
Alkol kullanıp kullanmama durumu	Evet	32	20,25	6,40	-0,124	204	0,901
	Hayır	174	20,38	5,22			

Katılımcıların Benlik Saygısı düzeylerinin cinsiyet ve anne babanın birliktelik durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin tespiti için Bağımsız Örneklem t testi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda ergenlerin benlik saygısı düzeylerinin cinsiyet ($t=-0,410$; $sd.=204$; $p=0,682$), anne babanın birliktelik durumu ($t=-1,123$; $sd.=204$; $p=0,261$) ve alkol kullanıp kullanmama durumuna ($t=-0,124$; $sd.=204$; $p=0,901$) göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

Tablo 27: Benlik Saygısı boyutunun demografik değişkenlere göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin tespiti için yapılan ANOVA

f , $\bar{X}$, ve S.S. Değerleri					ANOVA Sonuçları					
Puan	Grup	N	$\bar{X}$	S.S.	Var. K.	K.T.	S.d.	K.O.	F	P
Yaş	14-15 yaş	60	19,72	5,13	G.Arası	48,439	2	24,219	0,827	0,439
	16-17 yaş	87	20,87	5,43	G.İçi	5942,979	203	29,276		
	18 yaş ve üstü	59	20,25	5,65	Toplam	5991,417	205			
Annenin eğitim durumu	İlköğretim	55	20,38	6,39	G.Arası	21,391	2	10,695	0,364	0,696
	Ortaokul	66	19,92	5,04	G.İçi	5970,027	203	29,409		
	Lise ve üstü	85	20,68	5,01	Toplam	5991,417	205			
Babanın eğitim durumu	İlkokul	41	18,76	5,63	G.Arası	140,685	3	46,895	1,619	0,186
	Ortaokul	67	20,49	5,46	G.İçi	5850,733	202	28,964		
	Lise	82	20,99	5,25	Toplam	5991,417	205			
Kardeş sayısı	Lisans ve üstü	16	20,69	5,07					0,402	0,669
	1 (Tek)	20	21,05	6,64	G.Arası	23,650	2	11,825		
	2	97	20,03	5,13	G.İçi	5967,767	203	29,398		
	3 ve üzeri	89	20,56	5,44	Toplam	5991,417	205			

Katılımcıların Benlik Saygısı düzeylerinin yaş, anne ve baba eğitim durumu, kardeş sayısına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin tespiti için Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda ergenlerin benlik saygısı düzeylerinin yaş ($F(2,203)=0,827$; $p=0,439$), anne eğitim durumu ($F(2,203)=0,364$; $p=0,696$), baba eğitim durumu ($F(3,202)=1,619$; $p=0,186$) ve kardeş sayısına ($F(2,203)=0,402$; $p=0,669$) göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

4.8. Algılanan Ebeveyn Tutumu, Algılanan Sosyal Destek ve Benlik Saygısının

Ergenlerin Akran Zorba Davranış Eğilimi ile İlişkinin İncelenmesi

Araştırma Sorusu: Anne-Baba Tutum Ölçeği ile Zorbalık Davranış Eğilimi Ölçeği alt düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Tablo 28: Anne-Baba Tutum Ölçeği ile Zorbalık Davranış Eğilimi Ölçeği alt düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığının tespiti için yapılan Pearson Korelasyon Analizi

		Fiziksel zorbalık	Sözel zorbalık	Eğlence amaçlı zorbalık	Duygu zorbalığı
Kabul/ilgi	<i>r</i>	-0,052	-0,065	-0,137	-,212**
	<i>p</i>	0,460	0,351	0,050	0,002
	<i>f</i>	206	206	206	206
Psikolojik özerklik	<i>r</i>	-0,071	-0,110	-0,040	-0,051
	<i>p</i>	0,313	0,114	0,570	0,470
	<i>f</i>	206	206	206	206
Kontrol/denetleme	<i>r</i>	-0,136	-,186**	-,236**	-,242**
	<i>p</i>	0,051	0,008	0,001	0,000
	<i>f</i>	206	206	206	206

Anne-Baba Tutum Ölçeği ile Zorbalık Davranış Eğilimi Ölçeği alt düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığının tespiti için Pearson Korelasyon Analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda “Kabul/ilgi” düzeyi ile “Fiziksel zorbalık” ($r = -0,052$; $p = 0,460$), “Sözel zorbalık” ($r = -0,065$; $p = 0,351$) ve “Eğlence amaçlı zorbalık” ($r = -0,137$; $p = 0,050$) düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir. “Kabul/ilgi” düzeyi ile “Duygu zorbalığı” ($r = -0,212$; $p = 0,002$) düzeyi arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Başka bir ifadeyle ergenlerin anne babasından algıladıkları kabul/ilgi düzeyleri yüksek duygu zorbalığı düzeylerinin düşük olduğu tespit edilmiştir.

Katılımcıların “Psikolojik özerklik” düzeyleri ile “Fiziksel zorbalık” ($r = -0,071$; $p = 0,313$), “Sözel zorbalık” ($r = -0,110$; $p = 0,114$), “Eğlence amaçlı

zorbalık” ($r = -0,040$; $p = 0,570$) ve “Duygu zorbalığı” ($r = -0,051$; $p = 0,470$) düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir.

Katılımcıların “Kontrol/denetleme” düzeyleri ile “Fiziksel zorbalık” ($r = -0,136$; $p = 0,051$) düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir. “Kontrol/denetleme” düzeyleri ile “Sözel zorbalık” ($r = -0,186$; $p = 0,008$), “Eğlence amaçlı zorbalık” ($r = -0,236$; $p = 0,001$) ve “Duygu zorbalığı” ($r = -0,242$; $p = 0,000$) düzeyleri arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Başka bir ifadeyle ergenlerin anne babasından algıladıkları kontrol/denetleme düzeyleri yüksek sözel zorbalık, eğlence amaçlı zorbalık ve duygu zorbalığı düzeylerinin düşük olduğu tespit edilmiştir.

Araştırma Sorusu: Anne-Baba Tutum Ölçeği ile Algılanan Arkadaş ve Aile Desteği Ölçeklerinin alt düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Tablo 29: Anne-Baba Tutum Ölçeği ile Algılanan Arkadaş ve Aile Desteği Ölçeklerinin alt düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığının tespiti için yapılan Pearson Korelasyon Analizi

		Kabul/ilgi	Psikolojik özerklik	Kontrol/denetleme
	<i>r</i>	0,095	-0,119	-0,010
Algılanan arkadaş desteği	<i>p</i>	0,175	0,089	0,886
	<i>f</i>	206	206	206
	<i>r</i>	,537**	,149*	,157*
Algılanan aile desteği	<i>p</i>	0,000	0,033	0,024
	<i>f</i>	206	206	206

Anne-Baba Tutum Ölçeği ile Algılanan Arkadaş ve Aile Desteği Ölçeklerinin alt düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığının tespiti için Pearson Korelasyon Analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda “Algılanan arkadaş desteği” düzeyi ile “Kabul/ilgi” ($r = 0,095$; $p = 0,175$), “Psikolojik özerklik” ($r = -0,119$; $p = 0,089$) ve “Kontrol/denetleme” ($r = -0,010$; $p = 0,886$) düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir.

Katılımcıların “Algılanan aile desteği” düzeyleri ile “Kabul/ilgi” ($r=0,537$; $p=0,000$), “Psikolojik özerklik” ($r=0,149$; $p=0,033$) ve “Kontrol/denetleme” ($r=0,157$; $p=0,024$) düzeyleri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Başka bir ifadeyle ergenlerin algılanan aile desteği düzeyleri yüksek anne babadan algılanan kabul/ilgi, psikolojik özerklik ve kontrol/denetleme düzeylerinin de yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Araştırma Sorusu: Zorbalık Davranış Eğilimi Ölçeği ile Algılanan Arkadaş ve Aile Desteği Ölçeklerinin alt düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Tablo 30: Zorbalık Davranış Eğilimi Ölçeği ile Algılanan Arkadaş ve Aile Desteği Ölçeklerinin alt düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığının tespiti için yapılan Pearson Korelasyon Analizi

		Fiziksel zorbalık	Sözel zorbalık	Eğlence amaçlı zorbalık	Duygu zorbalığı
Algılanan arkadaş desteği	<i>r</i>	-0,095	-0,075	-0,019	-,138*
	<i>p</i>	0,174	0,283	0,783	0,049
	<i>f</i>	206	206	206	206
Algılanan aile desteği	<i>r</i>	-0,132	-,164*	-,139*	-,209**
	<i>p</i>	0,059	0,019	0,046	0,003
	<i>f</i>	206	206	206	206

Zorba Davranışları Eğilimi Ölçeği ile Algılanan Arkadaş ve Aile Desteği Ölçeklerinin alt düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığının tespiti için Pearson Korelasyon Analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda “Algılanan arkadaş desteği” düzeyi ile “Fiziksel zorbalık” ($r=-0,095$; $p=0,174$), “Sözel zorbalık” ($r=-0,075$; $p=0,283$) ve “Eğlence amaçlı zorbalık” ($r=-0,019$; $p=0,783$) düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir. “Algılanan arkadaş desteği” düzeyi ile “Duygu zorbalığı” ($r=-0,138$; $p=0,049$) düzeyi arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Başka bir ifadeyle ergenlerin algılanan arkadaş desteği düzeyleri yüksek duygu zorbalığı düzeylerinin düşük olduğu tespit edilmiştir.

“Algılanan aile desteği” düzeyi ile “Fiziksel zorbalık” ($r = -0,132$; $p = 0,059$) düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir. “Algılanan aile desteği” düzeyi ile “Sözel zorbalık” ($r = -0,164$; $p = 0,019$), “Eğlence amaçlı zorbalık” ($r = -0,139$; $p = 0,046$) ve “Duygu zorbalığı” ($r = -0,209$; $p = 0,003$) düzeyleri arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Başka bir ifadeyle ergenlerin algılanan aile desteği düzeyleri yüksek sözel zorbalık, eğlence amaçlı zorbalık ve duygu zorbalığı düzeylerinin düşük olduğu tespit edilmiştir.

Araştırma Sorusu: Anne-Baba Tutum Ölçeği ile Benlik Saygısı Ölçeği alt düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Tablo 31: Anne-Baba Tutum Ölçeği ile Benlik Saygısı Ölçeği alt düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığının tespiti için yapılan Pearson Korelasyon Analizi

		Kabul/ilgi	Psikolojik özerklik	Kontrol/denetleme
Benlik saygısı	r	,281**	0,021	0,011
	p	0,000	0,763	0,877
	f	206	206	206

Anne-Baba Tutum Ölçeği ile Benlik Saygısı boyutu arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığının tespiti için Pearson Korelasyon Analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda “Benlik saygısı” düzeyi ile “Psikolojik özerklik” ($r = 0,021$; $p = 0,763$) ve “Kontrol/denetleme” ($r = 0,011$; $p = 0,877$) düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir.

Katılımcıların “Benlik saygısı” düzeyleri ile “Kabul/ilgi” ($r = 0,281$; $p = 0,000$) düzeyleri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Başka bir ifadeyle ergenlerin benlik saygısı düzeyleri yüksek anne babadan algılanan kabul/ilgi düzeylerinin de düşük olduğu tespit edilmiştir.

Araştırma Sorusu: Zorbalık Davranış Eğilimi Ölçeği ile Benlik Saygısı Ölçeği alt düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Tablo 32: Zorbalık Davranış Eğilimi Ölçeği ile Benlik Saygısı Ölçeği alt düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığının tespiti için yapılan Pearson Korelasyon Analizi

		Fiziksel zorbalık	Sözel zorbalık	Eğlence amaçlı zorbalık	Duygu zorbalığı
	<i>r</i>	-0,102	-0,119	-,173*	-,223**
Benlik saygısı	<i>p</i>	0,146	0,088	0,013	0,001
	<i>f</i>	206	206	206	206

Zorbalık Davranış Eğilimi Ölçeği ile Benlik Saygısı boyutu arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığının tespiti için Pearson Korelasyon Analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda “Benlik saygısı” düzeyi ile “Fiziksel zorbalık” ($r = -0,102$; $p = 0,146$) ve “Sözel zorbalık” ($r = -0,119$; $p = 0,088$) düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir.

Katılımcıların “Benlik saygısı” düzeyleri ile “Eğlence amaçlı zorbalık” ($r = -0,173$; $p = 0,013$) ve “Duygu zorbalığı” ($r = -0,223$; $p = 0,001$) düzeyleri arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Başka bir ifadeyle ergenlerin benlik saygısı düzeyleri yüksek eğlence amaçlı zorbalık ve duygu zorbalığı düzeylerinin düşük olduğu tespit edilmiştir.

Araştırma Sorusu: Algılanan Arkadaş ve Aile Desteği Ölçeği ile Benlik Saygısı Ölçeği alt düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Tablo 33: Algılanan Arkadaş ve Aile Desteği Ölçeği ile Benlik Saygısı Ölçeği alt düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığının tespiti için yapılan Pearson Korelasyon Analizi

		Algılanan arkadaş desteği	Algılanan aile desteği
	<i>r</i>	,139*	,209**
Benlik saygısı	<i>p</i>	0,046	0,003
	<i>f</i>	206	206

Algılanan Arkadaş ve Aile Desteği Ölçeği ile Benlik Saygısı boyutu arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığının tespiti için Pearson Korelasyon Analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda ergenlerin “Benlik saygısı” düzeyleri ile

“Algılanan arkadaş desteği” ($r=0,139$; $p=0,046$) ve “Algılanan aile desteği” ($r=0,209$; $p=0,003$) düzeyleri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Başka bir ifadeyle ergenlerin benlik saygısı düzeyleri yüksek algıladıkları arkadaş ve aile desteği düzeylerinin de yüksek olduğu tespit edilmiştir.

4.9 Algılanan Ebeveyn Tutumu, Algılanan Sosyal Destek ve Benlik Saygısının Ergenlerin Akran Zorba Davranış Eğilimi Üzerine Etkisi

Araştırma Sorusu: *Algılanan arkadaş desteği düzeyi zorbalık eğilimi düzeyinin anlamlı düzeyde yordayıcısı mıdır?*

Tablo 34: Algılanan arkadaş desteği düzeyinin zorbalık eğilimi düzeyinin anlamlı düzeyde yordayıcısı olup olmadığının tespiti için yapılan Basit Regresyon Analizi

Model	Standart Olmayan Katsayılar		Standart Katsayılar	t	p
	B	Std. Hata	Beta		
(Sabit)	150,279	12,227		12,291	0,000
Algılanan arkadaş desteği	-1,232	0,977	-0,088	-1,261	0,209
$R^2= 0,008$		$F = 1,591$		$p = 0,209$	

Bağımlı Değişken: Zorbalık eğilimi

Bağımsız Değişken: Algılanan arkadaş desteği

Algılanan arkadaş desteği düzeyinin zorbalık eğilimi düzeyinin anlamlı düzeyde yordayıcısı olup olmadığının tespiti için Basit Regresyon Analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda model ($R^2=0,008$; $F = 1,591$; $p=0,209$) anlamsız çıkmıştır. Katılımcıların “Algılanan arkadaş desteği” ($\beta=-0,088$; $t=-1,261$; $p=0,209$) düzeylerinin zorbalık eğilimi düzeyleri üzerinde yordayıcılık etkisi olmadığı tespit edilmiştir.

Araştırma Sorusu: *Algılanan aile desteği düzeyi zorbalık eğilimi düzeyinin anlamlı düzeyde yordayıcısı mıdır?*

Tablo 35: Algılanan aile desteği düzeyinin zorbalık eğilimi düzeyinin anlamlı düzeyde yordayıcısı olup olmadığının tespiti için yapılan Basit Regresyon Analizi

Model	Standart Olmayan Katsayılar		Standart Katsayılar	<i>t</i>	<i>p</i>
	B	Std. Hata	Beta		
(Sabit)	172,085	15,182		11,335	0,000
Algılanan aile desteği	-3,186	1,289	-0,171	-2,473	0,014
$R^2 = 0,029$		$F = 6,113$		$p = 0,014$	

Bağımlı Değişken: Zorbalık eğilimi

Bağımsız Değişken: Algılanan aile desteği

Algılanan aile desteği düzeyinin zorbalık eğilimi düzeyinin anlamlı düzeyde yordayıcısı olup olmadığının tespiti için Basit Regresyon Analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda modelin ($R^2=0,029$; $F = 6,113$; $p = 0,014$) anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların “Algılanan aile desteği” ($\beta = -0,171$; $t = -2,473$; $p = 0,014$) düzeylerinin zorbalık eğilimi düzeyleri üzerinde negatif yönlü yordayıcılık etkisinin olduğu tespit edilmiştir. Başka bir ifadeyle ergenlerin algılanan aile desteği düzeyi yüksek zorbalık eğilimi düzeylerinin düşük olduğu tespit edilmiştir.

Araştırma Sorusu: Anne-Baba Tutum Ölçeği alt düzeyleri fiziksel zorbalık düzeyinin anlamlı düzeyde yordayıcısı mıdır?

Tablo 36: Anne-Baba Tutum Ölçeği alt düzeylerinin fiziksel zorbalık düzeyinin anlamlı düzeyde yordayıcısı olup olmadığının tespiti için yapılan Çoklu Regresyon Analizi

Model	Standart Olmayan Katsayılar		Standart Katsayılar	<i>t</i>	<i>p</i>
	B	Std. Hata	Beta		
(Sabit)	68,827	10,384		6,628	0,000
Kabul/ilgi	-0,115	0,236	-0,035	-0,487	0,627
Psikolojik özerklik	-0,299	0,251	-0,083	-1,192	0,234
Kontrol/denetleme	-0,459	0,241	-0,135	-1,902	0,059
$R^2 = 0,026$	$F = 1,802$		$p = 0,148$	DW = 2,081	

Bağımlı Değişken: Fiziksel zorbalık

Bağımsız Değişkenler: Kabul/ilgi, Psikolojik özerklik, Kontrol/denetleme

Regresyon analizi yapılmadan önce regresyon modeline ilişkin DW ve VIF değerleri hesaplanmıştır. DW değerinin (2,081) 2'ye yakın olması otokorelasyon olmadığı ve VIF değerlerinin 10'dan küçük olması çoklu doğrusal bağlantı sorunu olmadığı tespit edilmiştir.

Anne-Baba Tutum Ölçeği alt düzeylerinin fiziksel zorbalık düzeyinin anlamlı düzeyde yordayıcısı olup olmadığının tespiti için enter metodu ile Çoklu Regresyon Analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda model ($R^2=0,026$; $F = 1,802$; $p = 0,148$) anlamsız çıkmıştır. “Kabul/ilgi” ($\beta = -0,035$; $t = -0,487$; $p = 0,627$), “Psikolojik özerklik” ($\beta = -0,083$; $t = -1,192$; $p = 0,234$) ve “Kontrol/denetleme” ($\beta = -0,135$; $t = -1,902$; $p = 0,059$) düzeylerinin fiziksel zorbalık düzeyi üzerinde yordayıcılık etkisi olmadığı tespit edilmiştir.

Araştırma Sorusu: Anne-Baba Tutum Ölçeği alt düzeyleri sözel zorbalık düzeyinin anlamlı düzeyde yordayıcısı mıdır?

Tablo 37: Anne-Baba Tutum Ölçeği alt düzeylerinin sözel zorbalık düzeyinin anlamlı düzeyde yordayıcısı olup olmadığının tespiti için yapılan Çoklu Regresyon Analizi

Model	Standart Olmayan Katsayılar		Standart Katsayılar	t	p
	B	Std. Hata	Beta		
(Sabit)	60,140	5,967		10,079	0,000
Kontrol/denetleme	-0,616	0,228	-0,186	-2,698	0,008
$R^2 = 0,034$	$F = 7,279$		$p = \mathbf{0,008}$	DW= 2,076	

Bağımlı Değişken: Sözel zorbalık

Bağımsız Değişken: Kontrol/denetleme

Regresyon analizi yapılmadan önce regresyon modeline ilişkin DW ve VIF değerleri hesaplanmıştır. DW değerinin (2,076) 2'ye yakın olması otokorelasyon

olmadığı ve VIF değerlerinin 10'dan küçük olması çoklu doğrusal bağlantı sorunu olmadığı tespit edilmiştir.

Anne-Baba Tutum Ölçeği alt düzeylerinin sözel zorbalık düzeyi üzerinde yordayıcılık etkisini tespit etmek amacıyla forward methodu ile çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Modelden anlamsız değişkenler “Psikolojik özerklik” ve “Kabul/ilgi” çıkarılarak yapılan analiz sonucunda modelin anlamlı etkiye sahip olduğu ($p=0,008$) ve sözel zorbalık düzeyinde meydana gelen değişimin %3'ünü ($R^2=0,034$) açıkladığı tespit edilmiştir. Diğer bir ifadeyle bağımsız değişkenler ile bağımlı değişken arasında yordayıcılık ilişkisinin olduğu tespit edilmiştir.

Kontrol/denetleme düzeyinin sözel zorbalık düzeyi üzerinde yordayıcılık etkisinin olup olmadığını tespit etmek amacıyla yapılan regresyon analiz sonucunda kontrol/denetleme düzeyinin sözel zorbalık düzeyi üzerinde $\beta=-0,186$ düzeyinde negatif yönlü anlamlı etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. ($p=0,008$) Diğer bir ifadeyle ergenlerin anne babadan algıladıkları kontrol/denetleme düzeyleri yüksek sözel zorbalık düzeylerinin düşük olduğu tespit edilmiştir.

Araştırma Sorusu: Anne-Baba Tutum Ölçeği alt düzeyleri eğlence amaçlı zorbalık düzeyinin anlamlı düzeyde yordayıcısı mıdır?

Tablo 38: Anne-Baba Tutum Ölçeği alt düzeylerinin eğlence amaçlı zorbalık düzeyinin anlamlı düzeyde yordayıcısı olup olmadığının tespiti için yapılan Çoklu Regresyon Analizi

Model	Standart Olmayan Katsayılar		Standart Katsayılar	t	p
	B	Std. Hata	Beta		
(Sabit)	34,514	3,181		10,851	0,000
Kontrol/denetleme	-0,421	0,122	-0,236	-3,462	0,001
$R^2= 0,056$	$F = 11,988$		$p = \mathbf{0,001}$		DW= 2,060

Bağımlı Değişken: Eğlence amaçlı zorbalık
Bağımsız Değişken: Kontrol/denetleme

Regresyon analizi yapılmadan önce regresyon modeline ilişkin DW ve VIF değerleri hesaplanmıştır. DW değerinin (2,060) 2'ye yakın olması otokorelasyon olmadığı ve VIF değerlerinin 10'dan küçük olması çoklu doğrusal bağlantı sorunu olmadığı tespit edilmiştir.

Anne-Baba Tutum Ölçeği alt düzeylerinin eğlence amaçlı zorbalık düzeyi üzerinde yordayıcılık etkisini tespit etmek amacıyla forward methodu ile çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Modelden anlamsız değişkenler “Psikolojik özerklik” ve “Kabul/ilgi” çıkarılarak yapılan analiz sonucunda modelin anlamlı etkiye sahip olduğu ($p=0,001$) ve eğlence amaçlı zorbalık düzeyinde meydana gelen değişimin %5'ini ($R^2=0,056$) açıkladığı tespit edilmiştir. Diğer bir ifadeyle bağımsız değişkenler ile bağımlı değişken arasında yordayıcılık ilişkisinin olduğu tespit edilmiştir.

Kontrol/denetleme düzeyinin eğlence amaçlı zorbalık düzeyi üzerinde yordayıcılık etkisinin olup olmadığını tespit etmek amacıyla yapılan regresyon analiz sonucunda kontrol/denetleme düzeyinin eğlence amaçlı zorbalık düzeyi üzerinde $\beta = -0,236$ düzeyinde negatif yönlü anlamlı etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. ($p = 0,001$) Diğer bir ifadeyle ergenlerin anne babadan algıladıkları kontrol/denetleme düzeyleri yüksek eğlence amaçlı zorbalık düzeylerinin düşük olduğu tespit edilmiştir.

Araştırma Sorusu: Anne-Baba Tutum Ölçeği alt düzeyleri duygu zorbalığı düzeyinin anlamlı düzeyde yordayıcısı mıdır?

Tablo 39: Anne-Baba Tutum Ölçeği alt düzeylerinin duygu zorbalığı düzeyinin anlamlı düzeyde yordayıcısı olup olmadığının tespiti için yapılan Çoklu Regresyon Analizi

Model	Standart Olmayan Katsayılar		Standart Katsayılar	t	p
	B	Std. Hata	Beta		
(Sabit)	30,858	2,536		12,166	0,000
Kontrol/denetleme	-0,229	0,075	-0,208	-3,033	0,003
Kabul/ilgi	-0,183	0,073	-0,171	-2,501	0,013
$R^2 = 0,087$	$F = 9,611$		$p = 0,000$	DW= 1,922	

Bağımlı Değişken: Duygu zorbalığı

Bağımsız Değişken: Kontrol/denetleme, Kabul/ilgi

Regresyon analizi yapılmadan önce regresyon modeline ilişkin DW ve VIF değerleri hesaplanmıştır. DW değerinin (1,922) 2'ye yakın olması otokorelasyon olmadığı ve VIF değerlerinin 10'dan küçük olması çoklu doğrusal bağlantı sorunu olmadığı tespit edilmiştir.

Anne-Baba Tutum Ölçeği alt düzeylerinin duygu zorbalığı düzeyi üzerinde yordayıcılık etkisini tespit etmek amacıyla forward methodu ile çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Modelden anlamsız değişken “Psikolojik özerklik” çıkarılarak yapılan analiz sonucunda modelin anlamlı etkiye sahip olduğu ($p = 0,013$) ve duygu zorbalığı düzeyinde meydana gelen değişimin %8'ini ($R^2 = 0,087$) açıkladığı tespit edilmiştir. Diğer bir ifadeyle bağımsız değişkenler ile bağımlı değişken arasında yordayıcılık ilişkisinin olduğu tespit edilmiştir.

Kontrol/denetleme düzeyinin duygu zorbalığı düzeyi üzerinde yordayıcılık etkisinin olup olmadığını tespit etmek amacıyla yapılan regresyon analiz sonucunda kontrol/denetleme düzeyinin duygu zorbalığı düzeyi üzerinde $\beta = -0,208$ düzeyinde negatif yönlü anlamlı etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. ($p = 0,003$) Diğer bir ifadeyle ergenlerin anne babadan algıladıkları kontrol/denetleme düzeyleri yüksek duygu zorbalığı düzeylerinin düşük olduğu tespit edilmiştir.

Kabul/ilgi düzeyinin duygu zorbalığı düzeyi üzerinde yordayıcılık etkisinin olup olmadığını tespit etmek amacıyla yapılan regresyon analiz sonucunda kabul/ilgi düzeyinin duygu zorbalığı düzeyi üzerinde $\beta = -0,171$ düzeyinde negatif yönlü anlamlı etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. ($p = 0,013$) Diğer bir ifadeyle ergenlerin anne babadan algıladıkları kabul/ilgi düzeyleri yüksek duygu zorbalığı düzeylerinin düşük olduğu tespit edilmiştir.

Araştırma Sorusu: Benlik saygısı boyutu zorbalık eğilimi düzeyinin anlamlı düzeyde yordayıcısı mıdır?

Tablo 40: Benlik saygısı boyutunun zorbalık eğilimi düzeyinin anlamlı düzeyde yordayıcısı olup olmadığının tespiti için yapılan Basit Doğrusal Regresyon Analizi

Model	Standart Olmayan Katsayılar	Standart Katsayılar	t	p
-------	-----------------------------	---------------------	-----	-----

	B	Std. Hata	Beta		
(Sabit)	162,348	12,836		12,648	0,000
Benlik saygısı	-1,322	0,609	-0,150	-2,169	0,031
R ² = 0,023		F = 4,705		p = 0,031	
Bağımlı Değişken: Zorbalık eğilimi					
Bağımsız Değişken: Benlik saygısı					

Benlik saygısı boyutunun zorbalık eğilimi düzeyi üzerinde yordayıcılık etkisini tespit etmek amacıyla basit doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda modelin anlamlı etkiye sahip olduğu ($p=0,031$) ve zorbalık eğilimi düzeyinde meydana gelen değişimin %2'sini ($R^2=0,023$) açıkladığı tespit edilmiştir.

Benlik saygısı düzeyinin zorbalık eğilimi düzeyi üzerinde $\beta=-0,150$ düzeyinde negatif yönlü anlamlı etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. ($p=0,031$) Diğer bir ifadeyle ergenlerin benlik saygısı düzeyleri yüksek zorbalık eğilimi düzeylerinin düşük olduğu tespit edilmiştir.

TARTIŞMA VE YORUM

Günümüzde akran zorbalığı ergenlerin yaşamının büyük çoğunluğunu geçirdiği arkadaş ortamı ve okullar için önemli bir sorun olarak yaşanmaktadır. Bu sorun tarihsel olarak uzun bir sürece sahip olmasına rağmen alan çalışmaları içerisinde 80’li yıllara kadar çok fazla çalışılmamıştır. Bu tarihten itibaren yoğun bir biçimde çalışılması Norveç’te birbirinden bağımsız üç gencin okulda maruz kaldıkları akran zorbalığı nedeniyle intihar etmesi ve bu olayın medyada ve toplumda uzun bir süre yankı bulması ile olmuştur (Keskin, 2010).

Araştırmamız kapsamında bu konuyu seçmemizin sebepleri akran zorbalığının ergenlerin gelişim dönemlerinde yaşadıkları problemlerin daha çok artması bununla birlikte bireyi ve toplumu olumsuz etkileyen kompleks bir sorun olmasıdır. Bunun dışında ergenlerin ani duygu dalgalanmaları ve hormonal değişimlerine adapte olması sürecinde ergenlere uzun süreli yıkıcı ve olumsuz etkiler bırakması da önemli etmenlerden biri olmaktadır. Bu sebeplerden dolayı çalışmamızda ergenlerin zorbalık davranış eğilimlerinin algıladıkları ebeveyn tutumları, aile ve arkadaştan algıladıkları sosyal destek düzeyleri ve benlik saygıları ile nasıl ve ne ölçüde ilişkili olduğu demografik özellikler ile birlikte ortaya konmaya amaçlanmıştır.

Ergenlik dönemi içerisinde yer alan 119 kız ve 87 erkek katılımcının, zorba davranış eğilim ölçeği alt boyutlarının cinsiyete göre farklılığını tespit etmek için yaptığımız analiz sonucunda zorba davranış eğilim düzeyleri erkek ergenlerde kız ergenlere oranla daha yüksek bulunmuştur. Keskin (2010)’nin zorbalık davranış eğilimi ölçeği kullanarak alt sınıflandırma yapmadan erkek ergenlerin zorbalığa, kız ergenlerden daha fazla eğilim gösterdiği sonucuna varması çalışmamızla benzerlik göstermektedir. Rigby (1997) erkeklerin daha fazla zorbalık davranışı göstermelerinin kaynağını erkeklerin aileleri tarafından empoze edilen “maço”luk imajını benimsemeleri olarak açıklamıştır. Ailelerin çocuk yetiştirmede cinsiyete göre farklı tutum sergilemelerinin, toplum tarafından erkek çocukların yaptığı zorba davranışa daha fazla tolerans gösterilmesinin erkeklerde daha fazla zorba davranışa neden olabileceği düşünülmektedir. Ayrıca çalışmamızda zorbalık davranış eğilimi ölçeği alt boyutları analizi sonucu kız ve erkek ergenlerin fiziksel zorbalık ve sözel

zorbalık düzeylerinin benzer olduğu, erkek ergenlerin eğlence amaçlı zorbalık ve duygu zorbalığı eğilimlerinin kız ergenlerden yüksek olduğu bulunmuştur.

Çalışmamızda anne eğitim durumuna göre zorba davranış eğilim düzeyleri arasında anlamlı fark tespit edilmemiştir. Benzer şekilde Tanrıverdi (2017) annenin eğitim düzeyine göre zorba davranışa yönelme arasında anlamlı bir fark bulamamıştır. Ancak çalışmamızda babasının eğitim durumu ilkököl olan ergenlerin fiziksel ve sözel zorbalık eğilimi düzeyleri babasının eğitim durumu lise olan ergenlerden anlamlı düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiştir. Satın (2006)'nın çalışmasında baba eğitim düzeyi düşük olan öğrencilerde akran zorbalığı uygulama oranları diğer öğrencilere oranla daha yüksek olarak saptanmıştır. Baba eğitim seviyesinin yüksek olması, aile içinde lider rol üstlenen babanın çocuklarıyla olan iletişimde eşitlikçi yaklaşması ve çocuğun kendini ifade etmesine imkan tanıyan bir ortam sağlaması ergende olumlu algıya yol açabileceği düşünülmüştür.

Katılımcılardan alkol kullanan 32 ergenin zorbalık eğilim düzeyinin alkol kullanmayan ergenlerden daha yüksek olduğu çalışmamızda tespit edilmiştir. Benzer sonuç Peleg-Oren ve Ark. (2010)'nın yaptığı araştırmada bulunmuş ve kurban veya mağdur olarak zorbalık davranışlarına katılan öğrenciler, son 30 gün içinde zorbalığa karışmamış öğrencilerden çok daha fazla alkol kullanmışlardır. Bulgular, zorbalık davranışlarının alkol kullanımı ile ilişkili olabileceğini ve zorbalık davranışının erken değerlendirilmesinin genç ergenler arasında alkol kullanımının önlenmesi programlarının bir parçası olarak önemli olabileceği şeklinde açıklamışlardır.

Çalışmamızda cinsiyete göre kız ergenlerin anne ve babasından algıladıkları kontrol/denetleme düzeylerinin erkek ergenlerden daha yüksek olduğu bulunmuştur. Ataerkil toplumlarda kız ergenler ailenin koyduğu sınırları benimsemekte ve itaatkar olarak ebeveyn tutumunu daha çok otoriter (Kabul/ilgi düşük kontrol/denetleme yüksek), erkek ergenler daha serbest yetiştirilmesi sebebi ile ebeveyn tutumlarını kız ergenlere oranla daha demokratik (Kabul/ilgi ve kontrol/denetleme yüksek) algılayabileceği düşünülmektedir. Tozkoparan (2014)'nın ortaokul öğrencileri ile yaptığı çalışmada kız öğrencilerin erkek öğrencilere oranla anne-baba tutumlarını otoriter olarak algıladıkları bulgusu çalışmamızı destekler niteliktedir.

Çalışmamızda anne babası boşanmış veya ayrı olan ergenlerin anne ve babasından algıladıkları psikolojik özerklik düzeylerinin anne babası evli olan

ergenlerden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ergenlerin anne ve babasının ayrı olması kendilerini serbest algılamasına yol açmakta, otoriter ebeveynlerden uzaklaşmaları ve ergenlerin kendi bireyselliğini ifade etmesi konusunda cesaretlenmeye neden olabilmektedir. Bu düşünceleri destekleyici Mutallimova (2014) lise öğrencileri ile yaptığı çalışmada psikolojik özerklik boyutunun ailenin beraber olup olmamasına göre anlamlı farklılık gösterdiğini saptamıştır. Şahin (2015)'nin çalışmasında ise anne babası birlikte olan 14-18 yaş arasındaki ergenlerin ebeveynlerinden algıladıkları koruyucu tutumun yüksek olduğu sonucunu ergen üzerinde oluşan baskının yüksek olduğunun işareti olarak yorumlamıştır.

Alkol kullanmayan ergenlerin anne ve babasından algıladıkları kabul/ilgi ve psikolojik özerklik düzeylerinin anlamlı bir fark göstermediği, alkol kullanmayan ergenlerin kontrol/denetleme düzeyinin ise alkol kullanan ergenlerden daha yüksek olduğu çalışmamızda tespit edilmiştir. Choquet ve ark. (2008)'nin 12-18 yaş arası ergenler ile yaptığı çalışmada aileden algılanan kontrol/denetleme düzeyi ile alkol kullanımı arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu sonucunu bulmaları çalışmamızı destekler nitelikte olup ergenlerde alkol kullanımını önlemede ailenin çocuk üzerindeki denetiminin önemi ortaya konmuştur.

Çalışmamızda zorba davranış eğilim alt boyutları anne baba tutumları ile karşılaştırıldığında kabul/ilgi düzeyi yüksek olması durumunda duygu zorbalığı düzeyinin düşük olduğu, kontrol/denetleme düzeyi yüksek olduğunda ise sözel zorbalık, eğlence amaçlı zorbalık ve duygu zorbalığı düzeyinin düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Akgün (2005) de sonucumuzu destekler nitelikte ergenler ile yaptığı araştırmada ebeveynlerinden algılanan kabul/ilgi ve kontrol/denetleme düzeyi yüksek olan ergenlerde zorba davranış eğiliminin düşük olduğunu vurgulamıştır. Ailesi tarafından sevgi ve ilgi gören ergenler kurduğu akran ilişkilerinde de duyguyu önemseyen ve empati kurabilenlerdir. Ailesinden kontrol/denetleme algılayan ergenler alay etme, küfür gibi olumsuz sözel ifade ve oyun, eğlence maksatlı istenmeyen şaka davranışlarından uzak durmaktadır. Kabul/ilgi ve kontrol/denetleme düzeyi yüksek olan ergenler algıladıkları demokratik ebeveyn tutumu neticesinde davranışlarında tutarlı neden-sonuç ilişkisi kurabilmekte ve olumsuz davranışları sonucunda kendilerine ceza uygulanacağını bildiği var sayılmaktadır. Anne ve babanın çocuklarının bağımsızlıklarını desteklemeleri ve özerk olmaları için

çocuklarını cesaretlendirmelerinin ergenlerde güven duygusunu geliştirmekte ve zorba davranış eğiliminde düşüş olmasına neden olabileceği düşünülmektedir.

Ailesinden ve arkadaşlarından algıladıkları sosyal desteğin cinsiyete göre anlamlı bir fark gösterip göstermediği tespiti için yapılan analiz sonucunda kız ve erkek ergenlerin ailesinden ve arkadaşlarından algıladıkları sosyal desteğin benzer olduğu tespit edilmiştir. Demirdüzen (2013) ve Banaz (1992) ergenler ile yaptığı çalışmada aileden algılanan sosyal desteğin cinsiyete göre farklılık göstermediği sonucuna ulaşmaları çalışmamızla benzerlik göstermesine rağmen çalışmamızdan farklı olarak Demirdüzen İzmir'in Bergama ilçesinde lise 10. ve 11. sınıf öğrencileri ile yaptığı aynı çalışmada ergenlerin arkadaşlarından algıladıkları sosyal desteğin kızlarda erkeklere göre daha yüksek olduğunu saptamıştır. Bunun nedeni kızların arkadaşlarıyla erkeklere göre daha küçük gruplar halinde yakın ve yoğun ilişkiler kurmasına bağlamakta ve bu iletişimin paylaşımı artırarak destekleyici ilişkileri ortaya çıkardığını ifade etmektedir. Çalışmamızda kız ve erkek ergenlerin arkadaşlarından algıladığı sosyal destek düzeyinin farklılık göstermemesinin örneklem gruplarındaki katılımcı yaşı ve bölgesel özellikler farkından dolayı olabileceği düşünülmektedir.

Çalışmamızda algılanan sosyal destek alt boyutlarından algılanan arkadaş desteği düzeyi zorbalık eğilimi düzeyleri üzerinde yordayıcılık etkisi olmadığı tespit edilmiştir. Fakat algılanan aile desteği düzeyi arttıkça zorbalık eğilimi düzeylerinin azaldığı bulunmuştur. Eşkisu (2014) lise öğrencileri ile yaptığı çalışmada sonucumuza benzer şekilde aile desteği yüksek olan ergenlerin kendilerine güvendikleri ve zorba davranıştan uzak durduğu sonucuna ulaşmıştır. Aileden alınan sosyal desteğin bireye karşılaştığı sorunları çözmede yalnız olmadığını, sorunla baş etmede gerekli yardımın yapılacağı iletisini vermekte, bireyin kendine güvenini artırmakta ve sorunun üstesinden geleceğini inanmasını sağladığı düşünülmektedir.

Bu çalışmada benlik saygısı düzeyinde cinsiyete göre anlamlı farklılık saptanmamıştır. Maşrabacı (1994), Gürler (2017) ve (Balat & Akman, 2004)'nın çalışmaları bu bulgumuzla paralellik göstermekte olup benlik saygısı düzeyi ile cinsiyet arasında fark olmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Günümüz aile yapısında yaşanan değişimlerle birlikte hem kızlar hem de erkekler aile ortamında ve sosyal çevresiyle kurdukları ilişkilerde daha katılımcı olabilmekte ve kendilerini daha fazla

ve daha iyi ifade etmelerine bağılı olarak eşit şekilde olumlu benlik saygısı geliştirebilmektedirler (Gürler, 2017).

Çalışmamızda benlik saygısının anne baba birliktelik durumuna göre anlamlı bir fark göstermediğı bulunmuştur. Benzer sonuç Göker (2017)'in ergenlerle yaptığı çalışmasında boşanmış ve boşanmamış anne-baba çocuklarının benlik saygısı düzeyleri arasında anlamlı farklılıklar olmadığıdır. Göker bunun sebebinin çocuğa karşı olumlu ebeveyn davranışları ve çocuğun ihtiyaçlarının ebeveyn tarafından yerinde ve zamanında karşılanabiliyor olmasının çocuğun psikolojik iyi oluşu açısından önemli olduğu düşüncesidir.

Çalışmamızda benlik saygısı düzeyleri daha yüksek olan ergenlerin anne babadan algılanan kabul/ilgi düzeylerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur. Dokuyan (2016) benzer şekilde 12. Sınıf öğrencileriyle yaptığı çalışmada demokratik ebeveyn tutumunun benlik saygısını pozitif yönde etkilediğini, otoriter, baskıcı ve koruyucu tutumun ise benlik saygısını negatif yönde etkilediğı sonucuna ulaşmıştır. Öksüz (2002) kendi başına karar alınması desteklenen, kendini ailenin önemli bir üyesi olarak algılamasını sağlayan, işbirliğine açık, olumlu davranışlarda ödüllendirilen çocukta yüksek benlik saygısı ve ruhsal fonksiyonlarında uyuma yol açtığını belirtilmektedir. Benlik saygısı yüksek ergenlerin kendine değer veren ve çevresiyle etkin iletişim kurabilen bireyler olduklarını söyleyebiliriz.

Benlik saygısı düzeyi yüksek olan ergenlerde zorbalık eğilimi düzeylerinin düşük olduğu çalışmamızda bulunmuştur. Salmivalli ve ark. (1999) ergenler ile yapmış oldukları çalışmada zorbaların düşük benlik saygısına sahip olduklarını ve zorbalık davranışına yönelmenin kendi olumsuz imajlarını telafi etmek için uyguladıklarını ifade etmişlerdir. Benlik saygısının zorbalık davranışı ile ilişkisini incelemek amaçlı yapılmış bir çok çalışmada zorba kurban ve mağdur olarak iki kategoride benlik düzeylerine ayrıca bakılmıştır. Araştırmamızda zorba kurban/mağdura yer vermediğimiz sadece zorba davranış eğiliminde olan ergenleri değerlendirmemiz çalışmamızın kısıtlılıklarından sayılabilir. Atalay (2010) ise çalışmasında akran zorbalığı gösterme alt boyutları ile benlik saygısı arasında bir ilişki olmadığını tespit etmiştir. Örneklem grubunun belli bir yaş aralığında olduğu, sadece bir bölgeden seçilmesi ve zorba kurban/mağdur olarak incelenmemesi benlik saygısı ile zorba davranış eğilimi arasındaki ilişkiyi açıklamada yetersiz kalmaktadır.

Zorba davranış eğilim düzeyleri erkek ergenlerde kız ergenlere oranla daha yüksek bulunması ve kız ergenlerin anne ve babasından algıladıkları kontrol/denetleme düzeylerinin erkek ergenlerden daha yüksek olduğu sonucu arasında ilişki olabileceği söylenebilir. Erkek ergenlerin de ailelerinden algılayacağı kontrol/denetleme düzeyini artırmaya yönelik tutumları erkek ergenlerde zorba davranış eğilim düzeyinde azalmaya sebep verebileceği düşünülmektedir. Benlik saygısı düzeyleri daha yüksek olan ergenlerin anne babadan algılanan kabul/ilgi düzeylerinin daha yüksek olduğu ve benlik saygısı düzeyi yüksek olan ergenlerde zorbalık eğilimi düzeylerinin düşük olduğu bulunmuştur. Anne ve baba tutumlarından demokratik tutum (kabul/ilgi ve kontrol/denetleme ortancanın üzerinde puan) ergenler üzerinde benlik saygısını kuvvetlendiren ve zorba davranıştan uzaklaştıran önemli bir etken olarak önemi vurgulanmıştır.

Bu bulgular sonucunda ebeveynleri ile etkili ve destekleyici duygusal ilişkiler kuramayan ergenlerin zorbalık davranışına yönelerek gücünü bu biçimde göstermeye ve duygusal destek almaya çalıştığı, ebeveynlerinden destek gören ve özerk olmaları için alan açılan ergenler olumlu benlik saygısı geliştirmekte ve zorba davranış eğilimlerinin düşük olacağı söylenebilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmada, 14-19 yaş arasındaki ergenlerin akran zorba davranış eğilimi düzeyleri ile algılanan ebeveyn tutumu, algılanan sosyal destek ve benlik saygısı arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığını incelemek amacıyla yapılmıştır.

Elde edilen verilere uygulanan istatistiksel analizler sonucu demografik özelliklerden cinsiyete göre kız ergenlerin anne ve babasından algıladıkları kontrol/denetleme düzeylerinin erkek ergenlerden daha yüksek olduğu, eğlence amaçlı zorbalık ve duygu zorbalığı eğilim düzeyleri erkek ergenlerde kız ergenlere oranla daha yüksek olduğu bulunmuştur. Anne babası boşanmış veya ayrı olan ergenlerin anne ve babasından algıladıkları psikolojik özerklik düzeylerinin anne babası evli olan ergenlerden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Babasının eğitim durumu ilkököl olan ergenlerin fiziksel ve sözel zorbalık eğilimi düzeyleri babasının eğitim durumu lise olan ergenlerden anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır.

Değişkenler arası ilişki incelendiğinde algılanan aile desteği düzeyi yüksek olan ergenlerin zorbalık eğilimi düzeylerinin düşük olduğu bulunmuştur. Anne babadan algılanan kabul/ilgi, psikolojik özerklik ve kontrol/denetleme düzeyleri yüksek olanların zorba davranış eğilimi düzeylerinin düşük olduğu, kabul/ilgi düzeyi yüksek olan ergenlerde duygu zorbalığı düzeyinin düşük olduğu, kontrol/denetleme düzeyi yüksek olduğunda ise sözel zorbalık, eğlence amaçlı zorbalık ve duygu zorbalığı düzeyinin düşük olduğu tespit edilmiştir. Benlik saygısı düzeyi yüksek olan ergenlerde zorbalık davranış eğilim düzeylerinin düşük olduğu sonucuna varılmıştır.

Akran zorbalığı katı ve zorlayıcı tutumlarla ortadan kaldırılabilecek bir problem değil daha çok destekleyici ve anlayışlı yaklaşım ile önlenebilen bir problem olmaktadır. Ergenlerin en güvendiği yapı olan aile bu dönemde destekleyici, alan açıcı ve özerklik verici olmaya yönelik olduğunda ergenler benliğine dair olumlu yatırım yapabilecek ve varoluşunu kendi üzerinden gösterebilecektir. Bu duruma ek olarak ergenlik dönemi özelliklerinden olan akran ve arkadaş önemi de ergenlerin zorbalık davranışını pozitif ya da negatif etkileyen etmenlerden olmakta ve ergenin algıladığı sosyal destek yüksek olduğunda akran zorbalığının da azalacağı söylenebilmektedir.

Ergenlerin zorba davranışa yönelmelerindeki nedenleri anlamada sosyo demografik değişkenler, ebeveyn tutumu, sosyal destek ve benlik saygısını birlikte ele aldığımız çok yönlü bakış açısı neticesinde ileride yapılacak olan araştırmalara önemli katkı sağlayacaktır.

Yukarıda açıklanan analiz sonuçları doğrultusunda araştırmanın birtakım sınırlılıklarının dikkate alınmasını gerekmektedir. Araştırmada akran zorbalığında ebeveyn tutumu, sosyal destek ve benlik saygısı değişkenleri sadece ergenlik döneminde incelenmiştir; ancak akran zorbalığında bu faktörlerin bireylerin içinde bulundukları gelişimsel döneme bağlı olarak farklılaşabileceği, bu farklılığın belirlenmesi açısından akran zorbalığının okul öncesinden yetişkinliğin ilk yıllarına kadar olan dönemlerde de incelenmesinin daha uygun olacağı düşünülmektedir. Bunun dışında araştırmada sosyo demografik bilgiler ve ilişkin tüm bilgiler sadece ergenlerden alınmış ve verilen anketlerin sübjektif değerlendirmiş olmalarından kaynaklı olarak da kendi içinde sınırlılık taşıyabilmektedir. Bir diğer sınırlılık ise çalışmamızdaki ergenlerin zorbalık davranışı gösterip göstermediğine dair bir bildirim bulunmamasıdır. Ergenlerin akran zorbalığını belirlemede akranlardan ve öğretmenlerden; ebeveynlerin tutumlarına ilişkin değerlendirmelerde ise ebeveynlerin kendilerinden de bilgi alınmasının ya da bireysel görüşme ve gözlem gibi yöntemlerle desteklenmesinin önemli olduğu düşünülmektedir.

Ergenleri okul ortamında gözlemleyerek zorba davranışı tetikleyen farklı etmenleri belirlemek, aile ile işbirliği yaparak bu olumsuz davranışı ortaya çıkmadan engelleyebilecek önlemlerin nasıl olması gerektiği ile ilgili yapılacak ileri çalışmalar konuyu daha fazla anlamamıza yardımcı olacaktır.

KAYNAKÇA

- Acar, T. (2009). Dokuzuncu Sınıf Öğrencilerinde Akran Zorbalığı ve Psikolojik Belirtiler. *Yüksek Lisans Tezi*. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Açıkgöz, T. (2017). Ortaokul Öğrencilerinde Akran Zorbalığı İle Okula Karşı Tutum :Kartepe İlçesi Örneği. *Yüksek Lisans Tezi*. Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri, Sakarya.
- Ahmed, E. & Braithwaite, V. (2004). Bullying and Victimization: Cause For Concern For Both Families and Schools. *Social Psychology of Education*. 7: 35-54.
- Akdeniz, S. (2017). Erken Ergenlikte Bilişsel Duygu Düzenleme, Algılanan Anne Baba Tutumu ve Algılanan Sosyal Destek İle Psikolojik Sağlık Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Akdoğan, D. (2012). Anne-Babası Boşanmış ve Boşanmamış Ergenlerin Algılanan Sosyal Destek Düzeylerinin İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Akgün, S. (2005). Akran Zorbalığının Anne Baba Tutumları ve Anne Baba Ergen İlişkisi Açısından Değerlendirilmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Alpoğuz, D. U. (2014). Algılanan Ana- Baba Tutumlarının İlköğretim Öğrencilerinin Okumaya Yönelik Tutumlarına ve Türkçe Dersi Akademik Başarılarına Etkisi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ahievran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırşehir.

- Arslan, S. (2008). Lise Öğrencilerinde Öz-Kavram ve Aile İlişkisinin Akran Zorbalığına Etkisi. *Doktora Tezi*. İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Aslan, E. (1992). Benlik Kavramı ve Bireyin Yaşamındaki Etkileri. *Eğitim Bilimleri Dergisi*. 4: 7-14.
- Atalay, A. (2010). Akran Zorbalığı Gösterme ve Akran Zorbalığına Maruz Kalmanın Cinsiyet, Yaş, Sosyoekonomik Düzey, Anne-Baba Tutumları, Arkadaş İlişkileri ve Benlik Saygısı İle İlişkisi. *Yüksek Lisans Tezi*. Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır.
- Avşaroğlu, S. (2007). Üniversite Öğrencilerinin Karar Vermede Özsaygı, Karar Verme ve Stresle Başa çıkma Stillerinin Benlik Saygısı ve Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Doktora Tezi*. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Aydemir, A. (2014). 8. Sınıf Öğrencilerinin Zorba/Kurban Davranışları, Benlik Algıları ve Rehberlik İhtiyaçlarının İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, Tokat.
- Aydın, B. (2005). *Çocuk ve Ergen Psikolojisi*. Ankara: Atlas Yayınları.
- Ayran, G. (2013). Ergenlerde Akran Zorbalığı ile Ebeveynlerin Çocuk Yetiştirme Tutumu Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Balat, G. ve Akman, B. (2004). Farklı Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Lise Öğrencilerinin Benlik Saygısı Düzeylerinin İncelenmesi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 14(2): 175-183.
- Banaz, M. (1992). Lise öğrencilerinde sosyal destek kaynakları ve stres ile ruh sağlığı arasındaki ilişki. *Yüksek Lisans Tezi*. Ege Üniv. Sosyal Bil. Enst, İzmir.

- Baran, M., Küçükakça, G., Ayran, G. (2014). Sağlık Yüksekokulu Öğrencilerinde Algılanan Sosyal Destek Düzeyin Sigara Kullanımı Üzerine Etkisi. *ADÜ Tıp Fakültesi Dergisi*.15(1): 9-15.
- Bayraktar, F. (2009). Ergenlerin Zorba ve Kurban Davranışlarında Birey, Aile, Akran ve Okula Dair Özelliklerin Rolü: Bütüncül Bir Model Önerisi. *Doktora Tezi*. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Bolattekin, A. (2014). Anne Babanın Bağlanma Stilleri, Anne Baba Tutumları ve Çocuklarındaki Davranış Problemleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. Arel Üniversitesi, İstanbul.
- Budak, B (1999). Çocukluk Çağı Lösemileri ve Sosyal Destek Sistemlerinin Aile İşlevlerine Etkisi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ondokuz Mayıs üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Can, R. (2015). Okulöncesi Çocuklarda Hazzı Erteleme Davranışının Annelerin Ebeveynlik Stilleri Açısından İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Choquet, M., Hassler, C., Morin, D., Falissard, B., Chau, N. (2008). Perceived Parenting Styles And Tobacco, Alcohol And Cannabis Use Among French Adolescents: Gender And Family Structure Differentials. *Alcohol and Alcoholism*. 43(1): 73–80.
- Cohen, S. & Wills, T. A. (1985). Stress, Social Support and The Buffering Hypothesis. *Psychological Bulletin*. 98: 310-357.
- Çağdaş, A. (2015). *Anne Baba Çocuk İletişimi*. Ankara: Eğiten Kitap Yayıncılık.
- Çakar, F. & Karataş, Z. (2012). Ergenlerin Benlik Saygısı, Algıladıkları Sosyal Destek ve Umutsuzluk Düzeyleri: Bir Yapısal Eşitlik Modeli Çalışması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimler*.c12(4): 2398-2411.

- Çetinkaya, S., Nur, N., Ayvaz, A., Özdemir, D., Kavakcı, Ö. (2009). Sosyoekonomik Durumu Farklı Üç İlköğretim Okulu Öğrencilerinde Akran Zorbalığının Depresyon Ve Benlik Saygısı Düzeyiyle İlişkisi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*. 10: 151-158.
- Çivitçi, A. (2015). Sürekli Öfkenin Yordayıcıları Olarak Benlik Saygısı Ve Sosyal Destek: Sosyal Desteğin Aracı Ve Düzenleyici Rolü. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 15(1): 66-81.
- Çuhadaroglu, F. (1986). Adölesanlarda benlik saygısı. *Yayınlanmış uzmanlık tezi*. Hacettepe Üniversitesi, Tıp Fakültesi.
- Cüceloğlu, D. (2002). *İletişim Donanımları*. Ankara: Remzi Kitabevi.
- Demirdüzen, H. (2013). Ergenlerin Algılanan Sosyal Destek Düzeyleri İle Duygusal Özyeterlik Düzeylerinin İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Dölek, N. (2002). Öğrencilerde Zorbaca Davranışların Araştırılması ve Bir Önleyici Program Model. *Doktora Tezi*. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri, İstanbul.
- Ercan, O., Alıkaşifoğlu, M., Erginöz, E., Uysal, Ö., Kaymak, D. (2011). Okul Çağındaki Çocukların Sağlık Davranışlarının Araştırılması. *Türk Ped Arş*. 46: 15-18.
- Erdoğan, Ö. & Uçakoğlu, H. (2011). İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Anne-Baba Tutumu Algıları İle Atılganlık ve Olumsuz Değerlendirilmekten Korkma Düzeyleri Arasındaki İlişkiler. *Kastamonu Eğitim Dergisi*. 19(1): 51-72.
- Erdoğan, H. (2014). Ortaokula Devam Eden 11 – 12 Yaş Grubu Çocukların Çatışma Çözme Davranışları İle Annelerinin Ebeveyn Tutumları Arasındaki İlişkinin

İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Erginbay, Ş. (2014). Ortaokul 5. ve 8. Sınıflarda Algılanan Anne Baba Tutumları ve Ailelerin Çocuk Yetiştirme Stillerinin Akademik Başarıya Etkisi. *Yüksek Lisans Tezi*. Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Ergün, N. (2015). Erken Ergenlerde Okul, Aile ve Demografik Değişkenlere Göre Akran Zorbalığının İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Erkan, Z. (2017). 9-12 Yaş Arasında Okul Rehberlik Birimine Başvuran Öğrencilerin Kaygı Düzeyleri ve Benlik Saygılarının Akran Zorbalığına Uğrama Sıklığı Açısından Değerlendirilmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Eroğlu, Y. ve Peker, A. (2015). Ergenlerde akran ilişkileri ile siber zorbalık statüleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Turkish Studies*. 10(11): 593-606.

Eroğlu, F. (2017). *Davranış Bilimleri*. İstanbul: Beta Yayınları.

Eskin, M. (1993). Reliability of the Turkish Version of The Perceived Social Support From Friends and Family Scales, Scales For Interpersonal Behavior and Suicide Probability Scale. *Journal of Clinical Psychology*. 49(4): 515-522.

Eşkisü, M. (2014). The Relationship between Bullying, Family Functions and Perceived Social Support Among High School Students. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*. 159: 492 – 496

Gazioğlu, E. (2015). Bağlanma Stilleri Algılanan Sosyal Destek Benlik Saygısı ve Kişilik Özellikleri Bakımından Ergenlerin Stresle Başa Çıkma Tarzları. *Yüksek Lisans Tezi*. Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

George, D. & Mallery, P. (2010). *SPSS for Windows Step by Step: A Simple Guide and Reference 17.0 Update*. 10th Edition. Boston: Pearson.

Gök, F. (2017). Lise Öğrencilerinde Akran Zorbalığına Maruz Kalma: Temel Psikolojik İhtiyaçlar ve Anne-Babaya Duygusal Erişilebilirlik. *Yüksek Lisans Tezi*. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Göker, E. (2017). Anne Babası Boşanmış Ve Tam Aileye Sahip 15-18 Yaş Dönemi Ergenlerinin Benlik Saygısı Düzeylerinin Karşılaştırılması. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Gökler, R. (2007). İlköğretim Öğrencilerinde Akran Zorbalığının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Doktora Tezi*. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Guller, L. D., Oppenheimer, C.W., Hankin, B. L. (2013). Associations Among Negative Parenting, Attention Bias to Anger and Social Anxiety Among Youth. *Dev Psychol* .50(2): 577-85.

Gültekin, Z. & Sayıl, M. (2005). Akran Zorbalığını Belirleme Ölçeği Geliştirme Çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*. 15: 47-61.

Güner, F. (2009). İlköğretim 7. Sınıf Öğrencilerinden Akran Zorbalığı Zorba ve Kurbanlarının Okul Başarı Düzeyleri ve Sosyometrik Statülerinin Değerlendirilmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kars.

Gürler, A. (2017). Ergenlerde Anne Baba Tutumları İle Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Başakşehir Örneği. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Aile Danışmanlığı Ve Eğitimi Anabilim Dalı, İstanbul.

Gürsoy, E. C. (2010). Ergenlerde Sosyodemografik Özelliklere ve Algılanan Sosyal Destek ile Akran Zorbalığına Maruz Kalmanın İncelenmesi. *Yüksek Lisans*

Tezi. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klinik Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul.

Hoffman, M.A., Ushpiz, V., Levy, R. (1988). Social Support And Self-Esteem İn Adolescence. *J Youth Adolesc.* 17(4): 307-316.

İşmen, E. (2001). Duygusal Zeka Ve Problem Çözme. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi.* 13: 111-124.

Kahraman, İ. & Polat, S. (2003). Adolesanlarda Aileden ve Arkadaşlardan Algılanan Sosyal Destek ve Benlik Saygısı Arasındaki İlişki. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi.* 6(2): 13-23.

Kağıtçıbaşı, Ç. (2017). Günümüzde İnsan ve İnsanlar: *Sosyal Psikolojiye Giriş.* İstanbul: Evrim Yayınevi.

Kaçar, M. (2015). Psikiyatrik Yakınmalarla Başvuran Çocuk ve Ergenlerde Akran Zorbalığının ve Buna Ait Etmenlerin Değerlendirilmesi. *Uzmanlık Tezi.* Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi, İzmir.

Kapçı, E. G. (2004). İlköğretim Öğrencilerinin Zorbalığa Maruz Kalma ve Türünün ve Sıklığının Depresyon, Kaygı ve Benlik Saygısıyla İlişkisi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi.* 37: 1-13.

Kaplan, A. (2007). Öfke Yönetimi Becerileri Programının İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeyi ve Benlik Saygısına Etkisi. *Yüksek Lisans Tezi.* Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Karabeyeser, M. (2013). Üniversite Öğrencilerinin Anne-Baba Tutumları Ve Stresli Yaşam Olaylarına Göre Psikolojik İyi Oluşu. *Yüksek Lisans Tezi.* Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Karadağ, İ. (2007). İlköğretim Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Akademik Başarılarının Sosyal Destek Kaynakları Açısından İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Karaduman, D. (2012). İlköğretim 1.Kademe 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeyleri İle Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Karaman, Y. & Çınkır, Ş. (2006). Bullying Among Turkish High School Students. *Child Abuse and Neglect*. 30: 193-204.
- Kartal H. & Bilgin, A. (2007). İlköğretim Öğrencilerine Yönelik Bir Zorbalık Karşıtı Program Uygulaması: Okulu Zorbalıktan Arındırma Programı. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*. 3(2): 207-227.
- Kaya, Y. (2017). Ergenlerin Benlik Algıları, Algıladıkları Ebeveyn Tutumları, Ebeveyne Ve Akarana Bağlanma Durumları ve Ebevenylerinden Beklentileri. *Doktora Tezi*. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Keskin, T. (2010). İlköğretim Okullarındaki Öğrencilerin Akran Zorbalığının Benlik Saygısıyla İlişkisi. *Yüksek Lisans Tezi*. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kılıç, G. (2017). Ergenlerde İnternet Bağımlılığının Çeşitli Değişkenlerle İlişkisi. *Yüksek Lisans Tezi*. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Kulaksızoğlu, A. (2011). *Ergenlik Psikolojisi*. (13. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Macar, F. (2013). Genç Ergenlerde Obezite, Akran Zorbalığı ve Algılanan Sosyal Desteğin Benlik Saygısıyla İlişkisi. *Yüksek Lisans Tezi*. Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Maccoby, E.E. & Martin, J. A. (1983). Socialization in The Context Of The Family: Parent–Child Interaction. P. H. Mussen & E. M. Hetherington (Ed.), *Handbook Of Child Psychology: Socialization, Personality and Social Development*. 1-101. New York: Wiley.
- Maşrabacı, T. (1994). Hacettepe Üniversitesi Birinci Sınıf Öğrencilerinin Benlik Saygısı Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Meadows, S. O., Brown, J. S., Elder, G. H. (2006). Depressive Symptoms, Stress, and Support: Gendered Trajectories From Adolescence To Young Adulthood. *Journal Of Youth And Adolescence*. 35(1): 89-99.
- Mercan, H. & Sarı, H. (2018). Lise Öğrencilerinde Akran Zorbalığı ve Sosyodemografik Değişkenlerle İlişkisi. *Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi*. 26(1): 21-29.
- Dokuyan, M. (2016). 12.Sınıf Öğrencilerinde Algılanan Anne-Baba Tutumları İle Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 2(2); 1-21.
- Milli Eğitim Bakanlığı 2013 Yılı Faaliyet Raporu. <http://sgb.meb.gov.tr/www/dokumanlar/icerik/30> Erişim Tarihi: 23.05.2018.
- McCarthy, J. D. & Hoge, D. R. (1982). Analysis Of Age Effects İn Longitudinal Studies Of Adolescent Self-Esteem. *Developmental Psychology*. 18(3): 372-379.
- Morris, G. C. (2012). *Psikolojiyi Anlamak*. (Çev. B. Ayvaşık ve M. Sayıl) Ankara: Türk Psikologlar Derneği.

- Muhtadie, L. Zhou, Q., Eisenberg, N., Wang, Y. (2013). Predicting Internalizing Problems in Chinese Children: The Unique and Interactive Effects of Parenting and Child Temperament. *Dev Psychopathol.* 25(3): 653–667.
- Murris, P., Meesters, C., Morren, M., Moorman, L. (2004). Anger and Hostility in Adolescents: Relationships With Self-Reported Attachment Style And Perceived Parental Rearing Styles. *J Psychosom Res.* 57(3): 257-64.
- Oktan, V. (2005). Yalnızlık ve Algılanan Sosyal Destek Düzeyinin Ergenlerdeki Öfkenin Gelismine Etkisi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi.* 21: 183–192.
- Oktan, V. ve Şahin, M. (2010). Kız Ergenlerde Beden İmajı İle Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi.* 7(2): 543-556.
- Orr, E. & Dinur, B. (1995). Social Setting Effects On Gender Differences İn Self-Esteem: Kibutz and Urban Adolescent. *Journal Of Youth and Adolescence.* 4 (1): 3-25.
- Öksüz, E. (2002). Ergenin Kişilik Gelişiminde Ebeveynin Rolü. *Milli Eğitim Dergisi.* 155-156.
- Öz, F. (2004). *Sağlık Alanında Temel Kavramlar*. Ankara: İmaj Yayınları.
- Özdamar, K. (1999). *Paket Programlar ile İstatiksel Veri Analizi*. İstanbul: Kaan Kitapevi.
- Özer, K. & Özer, D. S. (2016). *Çocuklarda Motor Gelişim*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Özkan, İ. (1994). Benlik Saygısını Etkileyen Etkenler. *Düşünen Adam.* 7(3): 4-9.

- Özman, M. (2018). Ortaokul Öğrencilerinin Akran Zorbalığına Maruz Kalma Düzeyleri İle Kardeş İlişkilerinin İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Peleg-Oren, N., Cardenas, G. A., Comerford, M., Galea, S. (2012). An Association between Bullying Behaviors and Alcohol Use among Middle School Students. *Journal of Early Adolescence*. 32(6): 761-775
- Pehlivan, S. (2017). Lise Öğrencilerinin Sosyal Uyum Becerileri İle Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Pekel, N. (2004). Akran Zorbalığı Grupları Arasında Sosyometrik Statü, Yalnızlık ve Akademik Başarı Durumlarının İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Pellegrini, A.D. & Long, J.D. (2002). A Longitudinal Study Of Bullying, Dominance and Victimization During The Transition From Primary School Through Secondary School. *British Journal of Developmental Psychology*. 20(2): 259-280.
- Pişkin, M. (2002). Okul Zorbalığı Tanımı, Türleri, İlişkili Olduğu Faktörler ve Alınabilecek Önlemler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*. 2(2): 531-562.
- Rigby, K. (1997). Attitudes and beliefs about bullying among Austrain school children. *Irish. Journal of Psychology*. 18, 202-220.
- Ross, L. T., Lutz C. J. & Lokey, B. (1999). Perceived Social Support and Attributions for Failed Support. *Personality and Social Psychology Bulletin*. 25, 896-908.

- Sağır, D. (2016). Ergenlerinm Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzlarının Anne Baba Tutumlarıyla İlişkisi. *Yüksek Lisans Tezi*. Çağ Üniversite Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Salazar, L.R. (2015). Exploring The Relationship Between Compassion, Closeness, Trust and Social Support in Same-Sex Friendships. *The Journal of Happiness & Well-Being*. 3(1), 15-29.
- Salmivalli, C., Kaukiainen, A., Kaistaniemi, L. ve Lagerspetz, K.M.J. (1999). Self-evaluated self-esteem, peer-evaluated self-esteem, and defensive egotism as predictors of adolescents participation in bullying situations. *Personality and Social Psychology Bulletin*. 25(10), 1268-1278.
- Sarason, B.R., Pierce, G. R., Shearin, E. N., Sarason, I.G., Waltz, J. A., & Poppe, L. (1991). Perceived Social Support and Working Models Of Self And Actual Others. *Journal of Personality and Social Psychology*. 60(2) :273-287.
- Saygın, Y. (2008). Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Destek, Benlik Saygısı ve Öznel İyi Oluş Düzeylerinin İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Satan, A. (2006) İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Zorba Davranış Eğilimlerinin Okul Türü ve Bazı Sosyo Demografik Değişkenler İle İlişkisi. *Doktora Tezi*. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Satan, A., & Kulaksızoğlu, A. (2008). Zorbalık Davranış Eğilimi Ölçeğinin Geçerlilik ve Güvenirlik Çalışması. *Eğitim Bilimleri Dergisi*. 28: 115-126.
- Semerci, M. (2016). Lise Son Öğrencilerinin Riskli Sağlık Davranışları ve Algılanan Sosyal Destek İlişkisi. *Yüksek Lisans Tezi*. Erzincan Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Erzincan.
- Serin, N. ve Öztürk, S. (2007). Anne-Babası Boşanmış 9–13 Yaşlarındaki Çocuklar ile Aynı Yaş Grubundaki Anne-Babası Boşanmamış Çocukların Benlik

Saygısı ve Kaygı Düzeyleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*. 8(2): 117-128.

Sever, G. (2015). Lise Öğrencilerinin Madde Kullanma Eğilimlerinin Algılanan Sosyal Destek ve Riskli Davranışlarla İlişkinin İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. Gaziantep üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.

Sezer, Ö. (2010). Ergenlerin Kendilik Algılarının Anne Baba Tutumları ve Bazı Faktörlerle İlişkisi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. (1): 1-19.

Sipahi, H. (2008). İzmir İli Bornova İlçesinde İlköğretim 6. Ve 7. Sınıf Öğrencilerinde Akran Zorbalığı, Etkileyen ve Eşlik Eden Faktörler. *Doktora Tezi*. Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Sipahioğlu, Ş. (2002). Anababa Tutumları ile Gençlerdeki Duygusal ve Davranışsal Bozukluklar Arasındaki İlişki. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Anka Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Smith, P. K. & Thompson, D. A. (1991). *Practical Approach to Bullying*. London: David Fulton.

Smith, S.M. & Petty, R.E. (1995). Personality Moderators of Mood Con-Gruency Effects On Cognition: The Role of Self-Esteem and Negative Mood Regulation. *Journal Of Personality And Social Psycholog*. 68: 1092-1107.

Soylu, Ö. (2002). Üniversite Sınavına Hazırlanan Öğrencilerin Ailelerinden Sosyal Destek Algılayıp-Algılamama Durumlarına Göre Psikolojik Belirtiler Yönünden İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Sümer, N., Aktürk, E. ve Helvacı, E. (2010). Anne-Baba Tutum ve Davranışlarının Psikolojik Etkileri: Türkiye’de Yapılan Çalışmalara Toplu Bakış. *Türk Psikoloji Yazıları*. 13(25): 42-59.

- Şahin, E. (2015). Ergenlik Dönemindeki Bireylerde Saldırganlık Davranışı ve Algılanan Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişkiye Benlik Saygısı Düzeylerinin Etkisi. *Yüksek Lisans Tezi*. Beykent Üniversitesi, İstanbul.
- Tanrıverdi, Ö. D. (2017). Ordu İli Akkuş İlçesinde Ergenlerin Algılanan Sosyal Destek İle Akran Zorbalığına Maruz Kalma Durumlarının İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. Avrasya Üniversitesi, Trabzon.
- Taştekin, E. (2016). Ergenlerin Arkadaşlık İlişkileri ve Benlik Saygısı İle Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Arasındaki İlişkiler. *Yüksek Lisans Tezi*. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Tatoğlu, N. (2006). Zonguldak İl Merkezinde 15-17 Yaş Grubu Genel Lise Öğrencilerinde Benlik Saygısının Akademik Başarı Üzerine Etkisi. *Yüksek Lisans Tezi*. Karaelmas Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Zonguldak.
- Taylor, S., Peplau, L.A. & Sears, D. (2010). *SosyalPsikoloji*. (Çev.A.Dönmez). Ankara: İmge Kitabevi.
- Taysi, E. (2000). Benlik Saygısı Arkadaşlardan ve Aileden Sağlanan Sosyal Destek: Üniversite Öğrencileriyle Yapılan Bir Çalışma. *Yüksek Lisans Tezi*. Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Temel, Z. F. & Aksoy, B. A. (2001). *Ergen ve Gelişimi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Toksöz, E. (2010). İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Zorbalık Eğilimleri ve Aile Tutumu Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma: Eskişehir İli Örneği. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Yeditepe Enstitüsü Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Torun, A. (1995). *Tükenmişlik, Aile Yapısı ve Sosyal Destek İlişkileri Üzerine Bir İnceleme*. Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Tozkoparan, S. (2014). Öğrenci Algısına Göre Aileden Alınan Sosyal Destek, Anne-Baba Tutumu ve Akran İlişkileri. *Yüksek Lisans Tezi*. TC Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Turan, A. (2014). Ergenlerde Çocukluk Örselenme Yaşantıları Ve Yılmazlık Düzeyinin Algılanan Sosyal Destek Açısından İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Turgut, Ö. (2015). Ergenlerin Psikolojik Sağlamlık Düzeylerinin, Önemli Yaşam Olayları, Algılanan Sosyal Destek ve Okul Bağlılığı Açısından İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, Eskişehir.

Tutar, H. (2016). *Sosyal Psikoloji: Kavramlar ve Kuramlar*. Ankara: Seçkin Yayınları.

Usta, H. K. (2017). Ergenlerde Benlik Saygısının Algılanan Anne-Baba Tutumları ve Olumsuz Otomatik Düşüncelerle Yordanması: Samsun İli Örneği. *Yüksek Lisans Tezi*. Bahçeşehir Üniversitesi, İstanbul.

Ustabaş, S. (2011). İlköğretim 8.Sınıf Öğrencilerinin Saldırganlık ve Algılanan Sosyal Destek Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Windle, M. (1992). Temperament and Social Support in Adolescence: Interrelations With Depressive Symptoms and Delinquent Behaviors. *J Youth Adolesc.* 21(1): 1-21.

Veenstra, R., Lindenberg, S., Oldehinkel A. J., De Winter A. F., Verhulst F. C. & Ormel, J. (2005). Bullying and Victimization in Elementary Schools: A Comparison Of Bullies, Victims, Bully-Victims and Uninvolved Preadolescents. *Developmental Psychology*. 41: 672-682.

Yatkın, S. (2014). Lise Öğrencilerinde Akademik Ertelemenin Algılanan Anne Baba Tutumlarına Göre İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Yavuzer, H. (2003). *Yaygın Anne-Baba Tutumları: Ana Baba Okulu*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yavuzer, H. (2007). *Anne, Baba ve Çocuk*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yörükoğlu, A. (1989). *Değişen Toplumda Aile ve Çocuk*. İstanbul: Özgür Yayın Dağıtım.

Yörükoğlu, A. (2000). *Genlik Çağı Ruh Sağlığı ve Ruhsal Sorunlar*. İstanbul: Özgür Yayınları.

Yıldırım, İ. (1997). Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Geliştirilmesinin Güvenirliği ve Geçerliği. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 13: 81-87.

Yıldırım, M. (2010). Jacques Lacan ve Felsefesi. *Yüksek Lisans Tezi*. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Yıldırım, T. (2017). Üniversite Öğrencilerinde Benlik Saygısı İle Algılanan Sosyal Destek ve Yaşam Doyumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Yılmaz, A. (2000). Anne-Baba Tutum Ölçeğinin Güvenirlik ve Geçerlik Çalışması. *Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı Dergisi*. 7(3): 160-172.

Yiğit, S. (2010). İlköğretim 5. 6. 7. ve 8. Sınıf Öğrencilerinin Okula Yabancılaşma Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak.

Zengin, E. (2008). Anne Baba Tutumları ile Adolesan Saldırganlığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.

EKLER

EK 1- DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU

Demografik Bilgi Formu

1 Cinsiyetiniz:

☐ Kadın ☐ Erkek

2 Yaşınız:

3 Anne ve babanın evlilik durumu:

☐ Evli ☐ Boşandılar ☐ Evliler ama ayrı yaşıyorlar

4 Annenizin eğitim durumu:

☐ Okuryazar değil ☐ İlkokul ☐ Ortaokul
☐ Lise ☐ Lisans (Üniversite) ☐ Yüksek Lisans ve üzeri

5 Babanızın eğitim durumu:

☐ Okuryazar değil ☐ İlkokul ☐ Ortaokul
☐ Lise ☐ Lisans (Üniversite) ☐ Yüksek Lisans ve üzeri

6 Ailenizin aylık geliri:

☐ 1001 – 2000 TL ☐ 2001-3000TL ☐ 3001-4000 TL ☐ 4001 TL ve üstü

7 Kaç kardeşsiniz:

☐ 1 (Tek) ☐ 2 ☐ 3 ve üzeri

8 Kaçınıcı çocuksunuz:

☐ 1. ☐ 2. ☐ 3. ☐ 4. ve üzeri

9 Sigara kullanıyor musunuz?

☐ Evet ☐ Hayır

10 Alkol kullanıyor musunuz?

☐ Evet ☐ Hayır

11 Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanıyor musunuz? Evet ise madde ismini yazınız?

☐ Evet (_____)

☐ Hayır

EK 2- ALGILANAN SOSYAL DESTEK ÖLÇEĞİ

Algılanan Sosyal Destek Ölçeği -Arkadaş-

Aşağıda çoğu insanın arkadaşlarıyla ilişkilerinde yaşadıkları duygu ve deneyimleri yansıtan ifadeler verilmiştir. Her bir ifade için: Evet, Hayır ve Bilmiyorum olmak üzere üç yanıt vardır. Lütfen, her ifadeyi okuyarak, duygularınızı yansıtan cevabı her bir ifadenin önündeki karelerden uygun birinin içine bir (x) çarpı koyarak belirtiniz.	Evet	Hayır	Bilmiyorum
Arkadaşlarım bana gereğince manevi destek olurlar.			
Pek çok insan arkadaşlarına benim arkadaşlarıma olduğumdan daha yakındır.			
Arkadaşlarım fikirlerimi duymaktan hoşlanır.			
Bazı arkadaşlarım sorunları olduğunda veya danışmak amacıyla bana başvururlar.			
Arkadaşlarımın duygusal desteğine güvenirim.			
Arkadaşlarımdan birinin ya da birkaçının bana kızgın olduklarını sezsem, bunu kimseye söylemem.			
Kendimi arkadaş çevrem dışına hissediyorum.			
Bir derdim olduğunda, sonradan komik kaçacağını düşünmeden gidip konuşabileceğim bir arkadaşım var.			
Arkadaşlarımla çeşitli konulardaki düşüncelerimizi birbirimize açık açık söyleriz.			
Arkadaşlarım benim kişisel gereksinimlerime karşı duyarlıdır.			
Arkadaşlarım duygusal desteğe ihtiyaçları olduğunda bana başvururlar.			
Arkadaşlarım sorunlarımı çözmede bana yardımcı olurlar.			
Arkadaşlarımla bazısıyla aramda karşılıklı derin bir ilişki vardır.			
Arkadaşlarım neyi nasıl yapacakları konusunda benden faydalı fikirler alırlar.			
Arkadaşlarıma sırlarımı açmak beni rahatsız eder.			
Arkadaşlarım tarafından aranan biriyimdir.			
Arkadaşlarımla problemlerini çözmede onlara yardımcı olduğumu düşündüklerini sanıyorum.			
Arkadaşlarımla aramda, diğer insanların arkadaşlarıyla arasındaki kadar, yakın bir ilişkim yok.			
Geçenlerde bir şeyi nasıl yapacağım konusunda arkadaşlarımdan birisinden iyi bir fikir aldım.			
Arkadaşlarımla çok daha farklı olmasını isterdim.			

Algılanan Sosyal Destek Ölçeği -Aile-

Aşağıda çoğu insanın ailesiyle ilişkilerinde yaşadıkları duygu ve deneyimleri yansıtan ifadeler verilmiştir. Her bir ifade için: Evet, Hayır ve Bilmiyorum olmak üzere üç yanıt vardır. Lütfen, her ifadeyi okuyarak, duygularınızı yansıtan cevabı her bir ifadenin önündeki karelerden uygun birinin içine bir (x) çarpı koyarak belirtiniz.		Evet	Hayır	Bilmiyorum
	Ailem bana gereğince manevi destek olur.			
	Neyi nasıl yapacağım konusunda ailemden faydalı öğütler alırım.			
	Pek çok insan ailesine benim aileme olduğumdan daha yakındır.			
	Ailemde kendime en yakın hissettiğim kişilere bir derdimi açtığımda bunun onları rahatsız ettiği fikrine kapılıyorum.			
	Ailem fikirlerimi duymaktan hoşlanır.			
	Ailemdeki kişilerle ilgi alanlarımız büyük oranda çakışır.			
	Ailemdeki bazı kişiler sorunları olduğunda veya danışmak amacıyla bana başvururlar.			
	Ailemin duygusal desteğine güvenirim.			
	Ailemde, bir derdim olduğu zaman sonradan komik kaçacağını düşünmeden gidebileceğim bir kişi vardır.			
	Ailemle çeşitli konulardaki düşüncelerimizi birbirimize açık açık söyleriz.			
	Ailem benim kişisel gereksinimlerime karşı duyarlıdır.			
	Ailemdeki kişiler duygusal desteğe ihtiyaçları olduğunda bana başvururlar.			
	Ailem sorunlarımı çözmede bana yardımcı olur.			
	Bazı aile fertleriyle aramda karşılıklı derin bir ilişki vardır.			
	Ailemdeki kişiler neyi nasıl yapacaklarını konusunda benden faydalı fikirler elde edinirler.			
	Ailemdeki kişilere sırlarımı açmak beni rahatsız eder.			
	Aile fertleri tarafından aranan biriyimdir.			
	Ailemin problemlerini çözmede onlara yardımcı olduğumu düşündüklerini sanıyorum.			
	Ailemdeki hiç kimseyle, diğer insanların ailesindeki kişilerle olan ilişkisi kadar, yakın bir ilişkim yok.			
	Ailemin çok daha farklı olmasını isterdim.			

EK 3- ANNE BABA TUTUM ÖLÇEĞİ

Anne Baba Tutum Ölçeği

Lütfen aşağıdaki soruları kendi annenizi ve babanızı düşünerek dikkatle okuyunuz. Aşağıdaki durumun annenizin ve babanızın davranışına ne kadar benzediğini düşünerek cevap kâğıdınızdaki seçeneklerden uygun bulduğunuzu işaretleyiniz.		Hiç benzemiyor	Benzemiyor	Biraz benziyor	Tamamen benziyor
1	Herhangi bir sorunum olduğunda, eminim annem ve babam bana yardım ederler.				
2	Annem ve babam büyüklerle tartışmamam gerektiğini söylerler.				
3	Annem ve babam yaptığım her şeyin en iyisini yapmam için beni zorlarlar.				
4	Annem ve babam herhangi bir tartışma sırasında başkalarını kızdırmamak için, susmam gerektiğini söyler.				
5	Annem ve babam bazı konularda sen” kendin karar ver” derler.				
6	Derslerimden ne zaman düşük not alsam, annem ve babam kızar.				
7	Ders çalışırken anlayamadığım bir şey olduğunda, annem ve babam bana yardım ederler.				
8	Annem ve babam kendi görüşlerinin doğru olduğunu bu görüşleri onlarla tartışmamam gerektiğini söyler.				
9	Annem ve babam benden bir şey yapmamı istediklerinde, niçin bunu yapmam gerektiğini de açıklarlar.				
10	Annem ve babamla her tartıştığımda bana "büyüdüğün zaman anlarsın" derler.				
11	Derslerimden düşük not aldığımda, annem ve babam beni daha çok çalışmam için desteklerler.				
12	Annem ve babam yapmak istediklerim konusunda kendi kendime karar vermeme izin verirler.				
13	Annem ve babam arkadaşlarımı tanırlar.				
14	Annem ve babam istemedikleri bir şey yaptığımda bana karşı soğuk davranırlar ve küserler.				
15	Annem ve babam sadece benimle konuşmak için zaman ayırırlar.				
16	Derslerimden düşük notlar aldığımda, annem ve babam öyle davranır ki suçluluk duyar ve utanırım.				
17	Ailemle birlikte hoşça vakit geçiririz.				
18	Annemi ve babamı kızdıracak bir şey yaptığımda, onlarla birlikte yapmak istediğim şeyleri yapmama izin vermezler.				

19	Genel olarak annen ve baban okul zamanı hafta içinde gece arkadaşlarıyla bir yere gitmene izin verirler mi?			
	☐ Evet	☐ Hayır		
	Eğer cevabınız Evet ise, aşağıdaki soruyu cevaplayınız.			
	Hafta içinde en geç saat kaç kadar gece dışarıda kalmanıza izin verilir(Pazartesi- Cuma arası)?			
	☐ 20.00' dan önce	☐ 20.00-20.59 arası	☐ 21.00-21.59 arası	
	☐ 22.00-22.59 arası	☐ 23.00 ya da daha geç	☐ İstediğim saate kadar	

20	Genel olarak annen ve baban hafta sonları gece arkadaşlarıyla bir yere gitmene izin verirler mi?			
	☐ Evet	☐ Hayır		
	Eğer cevabınız Evet ise, aşağıdaki soruyu cevaplayınız.			
	Cuma ya da Cumartesi akşamları en geç saat kaç kadar gece dışarıda kalmanıza izin verilir?			
	☐ 20.00' dan önce	☐ 20.00-20.59 arası	☐ 21.00-21.59 arası	
	☐ 22.00-22.59 arası	☐ 23.00 ya da daha geç	☐ İstediğim saate kadar	

	Annen ve baban aşağıdakileri öğrenmek için ne kadar çaba gösterirler?			
		Hiç çaba göstermezler	Çok az çaba gösterirler	Çok çaba gösterirler
21	Eğer gece bir yere gittiysen nereye gittiğini			
22	Boş zamanlarınızda ne yaptığını			
23	Okuldan çıktıktan sonra ne yaptığını			

	Annen ve babanın aşağıdakiler hakkında ne kadar bilgileri vardır?			
		Bilgileri yoktur	Çok az bilgileri vardır	Çok bilgileri vardır
24	Eğer gece bir yere gittiysen nereye gittiğin			
25	Boş zamanlarınızda ne yaptığını			
26	Okuldan çıktıktan sonra nereye gittiğin			

EK 4- ZORBA DAVRANIŞ EĞİLİMİ ÖLÇEĞİ

Zorbalık Davranış Eğilimi Ölçeği

Bu ölçek okuldaki arkadaş ilişkilerine yönelik tutumları ölçmek amacı ile hazırlanmıştır. Ölçekte 67 cümle bulunmaktadır. Her ifadeyi okuduktan sonra bunu NE SIKLIKLA yaptığınızı size verilen liste üzerinde işaretleyiniz. Her ifadeyi okuduktan sonra aklınıza ilk geleni cevaplayınız. Ölçekteki tüm maddeleri işaretleyiniz.	Hiçbir zaman katılmıyorum	Çok az katılıyorum	Bazen katılıyorum	Çoğu zaman katılıyorum	Her zaman katılıyorum
Sınıfta her hangi bir şeyi yaptırmak için fiziksel güç kullanmak yeterlidir.					
Hoşlanmadığım birinin gruba girmesini istemem.					
Sessiz bir öğrenciyi kızdırmak kolaydır.					
Oyun oynarken koyduğum kurallara uymayanı döverim.					
Hareketleri ile beni sinirlendiren birisine kötü sözler söylerim.					
Sınıfta birisini incitecek şeyler söylediysem o bunu hak etmiştir.					
Küçük çocuklar korkutulduğunda yüzlerindeki ifade çok komik olur.					
Yaptığım espriyelerden dolayı arkadaşlarımla utanması beni güldürür.					
Düşüncelerimi başkalarıyla paylaşıyorum.					
Bana hoşlanmadığım bir hareket yapılırsa tokat atarım.					
Sıkıntımı arkadaşlarımla konuşarak hafifletirim.					
Sınıfta birisine küfür etmek beni sakinleştirir.					
Beni kızdıran kişilere vurmak isterim.					
Kendimden güçsüz birisine kızdıysam hak ettiği cezayı veririm.					
Hoşlanmadığım birisinin, okul eşyalarına zarar vermeyi düşünürüm.					
Oyun oynarken birisi, kurallarına uymadığında ona kötü sözler söylerim.					
Kendimden güçsüz birisini dövmüşsem o bunu hak etmiştir.					
Sınıfta nedensiz yere birisine bağırılır.					
Birisini kızdırmak için saçını çekerim.					
Bazı kişi veya kişilere karşı kırıcı sözler söylenir.					
Sınıfta hoşlanmadığım kişiye kötü şakalar yaparım.					

Sınıfta bazı çocuklara sert davranmak normaldir.					
Çelme takmak, eğlencelidir.					
Hoşlanmadığım birisine kırıcı sözler söylemek beni rahatsız etmez.					
Sınıfta birisini bilerek kızdırmak hoşuma gider.					
Birisi ile olan sorunumu konuşarak çözmeyi tercih ederim.					
Kendimden güçsüz birisine kızdıysam onu sinirlendirecek davranışlarda bulunurum.					
Birisine kızdıysam canını yakmak isterim.					
Sınıfta biri üzgünse onu fark edebilirim.					
Birisinin kötü bakışı ona vurmam için yeterlidir.					
Okulda gücünü göstermek için birisini tehdit etmek gerekir.					
Sınıfta benden hoşlanmadığını hissettiğim kişiye küçük düşürücü sözler söylerim.					
Bir sorunu çözmek için konuşmaktan çok bağırarak etkilidir.					
Arkadaşıma el şakası yapmayı severim.					
Benden güçsüz çocuklarla dalga geçmek hoşuma gider.					
Bazı çocukları sinirlendirmek için defterine abuk sabuk yazılar yazarım.					
Hoşlanmadığım birisine tokat atmışsam o bunu hak etmiştir.					
Sınıfın kurallarına uymak önemlidir.					
Kendimi kötü hissettiğimde birisine vurmam beni sakinleştirir.					
Benden küçük çocuklarla dalga geçmekten hoşlanırım.					
Sınıfta benden güçsüz birisi ile tartışırken fiziksel gücümü gösteririm.					
Kendimden güçsüz çocuklara takılmak eğlencelidir.					
Birisine kötü sözler söylemek, onun bunu hak ettiği anlamına gelir.					
Okulda birisine kızdıysam tehdit ederim.					
Şaka olsun diye birisine isim takmak hoşuma gider.					
Benim istediğimi yapmayan birisi ile konuşmam.					
Hak ettiğine inandığımda birisine vururum.					
Sınıfta arkadaşlık yapmak istemediğim kişi ile bir şeyler yapmak istemem.					
Sınıfta birisi kırıldığı zaman onu anlayabiliyorum.					

Sınıftaki birisine haddini bildirmek için fiziksel gücümü kullanmaktan çekinmem.					
Birisine takılmak için laf atmak hoşuma gider.					
Sinirlendiğimde benden küçük öğrencilere bağırarak rahatlarım.					
İlginç giyinen birisine takılmaktan hoşlanırım.					
Sınıfta bazı kişilerle dalga geçmek eğlencelidir.					
Beni kızdıran birisini korkutmak hoşuma gider.					
İhtiyacım olduğunda arkadaşım bana para vermek zorundadır.					
Arkadaşım olmasını istemediğim birini görmezlikten gelirim.					
Birisinin görünüşü tuhafsa ona takılırım.					
İhtiyacım olduğunda arkadaşına söylemeden eşyalarını alırım.					
Sınıfta birisi utanınca yüzündeki ifade beni güldürür.					
Lider olmak, güçlü olmayı gerektirir.					
Söylediklerimi önemsemeyen birisiyle konuşmam.					
Korkak olan oyuna giremez.					
Küçük ve zayıf olan çocukları kızdırmak eğlencelidir.					
Arkadaşlık yapmak istemediğim kişiye her fırsatta ters cevaplar veririm.					
Garip konuşan birine gülünür.					
Birisini sinirlendirmek için el şakası yapılır.					

EK 5- ROSENBERG BENLİK SAYGISI ÖLÇEĞİ

Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği

Lütfen her soruyu dikkatli bir şekilde okuyup, kendinize en uygun şıkkı (X) ile işaretleyiniz.	Çok Doğru	Doğru	Yanlış	Çok Yanlış
Kendimi en az diğer insanlar kadar değerli buluyorum.				
Bazı olumlu özelliklerim olduğunu düşünüyorum.				
Genelde kendimi başarısız bir kişi olarak görme eğilimindeyim.				
Ben de diğer insanların birçoğunun yapabildiği kadar birşeyler yapabilirim.				
Kendimde gurur duyacak fazla birşey bulamıyorum.				
Kendime karşı olumlu bir tutum içindeyim.				
Genel olarak kendimden memnunum.				
Kendime karşı daha fazla saygı duyabilmeyi isterdim.				
Bazen kesinlikle kendimin bir işe yaramadığımı düşünüyorum.				
Bazen kendimin hiç de yeterli bir insan olmadığımı düşünüyorum.				

EK 6- BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM FORMU

Katılımcı Veli Formu

Sayın Katılımcı Velisi;

“Algılanan ebeveyn tutumu, algılanan sosyal destek ve benlik saygısının ergenlerin akran zorba davranış eğilimi ile ilişkisi” konu başlıklı yüksek lisans tez çalışmam ve akademik yayın için aşağıda yer alan sorulara samimi cevaplar verilmesi sağlıklı ve geçerli sonuçlar elde etmem için hayati önem taşımaktadır. Yapılan bu araştırmaya katılım zorunlu olmayıp tamamen gönüllük esasına dayanmakta ve hiçbir şekilde okul başarı durumuna etkisi olmayacaktır. Anketi tamamlama süresi ortalama 15 - 20 dakikadır. Ankete katılım durumunda istenilen noktada kesebilir ve katılmaktan vazgeçilebilir. Anket sadece ilgili bilimsel araştırma dâhilinde kullanılacak ve kimlikler kesinlikle gizli tutulacaktır. Kişisel bilgilerin gizliliği için anketin herhangi bir yerine kimlik bilgisi yazılmayacaktır. Verilerin doğru toplanması, yapılacak istatistiklerin anlamlı çıkması için soruların boş bırakılmamasını önemle rica ederim. Ankete katıldığınız takdirde ödeme yapılmayacaktır. Aklınıza takılan sorularda 541 489 0691 no’lu telefondan veya arslanergin@yahoo.co.uk e-mail adresinden iletişime geçebilirsiniz.

Ergin Arslan

Bu araştırmaya vereceğiniz katkı için şimdiden teşekkür ederim.

Velisi olduğum..... ‘nın yapılacak olan ankete katılmasına izin veriyorum.

Veli Adı Soyadı ve İmza

Katılımcı Formu

Sayın Katılımcı;

“Algılanan ebeveyn tutumu, algılanan sosyal destek ve benlik saygısının ergenlerin akran zorba davranış eğilimi ile ilişkisi” konu başlıklı yüksek lisans tez çalışmam ve akademik yayın için aşağıda yer alan sorulara samimi cevaplar verilmesi sağlıklı ve geçerli sonuçlar elde etmem için hayati önem taşımaktadır. Yapılan bu araştırmaya katılım zorunlu olmayıp tamamen gönüllük esasına dayanmakta ve hiçbir şekilde okul başarı durumuna etkisi olmayacaktır. Anketi tamamlama süresi ortalama 15 - 20 dakikadır. Ankete katılım durumunda istenilen noktada kesebilir ve katılmaktan vazgeçilebilir. Anket sadece ilgili bilimsel araştırma dâhilinde kullanılacak ve kimlikler kesinlikle gizli tutulacaktır. Kişisel bilgilerin gizliliği için anketin herhangi bir yerine kimlik bilgisi yazılmayacaktır. Verilerin doğru toplanması, yapılacak istatistiklerin anlamlı çıkması için soruların boş bırakılmamasını önemle rica ederim. Ankete katıldığınız takdirde ödeme yapılmayacaktır. Aklınıza takılan sorularda 541 489 0691 nolu telefondan veya arslanergin@yahoo.co.uk e-mail adresinden iletişime geçebilirsiniz.

Ergin Arslan

Bu araştırmaya vereceğiniz katkı için şimdiden teşekkür ederim.

Katılımcı Adı Soyad ve İmza

EK 7- ETİK KURUL KARAR FORMU

BAKIRKÖY DR. SADİ KONUK EĞİTİM VE ARAŞTIRMA HASTANESİ KLİNİK ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU KARAR FORMU

ARAŞTIRMANIN AÇIK ADI	Algılanan Ebeveyn Tutumu, Algılanan Sosyal Destek Ve Benlik Saygısının Ergenin Yaptığı Akran Zorbalığı Davranışı İle İlişkisi
VARSA ARAŞTIRMANIN PROTOKOL KODU	2018//79

ETİK KURUL BİLGİLERİ	ETİK KURULUN ADI	BAKIRKÖY DR. SADİ KONUK EĞİTİM VE ARAŞTIRMA HASTANESİ KLİNİK ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU
	AÇIK ADRESİ:	Zuhuratbaba Mh. Tevfik Sağlam Cd. No:11 Bakırköy İstanbul
	TELEFON	(0212) 414 74 04
	FAKS	(0212) 414 74 04
	E-POSTA	nurten.aydemir@saglik.gov.tr

BAŞVURU BİLGİLERİ	KOORDİNATÖR/SORUMLU ARAŞTIRMACI UNVANI/ADI/SOYADI	Ergin Arslan, Doç. Dr. Oya Güçlü,			
	KOORDİNATÖR/SORUMLU ARAŞTIRMACININ UZMANLIK ALANI				
	KOORDİNATÖR/SORUMLU ARAŞTIRMACININ BULUNDUĞU MERKEZ	T.C. İstanbul Arel Üniversitesi			
	VARSA İDARİ SORUMLU UNVANI/ADI/SOYADI				
	DESTEKLEYİCİ	YOK			
	PROJE YÜRÜTÜCÜSÜ UNVANI/ADI/SOYADI (TÜBİTAK vb. gibi kaynaklardan destek alanlar için)				
	DESTEKLEYİCİNİN YASAL TEMSİLCİSİ				
	ARAŞTIRMANIN FAZİ VE TÜRÜ	FAZ 1	☐		
		FAZ 2	☐		
		FAZ 3	☐		
		FAZ 4	☐		
		Gözlemsel ilaç çalışması	☐		
		Tıbbi cihaz klinik araştırması	☐		
		İn vitro tıbbi tanı cihazları ile yapılan performans değerlendirme çalışmaları	☐		
		İlaç dışı klinik araştırma	☐		
		Diğer ise belirtiniz Tanımlayıcı			
	ARAŞTIRMAYA KATILAN MERKEZLER	TEK MERKEZ ☒	ÇOK MERKEZLİ ☐	ULUSAL ☐	ULUSLARARASI ☐

Etik Kurul Başkanının
Unvanı/Adı/Soyadı: Uzm. Dr. Gülsüm Oya Hergünel
İmza:

Not: Etik kurul başkanı, imzasının yer almadığı her sayfaya imza atmalıdır.

BAKIRKÖY DR. SADİ KONUK EĞİTİM VE ARAŞTIRMA HASTANESİ
KLİNİK ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU KARAR FORMU

ARAŞTIRMANIN AÇIK ADI	Algılanan Ebeveyn Tutumu, Algılanan Sosyal Destek Ve Benlik Saygısının Ergenin Yaptığı Akran Zorbalığı Davranışı İle İlişkisi
VARSA ARAŞTIRMANIN PROTOKOL KODU	2018//79

DEĞERLENDİRİLEN BELGELER	Belge Adı	Tarihi	Versiyon Numarası	Dili		
	ARAŞTIRMA PROTOKOLÜ	09.02.2018	1	Türkçe ☒	İngilizce ☐	Diğer ☐
	BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ OLUR FORMU	09.02.2018	1	Türkçe ☒	İngilizce ☐	Diğer ☐
	OLGU RAPOR FORMU	09.02.2018	1	Türkçe ☒	İngilizce ☐	Diğer ☐
	ARAŞTIRMA BROŞÜRÜ			Türkçe ☐	İngilizce ☐	Diğer ☐
DEĞERLENDİRİLEN DİĞER BELGELER	Belge Adı	Açıklama				
	SİGORTA	☐				
	ARAŞTIRMA BÜTÇESİ	☐				
	BIYOLOJİK MATERYEL TRANSFER FORMU	☐				
	İLAN	☐				
	YILLIK BİLDİRİM	☐				
	SONUÇ RAPORU	☐				
	GÜVENLİLİK BİLDİRİMLERİ	☐				
KARAR BİLGİLERİ	Karar No: 2018-3-1 §	Tarih: 12.02.2018				
	Yukarıda bilgileri verilen başvuru dosyası ile ilgili belgeler araştırmanın/çalışmanın gerekçe, amaç, yaklaşım ve yöntemleri dikkate alınarak incelenmiş ve uygun bulunmuş olup araştırmanın/çalışmanın başvuru dosyasında belirtilen merkezlerde gerçekleştirilmesinde etik ve bilimsel sakınca bulunmadığına toplantıya katılan etik kurul üye tam sayısının salt çoğunluğu ile karar verilmiştir. İlaç ve Biyolojik Ürünlerin Klinik Araştırmaları Hakkında Yönetmelik kapsamında yer alan araştırmalar/çalışmalar için Türkiye İlaç ve Tıbbi Cihaz Kurumu'ndan izin alınması gerekmektedir.					

KLİNİK ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU	
ETİK KURULUN ÇALIŞMA ESASI	İlaç ve Biyolojik Ürünlerin Klinik Araştırmaları Hakkında Yönetmelik, İyi Klinik Uygulamaları Kılavuzu
BAŞKANIN UNVANI / ADI / SOYADI:	Uz.Dr.Gülsüm Oya Hergünel

Unvanı/Adı/Soyadı	Uzmanlık Alanı	Kurumu	Cinsiyet		Araştırma ile ilişkisi		Katılım *		İmza
Uz.Dr.Gülsüm Oya HERGÜNEL	Anestezi ve Reanimasyon	BEAH	E ☐	K ☒	E ☐	H ☒	E ☐	H ☐	
Doç.Dr.Sadık Sami HATİPOĞLU	Çocuk Sağlığı Ve Hastalıkları	BEAH	E ☒	K ☐	E ☐	H ☒	E ☒	H ☐	
Doç.Dr.Meltem Vural	Fiziksel Tıp ve Rehabilitasyon	BEAH	E ☐	K ☒	E ☐	H ☒	E ☐	H ☐	
Doç.Dr.Asuman GEDİKBAŞI	Biyokimya	BEAH	E ☐	K ☒	E ☐	H ☒	E ☐	H ☐	
Prof.Dr.Ufuk EMEKLİ	Plastik, Rek. Ve Estetik Cerrahi	I.Ü.İst. Tıp Fak.	E ☒	K ☐	E ☐	H ☒	E ☐	H ☐	
Uz.Dr.Gülşay ÖZGÖN	Farmakolog	Nesiller Genetik	E ☐	K ☒	E ☐	H ☒	E ☐	H ☐	
Uz.Dr.Kaya Sami NİZAMOĞLU	Halk Sağlığı	İst. Sag. Müd.	E ☒	K ☐	E ☐	H ☒	E ☐	H ☐	
Emre Şahin	Biyomedikal Mühendisliği	İst. Sag. Müd.	E ☒	K ☐	E ☐	H ☒	E ☒	H ☐	
Özkan TÜM	Hukuk	İst. Sag. Müd.	E ☒	K ☐	E ☐	H ☒	E ☐	H ☐	
Cengiz KIZILABDULLAH	Biyoloji	Diatest Sağlık Hizmetleri San. Tic. Ltd. Şti.	E ☒	K ☐	E ☐	H ☒	E ☐	H ☐	

*:Toplantıda Bulunma

Etik Kurul Başkanının
Unvanı/Adı/Soyadı: Uz.Dr.Gülsüm Oya Hergünel
İmza:

Not: Etik kurul başkanı, imzasının yer almadığı her sayfaya imza atmalıdır.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Ergin Arslan

İstanbul – 1981

Evli

arslanergin@yahoo.co.uk

Yeşilyurt Mah. Başak Sok. No: 26 D: 9 Bakırköy / İstanbul

0541 489 06 91

EĞİTİM DURUMU

2016 – 2018 İstanbul Arel Üniversitesi Psikoloji, Yüksek Lisans

2012 – 2016 İstanbul Üniversitesi Felsefe, Lisans

YABANCI DİL

İngilizce (Çok iyi seviye)

Japonca (İyi seviye)

İŞ TECRÜBESİ

2017 – Özel Haseki Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi (Rehber öğretmen)

2016 – 2017 Sınav Eğitim Kurumları (Felsefe grubu öğretmeni)

2016 – 2017 Bahçelievler Rehberlik ve Araştırma Merkezi (Staj)

SERTİFİKA VE EĞİTİMLER

Wechsler Çocuklar İçin Zeka Ölçeği Uygulayıcı Sertifikası, 2017, İstanbul

Cinsel Terapi Uygulayıcı Sertifikası, 2017, İstanbul

Gerçeklik Terapisi Eğitimi, 2017, İstanbul

Pedagojik Formasyon Eğitimi, 2016, İstanbul Üniversitesi